

Hëna e Re

Revistë kulturore informative islame

E VËRTETA ËSHTË NJË

*1400 vjetori i shpalljes së
fjalës së përsosur të Allahut fuqiplotë*

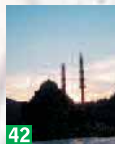
XHAMIA E ALLAXHËS
(IS'HAK BEU),
842/1438

20

XHAMITË SHQIPTARE
NË ZVICËR DHE
ROLI I TYRE

34

ISLAMI
DHE
PERËNDIMI

42

AKTI DHE
ARTI I LUTJES

59

STINA E VERËS DHE NE

Popujt e Ballkanit tradicionalisht dhe për shumë arsye i gëzohen ardhjes së stinës së verës. Si pjesë e mozaikut ballkanas, edhe muslimanët nuk bëjnë përjashtim. Edhe pse kjo stinë njihet me epitelin stinë e pushimeve, vera për shumicën prej nesh është stinë e punës. Viteve të fundit, ndërkaq, kjo stinë ka marrë edhe epitelin e stinës së dasmave.

S'ka dyshim se koha është një dhunti e Allahut xh.sh. dhe pavarësisht periudhave a stinëve, ajo duhet shfrytëzuar në dobi të qenies njerëzore, por në kuadër të asaj që është e përcaktuar me parimet e mësimave dhe porosive islame. Pushimet verore, kudo që të kalohen, nuk do të thotë që të lihen anash, apo të pushohet edhe nga obligimet dhe detyrat fetare. Besimtari i vërtetë dhe i sinqertë asnjëherë nuk bën lëshime të këtilla, sepse ai e ka të qartë se kudo që të ndodhet dhe në çdo periudhë kohore të jetës, aplikimi i obligimeve fetare duhet kryer. Kjo, aq më tepër kur kihet parasysh se tani, gjatë periudhës së verës, vijnë edhe Tre muajt, respektivisht muaji i bekuar i Ramazanit, në të cilin përveç obligimeve të tjera, kemi për detyrë edhe të agjërojmë.

Pra, të mos bëhemi më pak besimtarë gjatë stinës së verës, edhe pse gjatë saj ditët janë më të gjata dhe të nxehta, kështu që të heqim dorë nga ibadetet, në radhë të parë nga agjërimi.

Meqë gjatë verës, tanimë është bërë traditë, bëhen pjesa dërmuese e dasmave, të kemi kujdes që këto dasma të jenë në frymën e traditës islame. Që në to të mos shkilen dispozitat fetare që kanë të bëjnë me moralin dhe sjelljen islame. Që këto dasma të mos jenë luksoze dhe të shtrenjta, aq më tepër kur kihet parasysh gjendja e vështirë sociale e popullatës sonë, vështirësi kjo e cila ditaditës po thellohet në skamje më të madhe.

Sa do të ishte njerëzore ose islame që dikush të harxhojë pa nevojë shumë para në dasmë, a për ndonjë rast tjetër, e në anën tjetër dikush nuk i ka gjësendet elementare për jetë, nuk ka ushqim të mjaftueshëm për fëmijët, nuk ka kulm mbi kokë që të strehojë fëmijët, nuk ka mundësi që t'i veshëmbathë fëmijët, nuk ka mundësi t'i shkollojë fëmijët, etj.

Përkujdesja për veten, për familjen, për të afërmit dhe për shoqërinë së cilës i takon, është nga detyrat më parimore islame, andaj të mos lejojmë që të mashtrohem nga kënaqësitë afatshkurtra të kësaj bote.

Hëna e re

REVISTË MUJORE
INFORMATIVE
KULTURORE ISLAME

Botues:

Rijaseti i BFI në RM

Kryeredaktor:
Abaz Islami

Redaksia:

Skender Buzaku

Abas Jahja

Ibrahim Idrizi

Qufli Osmani

Shaban Sulejmani

Ismet Osmani

Driton Dikena

Agron Vojnika

Bashkëpunëtorë:

Valbona Zunçe

Rejhan Neziri

Redaktimi gjuhësor:

Nazif Zejnullahu

Redaktor teknik:

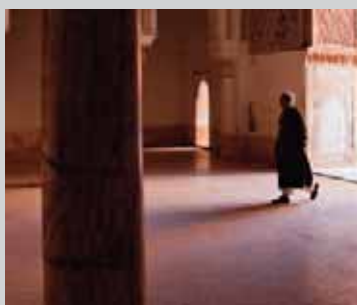
Halil Berisha

Telefonat e Redaksisë:
02 3117 410; 02 3117 412

www.bim.org.mk
e-mail: bim@bim.org.mk
www.henaere.bim.org.mk
e-mail: hena@bim.org.mk

Dorëshkrimet dhe
fotografitë nuk kthehen

Përmbajtja

**TIPARET E
SHOQËRISË
CILËSORE**

22

**TË QËNDROJMË NË
RRUGËN E DREJTË**

40

**RRËFIMET
KURANORE DHE
DISA TË ARRITURA
SHKENCORE**

52

**FORMAT MUZIKORE
TË TEQESË**

54

**TEFSIRI I SURES
EL-IHLAS**

56

- 6 **TURQIA KA QENË DHE MBETET NJË MIK I MADH**
- 6 **DUA-HATME NË XHAMINË HAXHI QAZIM NË GAZIBABË**
- 7 **NË NJË SOLEMNITET RASTI, DIPLOMAT I DORË-ZOI REIS-UL-ULEMA I BFI, H.SULEJMAN EF. REXHEPI**
- 8 **VARËRIN QË DESHIN T’IA BËJNË BFI-SË TA RUAJN PËR VETË**
- 10 **FJALA E ALLAHUT ËSHTË E PËRKRYER 9 E VËRTETA RRETH INCIDENTIT NË XHAMINË ISA BEU**
- 12 **“MUSKIJT VËLLAVRASËS TË SHKUPIT T’I RUAJNË PËR NË PRILEP”**
- 14 **GJITHMONË NË KUJTESAT E ATYRE QË U NDIHMUAM**
- 15 **FJALIMI I KRYETARIT TË BFI-SË, REIS-UL-ULEMA H. SULEJMAN EF. REXHEPI, ME RASTIN E PROMOVIMIT TË ORGANIZATËS HUMANITARE HILAL**
- 16 **PËRGËZIM**
- 17 **HISTORIA, AJO QË I JEP KRAH NDËRTIMIT TË XHAMISË NË BELICË**
- 24 **SHKOLLA KUR’ANORE DHE DA’VETI I MUHAMEDIT A.S.**
- 28 **ÇELËSI I XHENETIT**
- 30 **FSHI: GJENERATA E RADHËS MBYLL STUDIMET**
- 31 **ALLAHU JU SHPËRBLEFTË SAKRIFICËN, PROFESORË TË NDERUAR!**
- 32 **“NXIRRI BISEDËS SHAKA, AQ SA I NXJERR GJELLËS KRIPË”**
- 47 **NDALOHEP PËRJASHTIMI “INSHALLAH” NË BESIM**
- 59 **AKTI DHE ARTI I LUTJES**
- 60 **TURKEY WAS AND REMAINS A GREAT FRIEND OF IRCM**
- 60 **HATME IN MOSQUE HADZI-KJAZIM**
- 61 **HE GRADUATED FIRST GENERATION OF WOMEN IN MADRASAH**
- 61 **ALWAYS IN MEMORY OF THOSE WHO HELPED**
- 63 **THE TRUTH OF THE INCIDENT IN ISA BEU MOSQUE**

TAKIM LAMTUMIRËS I AMBASADORIT OKÇAL

Turqia ka qenë dhe mbetet një mik i madh

Më 16.06.2010 në Bashkësinë Fetare Islame, Reis-ul-Ulema, H. Sulejman ef. Rexhepi, priti, në një takim lamtumirës, Ambasadorin e R. së Turqisë në RM, Asllan Hakan Okçal. Fillimisht, Reis-ul-Ulema i BFI shprehu falënderimet më të sinqerta për Ambasadorin Okçal, për angazhimin e tij permanent dhe për kontributin e dhënë gjatë periudhës gjersa ai ishte ambasador i Republikës së Turqisë në Maqedoni. Reis-ul-Ulema shprehu mirënjohje për përkrahjen që ka ky institucion nga R. e Turqisë, nga qeveria dhe presidenca e saj. "Për ne, Turqia ka qenë dhe mbetet një mik i madh, i paharueshëm dhe shtytës i projekteve tona. Këtë e kanë dëshmuar me pritjet që na janë bërë nga kryeministri aktual Rexhep Taip Erdogan në takimin e 7-të të Shurës Islame të shteteve Euro-Aziate, pastaj nga funksionarët e lartë të shtetit çdo herë në udhëtimet tona për në Turqi, si dhe vizitat që janë bërë nga Presidenti i Republikës së Turqisë, z. Abdullah Gul, Ministri i Punëve të Jashtme të Turqisë, Ahmet Davudoglu dhe nga shumë figura emnente e të shquara në të kaluarën etj.

Ai shprehu mirënjohje për kontributin e dhënë në sferën fetare, përkatësisht përkrahjen që i dha BFI-së rreth rindërtimit të Xhamisë Burmal, pastaj duke përkujtuar xhaminë e Prilepit dhe atë të Manastirit. Në anën tjetër, Ambasadori turk Okçal gjithashtu shprehu falënderime për bashkëpunimin që kishte me kreun dhe institucionin e BFI-së. Kujtimet e tij, tha ai, do të jenë gjithnjë pozitive për punën që bëri ky institucion, si dhe për energjinë pozitive që dëshmoi BFI ndër periudha lidhur me ngritjen dhe

avancimin e çështjeve fetare, ringjalljes së trashëgimisë shpirtërore e kulturore islame, institucioneve edukative-shkencore, etj. Ai shtoi se edhe pas kthimit të tij në Turqi do të ndihmojë BFI-në dhe muslimanët përmes angazhimit dhe realizimit të projekteve që kanë të bëjnë me organizimin dhe zhvillimin e jetës fetare në Maqedoni. "Krerët më të lartë të shtetit turk, si Kryeministri Erdogan, ashtu dhe Presidenti i shtetit Gul, gjithnjë janë të angazhuar për çështjen e muslimanëve të Ballkanit"- tha mes tjerash Okçal.

Dua-hatme në Xhaminë Haxhi Qazim në Gazibabë

Më 17 qershor 2010 në Xhaminë Haxhi Qazim të lagjes Gazibabë - Shkup u realizua ceremonia dua-hatme. Kjo ceremoni fetare u realizua për nxënësit që mësuan leximin e Kur'anit f.l., gjithsej 26 nxënës. Dua-hatmja u bë në një ambient mjaft solem, të cilin e begatuan pjesëmarrës të shumtë, në mesin e të cilëve ishin përfaqësues nga Myftinia e Shkupit, në krye me myftiun H. Ibrahim ef. Shabani,

kryeimami i Myftinisë së Shkupit, Sabedin ef. Ahmeti, teologë, afaristë dhe xhemat nga i gjithë qyteti.

Hatibi i kësaj xhamie, Ahmet ef. Asllani, gjatë fjalës së rastit falënderoi të gjithë të pranishmit për pjesëmarrjen, duke shprehur mirënjohjen për ata që i janë përgjigjur ftesës së tij. Në këtë ceremoni, njashu, fjala iu dha edhe myftiut të Myftinisë së Shkupit, h. Ibrahim ef. Shabani, i cili u shpreh

i kënaqur nga ajo që dëgjoi dhe që prezantuan nxënësit e këtij mejtepi. Ai mes tjerash falënderoi edhe imamin, njëherit hatibin e kësaj xhamie, Ahmet ef. Asllani, për aktivitetin dhe punën e palodhshme. Në fund, nxënësve iu ndanë diploma për kontributin e dhënë në mësimin e leximit, mbamendjes së pjesëve të Kur'anit, si dhe njohurive të përgjithshme nga kultura islame.

DIPLOMOI GJENERATA E PARË E FEMRAVE NË MEDRESE

Në një solemnitet rasti, diplomat i dorëzoi Reis-ul-Ulema i BFI, H.Sulejman ef. Rexhepi

Më 24.06.2010 në lokalet e Bashkësisë Fetare Islame Reis-ul-Ulema, H. Sulejman ef. Rexhepi, ndau diplomat e gjeneratës së parë të nxënësve të diplomuara të paraleles së femrave në medresenë "Isa Beut" në Shkup. Fillimisht këtë ceremoni e hapi drejtori i Medresesë, Prof. Ibrahim Idrizi, i cili përshëndeti Kryetarin e BFI-së për prezencën e tij, nxënësit dhe prindërit e tyre. Me theks të veçantë vlerësoi punën e përgjegjësve të kësaj paraleleje dhe suksesin e arritur të gjeneratës së parë të nxënësve. Ai mes tjerash theksoi: "Nxënësve me sukses më të mire, si shpërblim për suksesin e arritur do t'u mundësohet regjistrimi pa participim në Fakultetin e Shkencave Islame në Shkup".

Reis-ul-Ulema, H. Sulejman ef. Rexhepi, në fjalën e tij të rastit përshëndeti punën e palodhshme të drejtorit dhe të stafit të medresesë "Isa Beut", përkatësisht të këtij institucioni edukativo-arsimor të BFI. Ai falënderoi nxënëset që kishin dhënë kontribut gjatë viteve të shkollimit të tyre, si dhe prindërit për përkrahjen që u kanë dhënë bijave të tyre në

shkollim. "Kjo është gjenerata e parë e rregullt e vajzave të medresesë 'Isa Beut' në Shkup dhe jemi të sigurt se e ardhmja do të flasë shumë për këto të diplomuara, por dhe për ato që edhe më tej do ta ndjekin rrugën e edukimit. Me një edukim të mirëfilltë, kjo shoqëri do t'i kapërcejë të gjitha problemet dhe sfidat me të cilat ballafaqohet, që njëherit do të jetë dhe një mundësi për të kapërcyer të gjitha dukuritë negative në shoqëri. Ne edhe më tej themi se 'dora që e përkund djepin, e edukon kombin', andaj ngelemi me bindje se këto do të jenë edukatorët e kësaj shoqërie"- tha mes tjerash Reis-ul-Ulemaja. Në fund u shpërndanë diplomat e të diplomuarave nga Kryetari i BFI, H. Sulejman ef. Rexhepi. Nxënësja e gjeneratës, Semra Ibrahim, u shpërblye me një Kur'an me përkthim dhe komentim në gjuhën shqipe, si dhe me një komplet librash të autorit Vebi Ismaili, personalitet i shquar në trojet e Ballkanit në sferën e shkencave dhe kulturës islame. Nga një Kur'an në gjuhën shqipe dhe nga një libër morën edhe nxënëset tjera të diplomuara.

DERI: OPINIONIT DHE MEDIAVE TË SHTYPURA DHE ELEKTRONIKE

KOMUNIKATË

Myftinia e BFI në Shkup, më 25 qershorë 2010 në xhaminë e "Isa Beut" në Shkup kanë qenë të penguar të kryen shërbimet fetare – hutben dhe namazin e xhumasë nga Ramadan Ramadani, i cili nga Myftinia e Shkupit ditë më parë ka qenë i suspenduar nga puna për shkak të shkeljeve të herë pas hershme të Kushtetutës së BFI-së dhe rregullave dhe punës.

Për suspendimin e tij nga puna ka qenë i njoftuar me kohë nga Myftinia e Shkupit dhe në lokalet e Myftinisë një ditë më parë (të enjten) ka pranuar të njëjtin dhe ka deklaruar se do të respektoj vendimin e Myftinisë së Shkupit.

Përkundër asaj që ka thënë një ditë më parë, ditën e xhuma, ai i organizuar me njerëz të armatosur, duke përdorur edhe forcën, kanë penguar që Myftiu i Shkupit të mbajë hutben dhe të falë namazin e xhumasë.

Me qëllim për t'i ikur një konflikti me përmasa më të mëdha dhe që bien ndesh me mësimin islam, Myftini i Shkupit, të punësuarit në Myftini dhe disa nga besimtarët në mënyrë demonstrative kanë lëshuar xhaminë e "Isa Beut".

Këtë gjest të Ramadan Ramadani, Myftinia e BFI-së në Shkup e dënon ashpër ngase me veprimet e këtilla personi në fjalë mes myslimanëve shkakton fitne, përçarje dhe ndasi.

Si rezultat i kësaj, duke marrë parasysh faktin se namazin e xhumasë nuk mund të falë pa bekimin (dekretin) e BFI-së, askush, falja e namazit të xhumasë në xhaminë e "Isa Beut" është e jashtëligjshme dhe kundër dispozitave islame.

Për çdo veprim të marrë nga Myftinia e Shkupit në lidhje me problemin që po lind në xhaminë e "Isa Beut" në Shkup, do të jeni të informuar me kohë.

Çdo deklaratë e dhënë në lidhje me këtë nga persona jashtë Myftinisë së Shkupit do të jenë vetëm spekulime që do të çojnë ujën drejt ndarjes së myslimanëve në vend, mësim që e praktikon R.R dhe personat që më dhunë hynë në xhaminë e "Isa Beut".

Myftinia e BFI-së - SHKUP
Shkup 25.06.2010

Varrin që deshën t'ia bëjnë BFI-së ta ruajn për vete

Më 01.07.2010 Myftinia e BFI-Shkup mbajti pres konferencë për mediat e shkruara dhe elektronike me rastin e incidentit të shkakuar nga Ramadan Ramadani dhe grupi i tij në xhaminë Isa beu. Referenti fetar- arsimor Ismet Bytyqi pranë Myftinisë së Shkupit tha: "Gjatë kohës së faljes së namazit të xhumasë më 25.06.2010, erdhi deri tek një situatë jo e pëlqyeshme, e inicuar nga Ramadan Ramadani i cili ka kryer në atë xhami rolin e hatibit deri në momentin e suspendimit nga ana e Myftinisë së Bashkësisë Fetare Islame në Shkup.

Incidentin Myftinia e Shkupit mënjëherë e ka paraqitur në Stacionin policorë në Bit Pazar edhe përkundër vështirësive të mëdha për arsye se Stacioni policorë nuk pranonte parashtrësën tonë me deklaratat dhe dëshmitë e punon-

jësve të Myftinisë së Shkupit dhe BFI-së, të cilët që atë ditë arritën të identifikojnë disa nga strukturat e dhunëshme radikalo-vehabiste që penguan Myftiun, kërcnuan disa nga punonjësit e BFI-së si dhe sulmuan pjestarë të xhematit.

Por në interes të opinionit, Myftinia që atë ditë dha një komunikatë për mediat ku tregoi publikisht për incidentin dhe dënoi ashpër të njëjtin sulm mbi institucion fetarë në vend nga bandat kriminele ve-habiste të cilat në rrethin e Shkupit janë të njohur për veprimet radikale dhe malltretimin e besimtarëve mysliman në forma dhe metoda të ndryshme, duke shkakuar fitne, përçarje dhe ndasi, veprime këto që bien ndesh me mësimin islam.

Sa i përket materialit filmik të publikuar nga parti politike dhe të incizuar nga Tv Alsat M, ku gazetari

i këtij televizioni Valmir Kuci së bashku me kameramanin kanë qenë në mafil (ballkoni i brendshëm), Myftinia e Shkupit është dëshmi se prania e këtij televizioni ka qenë në xhami atë ditë dhe habitet për heshtjen e një mediumi gjatë një sulmi klasik nga grupet radikale ve-habiste

Pyesim publikisht :

- Kush i dha të drejtën Alsat – M që të bëjë incizime në objektin e xhamisë kur dihet se pa leje para-prake është e ndaluar incizimi i xhamisë sidomos pjesa e brendshme e saj;

- Kush i dha informacione Alsat-M, se atë ditë pritet që të ketë incident në xhaminë e Isa Begut gjatë faljes së namazit të xhumasë;

- Pse heshti Alsat M pas gjithë asaj dhune që u përdorë nga strukturat kriminele ve-habiste?

Muftinia e Shkupit konsideron se

ky ishte një puç i përgaditur nga radikalët në Shkup dhe bashkëpuntorë direkt i këtyre grupeve del të jetë edhe Alsat M.

Ne do të ngrejmë padi ndaj të gjithëve që dëshën të diskreditojnë Myftininë dhe të njetit tia veshin dhunën.

Varrin që deshshin tia bëjnë BFI-së si duket tani do ta ruajn për veten e tyre dhe ndjehemi krenar që nuk ramë në kurthin e përgaditur nga strukturat radikalo-vehabiste.

Sa për suspendimin e personit Ramadan Ramadani, vendimi për suspendimin i tij vjen në kohë dhe në përputhje me të gjitha normat dhe aktet juridiko-kushtetuese të BFI-së dhe i njëjti me kohë i është dorëzuar. Çdo tentim për ta bërë vendimin jo legjitim dhe arsyetimi i tij i sotshëm para mediumeve është dhe një dëshmi e gjallë se strukturat kriminel-vehabiste, ku bën pjesë edhe Ramadan Ramadani, nuk respektojnë institucionin, nuk respekton Kushtetutën e BFI-së, Rregullorën e punës, sistematizimin, hierarkinë dhe bëhet sikur nuk din se kush janë detyrat dhe kompetencat e tij para Myftinisë së Shkupit. Kjo tregon se si me grupin e tij janë për anarki, dhunë, malltretim dhe radikalizim të qytetarëve. Sa për informim më të saktë edhe vendimin për hatib, Ramadan Ramadani e ka marrë duke përdorur dhunën, kërcnimin dhe armët. Duke u mbështetur në Kushtetutën e BFI dhe normat dhe aktet juridike që dalin prej saj dëshmojnë se Myftiu është prijësi më i lartë fetarë në territorin e tij, dhe të gjithë nënpunësit tjerë si imamët, hatibët, vaizët, muelinët dhe muezinët janë me pozita më të ulëta se Myftiu. Myftiu nuk është i detyruar që të lajmëroj dhe aq më tepër të marrë leje për të vizituar dhe kryer ritualet fetare në cilodoqoft xhami në teritorin e tij.

Ne edhe një herë ashpër dënojmë dhunën dhe kërkohet nga institucionet e shtetit që sa më shpejt të zbardhë rastin dhe grupet radikalo kriminele nëpër xhami të ulen në banken e drejtësisë.

AKTIVITETE

Fjala e Allahut është e përkryer

Më 27.6.2010 në Xhaminë Rezistenca në Haraçinë, në organizim të imami Rexhep ef. Imeri, pas namazit të iqindisë u realizua një dua-hatme. Dua-hatmja u realizua në prani të shumë besimtarëve, shumica e të cilëve ishin kurbetçinj, ndërsa për nivelin organizativ fliste atmosfera e këndshme dhe shpresëdhënëse që mbretëroi. Imami në fillim të programit përshëndeti të pranishmit dhe shprehu falënderimet për pjesëmarrjen e përfaqësuesit të Myftinisë së Shkupit dhe të BFI-së.

Fjalë përshëndetëse para të pranishmëve kishte Imami i Xhamisë, i cili me një theks të veçantë vlerësoi angazhimin dhe kontributin e nxënësve gjatë marrjes së dijes nga mësim-besimi fetar. Ai gjithashtu ishte mirënjohës ndaj prindërve të tyre, për përkrahjen që u kishin dhënë fëmijëve në ndjekjen e mësimi fetar. Ai shprehu kënaqësi të veçantë për interesimin dhe vullnetin e lartë që kanë të rinjtë.

Në fund, referenti i Myftinisë së Shkupit, Ismet ef. Bytyçi, përshëndeti të pranishmit në emrin e vet, të Myftinisë dhe të Myftiut të Shkupit, h. Ibrahim ef. Shabani. Mes tjerash ai tha: "Duhet të falënderojmë Allahun f.p. për

Imamin që keni, i cili shquhet me angazhime dhe zhvillim të mësim-besimit vite me radhë, që është duke përgatitur gjenerata të fuqishme dhe të arta. Zoti e shpërbleftë Imamin dhe juve, që i keni krijuar kushte për punë! Vepër e jashtëzakoshme është të mësosh fjalën Hyjnore të Allahut. Kohëve të fundit kemi bërë hapjen solemne të shumë xhamive të reja, kemi vënë gurthemele, kemi bërë dua-hatme, manifestime... Myftinia e Shkupit është gjallë e interesuar dhe angazhohet që të nxjerrë nxënës të diplomuar, me njohuri fetare islame dhe të njëjtët të luajnë rolin e duhur - të jenë në shërbim të fesë, përmes mësim-besimit dhe edukimit të përgjithshëm", tha ai.

Në fund, Ismet ef. Bytyçi falënderoi për ftesën dhe për mundësinë që iu dha të jetë pjesë e një atmosfere të tillë, uroi suksesin e nxënësve, inkurajoi prindërit e tyre, imamin, duke iu lutur Allahut xh.sh. t'i ndihmojë në realizimin e aspiratave të tyre.

Gjithashtu, nxënësve iu ndanë diploma për kontributin e dhënë në mësimin e leximit, mbamendjes së pjesëve të Kur'anit, si dhe të njohurive të përgjithshme nga kultura dhe qytetërimi islam.

E vërteta rreth incidentit në Xhaminë Isa Beu

Gjatë kohës së faljes së namazit të xhumasë, më 25.06.2010, u arrit një situatë e papëlqyeshme, e inicuar nga Ramadan Ramadani, i cili në atë xhami ka kryer rolin e hatibit, më saktë të interpretuesit të Islamit vetëm gjatë namazit të xhumasë, deri në momentin e suspendimit nga ana e Myftinisë së Bashkësisë Fetare Islame në Shkup.

Emërimi i tij në këtë detyrë ka historinë në vet, për shkak se ai aty është emëruar me bekimin e ish-kryetarit të BFI-së, Arif ef. Emini dhe me propozim të ish-myftiut të Myftinisë së Shkupit, Zenun ef. Berisha, në kohën kur BFI ishte drejt përballjes me grupe të ndryshme radikale dhe grupe kriminele.

Edhe vendimi për hatib i Ramadan Ramadani ishte rezultat i një sulmi të armatosur në objektet e BFI-së në vitin 2003, me pjesëmarrje direkte edhe të vetë Ramadan Ramadani, si dhe personave të tjerë, të cilët kërkuar që të marrin detyra edhe nëpër xhamitë tjera të Shkupit.

Vendimi me emërimet e detyrueshme në një nga mbledhjet e Rijasetit të BFI-së ishte shpallur si i pabazë, mirëpo udhëheqja e atëherëshme e BFI-së nuk e realizoi të njëjtin dhe ata vazhduan me punën e tyre të jashtëligjshme në xhamitë e Shkupit.

Vitin e kaluar ky person u paraqit edhe si zëdhënës zyrtar i të ashtuquajturit Këshill për rindërtimin e Xhamisë Burmali, gjoja të formuar nga disa organizata joqeveritare.

Kërkesa për rindërtimin e Xhamisë Burmali është kërkesë

legjitime dhe në kompetencë të BFI-së së RM dhe të drejtën e fiton duke u bazuar në Kushtetutën e BFI-së dhe ligjeve pozitive në vendit.

Ramadan Ramadani me veprimet dhe projektet e të ashtuquajturit Këshill për rindërtimin e Xhamisë Burmali biente në kundërshtim me konceptin dhe hapat që i merrte institucioni amë, në rastin konkret BFI. Disa herë Myftinia e Shkupit, më saktë myftiu Ibrahim ef. Shabani, e paralajmëronte se më sjelljen e tij kundërshton politikën të cilën po e udhëheq BFI dhe se vepron në kundërshtim me rregullativën kushtetuese. Por, prapë, ai vazhdonte me punën e tij të kundërligjshme, madje filloi ta ashpërsonte atë, duke i nënvlerësuar institucionet e BFI-së, duke i ofenduar në mënyrë publike udhëheqësit e institucionet, duke përhapur të pavërteta dhe shpifje për mënyrën e funksionimit të BFI-së.

Për shkak të kësaj, Myftinia e Shkupit mori vendim që të ngrihet procedurë për disiplinimin e Ramadan Ramadani dhe të njëjtën e parashtroi në Komisionin disiplinues në kuadër të BFI-së, më saktë në Prokurorinë e BFI-së, për ngritjen e procedurës disiplinore dhe mori vendim që deri sa të zgjasë procedura për të marrë vendimin në bazë të normave kushtetuese dhe të Rregullores për marrëdhënie pune për të punësuarit në BFI, i njëjti të suspendohet.

Myftiu i Shkupit, Ibrahim ef. Shabani, më 24.06.2010 e ka thirrur personin Ramadan Ramadani në selinë

e Myftinisë dhe të njëjtit ia ka kumtuar Vendimin për procedurë disiplinore dhe Vendimin për suspendim, që i është dorëzuar po të njëjtën ditë.

Në bisedë me Myftiun, i njëjti ka pranuar se do të respektojë vendimet e marra dhe se të nesërmen, më 25.06.2010, nuk do të kryejë detyrën e hatibit gjatë namazit të xhumasë.

Në të njëjtin takim është informuar se detyrën e hatibit gjatë namazit të xhumasë do ta kryejë Myftiu i Shkupit dhe i njëjti është pajtuar me gjithë çka është biseduar gjatë takimit të së enjtes.

Në orët e vona të datës 24.06.2010, në bisedë telefonike me Kryeimamin e Myftinisë së Shkupit, ka thënë se nuk e lëshon detyrën e hatibit, sepse ka marrë kërcënime, mirëpo aspak nuk ka treguar se kush e kërcënon.

Të nesërmen ai ka vazhduar me ritet fetare, edhe pse me kohë është paralajmëruar nga Myftinia se atë ditë në atë xhami Myftiu do ta kryejë rolin e hatibit.

Ramadan Ramadani atë ditë, edhe një herë, tregoi se është një vëhabist i përbetuar radikal, anëtar i grupit të Beqir Halimit, një nga grupet më të organizuara radikale në vend, që në mënyra të ndryshme organizative dhe planore po përhapin teza radikale në vendin tonë.

Ai në organizatën e tij i ka përfshirë të gjitha grupet radikale që veprojnë në territorin e Shkupit, me platforma dhe organizime të

ndryshme, të cilat të premten ishin mbledhur në Xhaminë e Isa Beut në Shkup, ndërsa besimtarët tjerë i kanë drejtuar nëpër xhamitë tjera ose nuk i kanë lejuar që të futen në pjesën e brendshme të xhamisë, me qëllim që xhamia të mbushet me struktura radikale.

Informacionet tona flasin se një pjesë e tyre kanë qenë të armatosur, me qëllim që të krijojnë një konflikt të armatosur në xhami.

Këto grupe, me keqardhje e themi, kanë qenë të ndihmuara nga aktivistë partiakë dhe të punësuar nëpër institucionet e shtetit.

Përfaqësuesit zyrtarë të BFI-së, me në krye Myftiun Ibrahim ef. Shabani, tok me bashkëpunëtorët e tyre hynë në Xhami diku kah ora 12:45, e cila në brendi ka qenë gjysmë e zbrazët, ndërsa oborri i mbushur përplot dhe shumica fytyra të reja, të cilat asnjëherë nuk janë parë të falin namazin e xhumasë në këtë xhami. Në atë kohë personi Ramadan Ramadani e merr pozicionin dhe ulet në qursi (vendi ku ulet personi i punësuar si hatib) dhe fillon me ligjëratën, duke ardhur kështu ndesh me dispozitën ligjore të, siç quhet, Ligjit për kishën, bashkësitë fetare dhe grupet religjioze, sepse

ai më nuk është i punësuar fetar, sepse është i suspenduar. Në anën tjetër, Myftiu Ibrahim Shabani ulet përpara minberit, prej ku edhe duhet të kryejë faljen e namazit të xhumasë. Pas thirrjes për namaz, Myftiu merr pozicionin në minber, mirëpo personi Ramadan Ramadani, bashkë me grupin e tij të dhunshëm, me forcë e largojnë nga minderi Myftiun, me forcë ia marrin mikrofonin dhe në mënyrë fizikë e shtynjë atë.

Xhamia në atë moment mbushet me grupe të ndryshme radikale dhe çdo përfaqësues i BFI-së rrethohet nga disa persona vehabistë, radikalë dhe të dhunshëm. Në rrethana të tilla, Myftiu dhe të punësuarit e tjerë të BFI-së vendosin që ta lëshojnë xhaminë, pa kryer faljen e namazit të xhumasë.

Në fazën e daljes nga xhamia, të punësuarit e BFI-së kanë qenë të kërcënuar, të ofenduar nga ana e organizatorëve si vehabistë, radikalë dhe kriminelë.

Në gjithë këtë të habit fakti që pa leje nga BFI, TV Alsat-M ka bërë incizim nga mafili (ballkoni i brendshëm), me qëllim që të incizojë situatën, me informacione paraprake nga Ramadan Ramadani se

do të maltretojnë dhe sulmojnë përfaqësuesit e BFI-së, me qëllim që të vijë deri te konflikti fizik dhe i armatosur dhe më pas dhunën ta adresojnë në BFI. Por, qëllimi i tyre ka rënë në ujë, sepse përfaqësuesit e BFI-së pa asnjë mbrojtje fizike vendosin që ta lëshojnë xhaminë. TV Alsat M, duke e fshehur materialin, me këtë sjellje bëhet bashkëpunëtor i krimit, me marrëveshje paraprake mes kryeredaktorit Muhamed Zeqiri dhe Ramadan Ramadani.

Personat që në incizim shihen duke rrahur ish-ministrin Eshref Aliu janë personat Isen Ahmeti dhe Besnik Ejupi, të cilët marrin lavdata nga Ramadan Ramadani në Koha e Re dhe i njëjti krenohet me ta.

Ne në BFI ndjejmë se incidenti në Xhami ishte i organizuar nga vehabisti Ramadan Ramadani, i cili në bashkëpunim me struktura të ndryshme radikale vehabiste ka qenë i ndihmuar edhe nga të punësuar në institucionet shtetërore.

I lusim të gjithë kompetentët në vend që menjëherë t'i marrin të gjitha masat kundër këtyre elementëve të dhunës dhe njëherit bëjmë të ditur se Myftinia e BFI-Shkup është duke e ndjekur procedurën para organeve gjyqësore.

“Muskujt vëllavrasës të Shkupit t’i ruajnë për në Prilep”

Me Myftininë e Shkupit janë solidarizuar myftilerët dhe institucionet edukativo-shkencore të BFI-së, ndërsa dhunën e kanë dënuar edhe shumë institucione të tjera fetare nga Ballkani e bota dhe i kanë bërë thirrje Maqedonisë që sa më shpejt të ngrejë duart nga elementi radikal që dëshiron t’ia vesh Islamit, sepse, në të kundërtën, shumë shpejt kryeqytetin do ta shndërrojnë në një kryeqendër dhune dhe sulmesh vetëvrasëse

Myftilerët dhe institucionet edukativo-shkencore të BFI-së kanë reaguar ashpër ndaj dhunës, e cila nga grupe të ndryshme radikale ka gjetur shprehje gjatë namazit të xhumasë në Xhaminë Isa Beu, duke u solidarizuar me myftiun e Shkupit, Ibrahim ef. Shabani, i cili u përball me dhunën e grupit radikal të hatibit të suspenduar Ramadan Ramadani.

Sipas Myftiut të Tetovës, Ali-fikri ef. Esati, dhuna në xhami humb imazhin e besimit islam.

“Lus besimtarët që të largohen nga veprimet e pahijshme, ndërsa organet përgjegjëse të nxjerrin fajtorët para përgjegjësisë”, thekson Esati.

Edhe Myftinia e Strugës shpreh indinjatën e thellë për dhunën brenda xhamisë. “Duhet të demaskohen keqbërësit që ngritën dorë në objektin e xhamisë”, tha Ferat Polisi, myfti i Myftinisë së Strugës.

Koordinatori i Myftinisë së Resnjës, Nexhbedin Aliu, ka kërkuar nga muslimanët që të ruajnë gjakftohtësinë, ndërsa kërkon nga partitë politike shqiptare që të distancohen nga dhuna në xhami. “Heshtja domethënë se ato pajtohen me të njëjtën. Kjo është e tmerrshme”, thekson ef. Aliu.

Edhe koordinatori i Myftinisë së Prilepit, Mustafa Topallovski, distancohet nga dhuna e grupeve radikale vëllavrasëse dhe kërkon që, siç thotë, “muskujt e treguar në Xhaminë Isa Beu, mes shqiptarëve, t’i ruajnë atëherë kur digjen dhe shkatërrohen xhamitë”.

Afrim ef. Xhelili nga Myftinia e Ohrit u jep përkrahje institucioneve të BFI-së dhe ka kërkuar nga grupet radikale që të respektojnë

vendimet e organeve më të larta të BFI-së.

Pëllumb Velui nga Myftinia e Manastirit ka lëvdur pjekurinë, qëndrueshmërinë dhe vendosmërinë e Myftiut Ibrahim ef. Shabani në luftën e tij për të asgjësuar të gjitha devijimet negative në Islam.

“Shprehim indinjatën tonë për dhunën e përdorur në Xhaminë Isa Beu në Shkup”, thotë Myftiu i Kumanovës, Abedin ef. Imeri dhe i njëjti i jep përkrahje BFI-së për, siç thotë, “angazhimin për kthimin e qetësisë në objektet fetare”.

Sipas Ruzhdi ef. Latës, dhuna në xhami mund të jetë vetëm punë e intrigave djallëzore të atyre që infiltrohen brenda shoqërisë sonë për të dëmtuar bukurinë, edukatën dhe dinjitetin islam.

“Veprimet gjatë namazit të xhumasë nuk i takojnë kulturës dhe civilizimit islam”, thekson Lata.

Edhe dekani i Fakultetit të Shkencave Islame, Fahredin Ebibi, shpreh habinë e tij. “Të rrihet njeriu vetëm pse dëshiron të falë namazin e xhumasë dhe të thuhet se është çudi, është shumë pak - kjo është çmenduri e paparë e atyre që kujdestarojnë për të dëmtuar imazhin e Xhamisë”, thekson Ebibi.

Drejtori i Medresesë Isa Beu, Ibrahim Idrizi, porositi se në fe nuk ka dhunë.

“Kur ushtrohet dhunë në xhami, mund të dëmtohet vetëm feja”, thekson Idrizi.

Ashpër e ka dënuar dhunën edhe Rexhep Ziberi nga shoqata e ulemave “Ilmije”.

Sipas tij, grushtet në xhami janë veprime kriminele dhe huligane.

Me Myftininë e Shkupit janë solidarizuar edhe Myftinia e Kërçovës, Gostivarit, Shtipit dhe Velesit, ndërsa dhunën e kanë dënuar edhe shumë institucione të tjera fetare nga Ballkani e bota dhe i kanë bërë thirrje Maqedonisë që sa më shpejt të ngrejë duart nga elementi radikal që dëshiron t'ia vesh Islamit, sepse në të kundërtën shumë shpejt kryeqytetin do ta shndërrojnë në një kryeqendër dhune dhe sulmesh vetëvrasëse.

[illegible]

Declaro:

- Ajustat la RFU și C RM
- Modificarea și eliminarea din documente

Kuminkatë

Mbrojtë "Hidre", shpreh fjalësi të gjerësisht të njohura që përdoren
kështu që të mos ketë asnjë gabim në kuptimin e fjalës së vjetër
por përpara të kësaj që fjalë të dytë në përgjigje të gjuhës
Mënyrë e shprehjes së fjalëve që të tjerë që kështu të kësaj të
shprehjes.

Gjuhë e shprehjes së fjalëve që të tjerë që kështu të kësaj të
shprehjes që të tjerë që kështu të kësaj të shprehjes që të tjerë
që kështu të kësaj të shprehjes.

Kështu të kësaj të shprehjes që të tjerë që kështu të kësaj të
shprehjes që të tjerë që kështu të kësaj të shprehjes që të tjerë
që kështu të kësaj të shprehjes që të tjerë që kështu të kësaj të
shprehjes që të tjerë që kështu të kësaj të shprehjes.

Shprehje "Hidre"

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

Gjithmonë në kujtesat e atyre që u ndihmuam

Më 6.7.2010 Bashkësia Fetare Islame përuroi themelimin e organizatës humanitare "Hilal", me të vetmin qëllim që nëpërmjet saj të zhvillojë edhe aktivitete humanitare në atë mënyrë dhe formë siç ka bërë deri më tani. Në këtë përrurim, të organizuar në Kapan –Han, pjesëmarrës ishte Kryetari i BFI, Reis-ul-Ulema, H. Sulejman ef. Rexhepi, Sekretari i Përgjithshëm i BFI, Afrim ef. Tahiri, myftilerët nga të gjitha Myftinitë e BFI në RM, dekani i Fakultetit të Shkencave Islame, përfaqësues të partive politike, përfaqësues të shoqatave civile dhe media elektronike e të shkruara. BFI, përveç që zhvillon jetën fetare dhe kulturore, ajo me përkushtim të jashtëzakonshëm bën aktivitete edhe në sferën e humanitetit. Që mbi 20 vjet funksionon edhe OH "El Hilal", të cilën që nga vitet e 90-ta në kuadër të BFI ka ndihmuar krizën në Bosnje, Kosovë dhe në konfliktin e 2001 në Maqedoni, por kjo organizatë dhunshëm është vjedhur nga udhëheqësi i tanishëm, Behixhudin Shehap-i, nga i cili është kërkuar që t'ia kthejë themeluesit, BFI-së, por ai e ka mohuar një gjë të tillë. Në fjalën e rastit, Reis-ul-Ulema, H. Sulejman ef. Rexhepi, para të pranishmëve tha: "Bashkësia Fetare Islame në Kushtetutën e saj si parim kryesore i ka vënë vetes për obligim që të pengojë dhe zbut vuajtjen njerëzore kudoqoftë, të mbrojë jetën dhe shëndetin, të sigurojë respekt dhe dinjitet për qenien njerëzore, të punojë për avancimin e mirëqenies shëndetësore dhe sociale të njerëzve, të nxit angazhimin vullnetar dhe gatishmërinë e përhershme për dhënien e ndihmës si ndjenjë universale për solidaritet dhe humanizëm.

Humanizmi, është dashuria ndaj të tjerëve dhe veçori e karakterit të

mirë. Muslimani i vërtetë doemos duhet ta ketë të zhvilluar ndjenjën e humanizmit ndaj njerëzve. Për këtë na porosit edhe Allahu xh.sh., kur thotë: **'Allahu urdhëron drejtësi, bamirësi, ndihmë të afërmëve, ndërsa ndalon imoralitetin, atë që është e neveritshme dhe dhunën'** (En-Nahël, 90)

Duke u bazuar në këtë porosi të Allahut xh.sh, BFI-ja ditë më parë, themeloi Organizatën Humanitare HILAL, ku segmenti më i rëndësishëm i kësaj organizate do të jetë realizimi i aktiviteteve socio-humanitare" – tha mes tjerash Reis-ul-Ulemaja.

Kryetari i BFI shtoi: "Jo se BFI-ja deri më tani aspak nuk ka qenë e zgjuar për aspektin humanitar, përkundrazi, BFI e Republikës së Maqedonisë që me pavarësimin e saj, parimin e humanizmit e ka pasur si parim themelor dhe ka zhvilluar një aktivitet të ngjeshur, që çdo organizatë tjetër humanitare do t'i kishte pasur zilinë.

Që në vitin 1990, Rijaseti i BFI-së mori vendim për themelimin e Organizatës Humanitare El Hilal, organizatë e cila jo vetëm që ndihmoi skamnorët dhe nevojtarët gjatë gjithë dekadës së parë të saj, por bëri bujë me angazhimin e madh gjatë konfliktit në Bosnjë dhe konfliktit në Kosovë e Serbi, posaçërisht gjatë valës së refugjatëve këtu në Maqedoni dhe falë angazhimit të strukturës së saj, arriti që të strehojë qindra-mijëra vëllezër muslimanë që i ikën bishës së egër serbe.

BFI bashkë me EL HILAL-in themeloi dhe revistën e parë shqipe në Maqedoni, HILAL, e cila ishte një dritare e hapur për të gjitha hallet e komunitetit islam në vend. Në atë periudhë BFI dha kontributin e saj të paluhatur edhe në themelimin e Universitetit të Tetovës dhe objektit vakëf më të mirë ia dha për shfrytëzim Rektoratit të këtij universiteti, ndërsa një numër i madh mejtepeshe u shndërruan në fakultete të po këtij universiteti, ndërsa financoi edhe revistën e parë studentore "STUDENTI". Një tradhti të tillë të pafalshme e ka ndërjer edhe më Organizatën Humanitare EL HILAL, ku personat që i emëroi në udhëheqësin e saj, duke u udhëhequr nga vetëdëshira personale për më shumë pushtet, përfitim personal, malverzime dhe gënjeshtër, bënë që Organizata Humanitare EL HILAL, e cila nën ombrellën e BFI-së aq shumë i ndihmoi kësaj shoqërie pa dallim feje dhe etnie, të privatizohet dhe ta shkëpusin nga BFI-ja.

Këta persona, që dhunshëm e vodhën EL HILALIN, shkelën edhe mbi parimet islame, shkelën edhe mbi porosinë e Profetit të fundit të Zotit – Muhamedit a.s., i cili kërkon që të jemi të mëshirshëm ndaj njërit-tjetrit", tha H. Sulejman ef. Rexhepi, Reis-ul-Ulema i BFI në Maqedoni.

Fjalimi i Kryetarit të BFI-së, Reis-ul-Ulema H. Sulejman ef. Rexhepi, me rastin e promovimit të Organizatës Humanitare HILAL

*Mysafirë të nderuar
Zonja e zotërinj*

Do t'ju përshëndes me shprehjen me unikate, më universale për të gjithë pjesëtarët e Islamit: *Selamu alejkum ve rahmetullahi ve berekatuhu!*

Mirë se rdhët në këtë promovim të Organizatës Humanitare HILAL.

Bashkësia Fetare Islame në Kushtetutën e saj si parim kryesore i ka vënë vetes për obligim që të pengojë dhe zbut vuajtjen njerëzore kudoqoftë, të mbrojë jetën dhe shëndetin, të sigurojë respekt dhe dinjitet për qenien njerëzore, të punojë për avancimin e mirëqenies

shëndetësore dhe sociale të njerëzve, të nxit angazhimin vullnetar dhe gatishmërinë e përhershme për të dhënë ndihmë, si ndjenjë universale për solidaritet dhe humanizëm.

Humanizmi, mysafirë të nderuar, është dashuria ndaj të tjerëve dhe veçori e karakterit të mirë. Muslimani i vërtetë doemos duhet ta ketë të zhvilluar ndjenjën e humanizmit ndaj njerëzve.

Për këtë na porosit edhe Allahu xh.sh. kur thotë:

"Allahu urdhëron drejtësi, bamirësi, ndihmë të afërmëve,

ndërsa ndalon imoralitetin, atë që është e neveritshme dhe dhunën"
(En-Nahël, 90)

Duke u bazuar në këtë porosi të Allahut xh.sh., BFI ditë më parë themeloi Organizatën Humanitare HILAL, ku segmenti më i rëndësishëm i kësaj organizate do të jetë realizimi i aktiviteteve sociale-humanitare, do të kontribuojë në përmirësimin e sigurisë sociale të qytetarëve, posaçërisht të personave të cilët nën ndikimin e disa faktorëve të pavolitshëm të jashtëm, kanë nevojë për ndihmë në kapërcimin e problemeve me të cilat ballafaqohen.

Jo se BFI deri më tani aspak nuk ka qenë e zgjuar për aspektin humanitar. Përkundrazi. BFI e Republikës së Maqedonisë, që nga pavarësimi i saj, parimin e humanizmit e ka pasur si parim themelor dhe ka zhvilluar një aktivitet të ngjeshur, që çdo organizatë tjetër humanitare do t'i kishte pasur zilinë.

Që në vitin 1990, Rijaseti i BFI-së mori vendim për themelimin e Organizatës Humanitare El Hilal, organizatë e cila jo vetëm që ndihmoi skamnorët dhe nevojtarët gjatë gjithë dekadës së parë të saj, por bëri bujë me angazhimin e saj të madh gjatë konfliktit në Bosnjë dhe konfliktit në Kosovë e Serbi, posaçërisht gjatë valës së refugjatëve këtu në Maqedoni, dhe falë angazhimit të strukturës së saj arriti që të strehojë qindra-mijëra vëllezër muslimanë që i ikën bishës së egër serbe.

BFI, bashkë me EL HILAL, themeloi dhe revistën e parë shqipe në Maqedoni HILAL, e cila ishte një dritare e hapur për të gjitha hallet e komunitetit islam në vend. Në atë periudhë BFI dha kontributin e saj të paluhatur edhe në themelimin e Universitetit të Tetovës dhe objektin më të mirë vakëf ia dha për shfrytëzim Rektoratit të këtij universiteti, ndërsa një numër i madh mejtepesh u shndërruan në fakultete të po këtij universiteti, ndërkaq financoi dhe revistën e parë studentore "STUDENTI".

BFI gjithmonë promovon mirëkuptim, miqësi, bashkëpunim dhe paqe të përhershme mes të gjithë njerëzve, por në historikun e saj shpesh ka ditur të tradhtohet nga persona të cilëve më së shumti u ka besuar.

Një tradhti të tillë, të pafalshme, e ka ndjerë edhe me Organizatën Humanitare EL HILAL, ku personat që i emëroi në udhëheqësinë e saj, duke u

udhëhequr nga vetëdëshira personale për më shumë pushtet, përfitim personal, malverzime dhe gënjeshtër, bënë që Organizata humanitare EL HILAL, e cila nën ombrellën e BFI-së aq shumë i ndihmoi kësaj shoqërie pa dallim feje dhe etnie, të privatizohet dhe ta shkëpusin nga BFI.

Këta persona që dhunshëm e vodhën EL HILALIN, shkelën edhe mbi parimet islame, shkelën edhe mbi porosinë e Profetit të fundit të Zotit – Muhamedit a.s., i cili kërkon që të jemi të mëshirshëm ndaj njërit-tjetrit.

Profeti thotë:

Ju jeni vëllezër e motra mes vete. Mbështeteni njëri-tjetrin sikurse tullat dhe, ashtu, mbajeni të fortë ndërtesën e bashkësisë suaj.

Dhe, duke marrë si amanet këtë porosi të Pejgamberit, ne themeluam këtë radhë Organizatën Humanitare HILAL, me qëllim që ta kthejmë humanizmin në mesin tonë dhe të vazhdojmë aty ku mbetëm.

Gjene, ardhmëria e njerëzimit është në maksimën: "Beso Zotin dhe bëj vepra të mira". Qëllimi më i lartë i njeriut është që shpirtin e tij vazhdimisht ta furnizojë me mendime fisnike, me dashuri të thellë për çdo gjë që është e mirë dhe me synime dhe pasione të përhershme për vepra të dobishme. Në të kundërtën, do të humbet qëllimi i lartë dhe kuptimi fisnik i jetës. Këtë e ka dëshmuar historia njerëzore, ndërsa e ka paralajmëruar vazhdimisht madhështia e fjalëve kur'anore:

"Pasha kohën. Njeriu është dhe do të jetë në humbje të sigurt. Përveç atyre që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, si dhe atyre që reciprokisht obligohen për drejtësi dhe durim". (Asr. 1-3)

Es-selam-u-alejkum!

Shkup, më 6.07.2010

Përgëzim

"Pa të meta është Madhëria e Atij që robin e Vet e kaloi në një pjesë të natës prej Mesxhidi Haramit (Qabes) gjer në Mesxhidi Aksa (Bejti Mukaddes), rrethinën e së cilës Ne e kemi bekuar (ia bëmë këtë udhëtim) për t'ia treguar atij disa nga argumentet Tona. Vërtet, Ai është Gjithëdëgjuesi, Gjithëvëzhguesi."
(Suretu el-Isra: 1)

Bashkësia Fetare Islame e RM i informon të gjithë besimtarët e fesë islame se, sipas Kalendarit Islam, Nata e Madhe "Israja dhe Miraxhi" është mes datës 8 dhe 9 korrik, pra natën e premte. Israja dhe Miraxhi është natë e bekuar, një ngjarje e veçantë dhe një vepër e jashtëzakonshme (mrekulli) e Muhamedit s.a.v.s.

'Isra' llogaritet udhëtimi natën i të dërguarit të Allahut prej Meke deri në Mesxhidul Aksa, Jerusalem, ndërsa 'Miraxh', ngjitje në lartësitë më të mëdha qiellore, udhëtim të cilin Muhamedi a.s. e ka përjetuar edhe me shpirt edhe me trup. Kjo është natë përplot simbolik dhe urtësi, të cilën duhet kaluar në ibadet dhe adhurim duke përkujtuar Allahun f.p.

Për të gjithë ne, le të jetë ngjarje që reflekton pozitivisht te ne dhe në shoqëri.

Lusim Allahun e plotëfuqishëm që ibadetet dhe lutjet e bëra gjatë kësaj nate t'i pranojë. Me rastin e kësaj nate të bekuar, BFI i përgëzon të gjithë besimtarët e vendit tonë, në diasporë dhe gjithë shoqërinë islame, me dëshirë që këtë natë ta kalojnë në mirëqenie, me plot përkushtim ndaj Allahut xh.sh. prej të cilit kërkojmë që t'na bekojë.

Na qoftë për hair Israja dhe Miraxhi!

**Reis-ul-Ulema i BFI
H. Sulejman ef. Rexhepi**

Historia, ajo që i jep krah ndërtimit të xhamisë në Belicë

Xhamia që është nisur të ndërtohet nga besimtarët e komunitetit islam në fshatin Belicë e Epërme do të rrënohet. Kështu ka deklaruar prokurorja e shtetit Olivera Kitanova. Myftiu i Strugës ka reaguar, duke thënë se “xhamia do të presë radhën për shembje, pasi të jenë shembur 10 kishat që janë ndërtuar pa leje në këtë lokalitet”. Në anën tjetër, Ramiz Merko ka theksuar se Komuna e Strugës ka genë, është dhe do të jetë gjithmonë tolerante ndaj ndërtimit të objekteve të kultit, të cilat do besim qoftë. Është historia ajo që i jep krah ndërtimit të xhamisë në Belicë. Dëshminë se para më shumë se një shekull në këtë lokalitet ka pasur xhami e paraqet historiani Dervishi, i cili dëshmon se “familjet e Belicës së Emërme, që do ta pranojnë fenë islame gjatë shekujve XVII-XIX, më parë kanë qenë shqiptarë të besimit të krishterë”

DRITON DIKENA

Xhamia që është nisur të ndërtohet nga besimtarët e komunitetit islam në fshatin Belicë e Epërme do të rrënohet. Kështu ka deklaruar prokurorja e shtetit Olivera Kitanova për mediat në gjuhën maqedonase. Kitanova ka theksuar se me këtë vendim nuk dëshirohet që të cenohen marrëdhëniet ndërkonfesionale, por ky është vendimi që ka marrë Gjykata e Apelit në Manastir për këtë çështje, pas ankesës së palës së paditur.

“Vendimi për rrënimin e xhamisë është i plotfuqishëm dhe këto ditë do të veprohet në realizimin e tij. Kjo do të ndodhë pasi të angazhohmë përmbaruesin, i cili do të përkujdeset për gjetjen e ndërmarrjes që do të realizojë shembjen, ndërsa shpenzimet për këtë do t’i paguajë pala e

paditur”, ka theksuar Kitanova.

Ky vendim është hedhur poshtë nga Myftiu i Myftinisë së Strugës, Ferat Polisi. Sipas tij, xhamia do të presë radhën për shembje, pasi të jenë shembur 10 kishat që janë ndërtuar pa leje në këtë lokalitet.

Ai ka bërë të ditur se Myftinia e Strugës në bashkëpunim me Këshillin Organizativ për ndërtimin e xhamisë dhe kryetarin e Bashkësisë Lokale të Belicës paraprakisht kanë rënë dakord për lokacionin e ndërtimit të saj. “Pa dyshim, Myftinia e Strugës, Këshilli Organizativ, Bashkësia Fetare Islame i kanë koordinuar punët me Komunën e Strugës dhe me kryetarin Ramiz Merko për të siguruar lejen e ndërtimit të xhamisë së Belicës, ndërsa kjo leje do të jetë gati deri në përfundimin e punimeve për ndërtimin

e saj”, theksoi myftiu Polisi.

XHAMIA DO TË SHEMBET PASI TË JENË SHEMBUR 10 KISHAT

Më tej, duke komentuar deklaratimet e përgjegjëseve për shembjen e asaj pjese të xhamisë që deri më tani është ndërtuar, ai ka theksuar se xhamia do të presë radhën për shembje, pasi të jenë shembur 10 kishat që janë ndërtuar pa leje në këtë lokalitet. Në këtë kontest, ai ka siguruar se nga kryetari Bashkësisë Lokale Myftinia e Strugës dhe Këshilli Organizativ kanë marrë vendimin për pronësinë e truallit ku ka filluar ndërtimi i xhamisë.

Ndërkaq, dr. Polisi edhe njëherë ka përsëritur se në këtë vendbanim ka pasur objekte të kultit të besimit islam dhe kjo dëshmohej me doku-

mente të ndryshme, duke përfshirë edhe fotografi, emrat e imamëve që kanë shërbyer në xhaminë e këtij vendbanimi, si dhe praninë e besimtarëve islamë dhe banorëve shqiptarë që me shekuj kanë jetuar në këtë lokalitet.

Edhe kryetari i Komunës së Strugës, Ramiz Merko, ka theksuar se Komuna e Strugës ka qenë, është dhe do të jetë gjithmonë tolerante ndaj ndërtimit të objekteve të kultit, të cilitdo besim qofshin. Madje, ai ka theksuar se objektet e tilla të ndërtuara për institucionin që ai drejton janë legjitime, edhe pse ndër vite ka pasur raste të tilla që ata i kanë marrë lejet pasi janë ndërtuar. Kjo, thotë ai, ka ndodhur me disa objekte kulti të besimeve të ndryshme fetare. Kryetari Merko thekson se kjo praktikë ka mundur të ndodhë, pasi mund të jetë mbështetur në një vendim të Këshillit Ekzekutiv të Kuvendit Komunal të Strugës, para fillimit të proceseve demokratike, vendim ky që nuk është abroguar nga Këshillat komunalë gjatë këtyre viteve të tranzicionit.

HISTORIA NË ANËN E MUSLIMANËVE

Por, nuk është vetëm Myftinia e Strugës dhe Komuna e këtij qyteti që po kërkojnë ndërtimin e xhamisë në Belicë duke u mbështetur në

dokumentet pozitive për lejimin e saj. Është historia ajo që i jep krah ndërtimit të xhamisë në Belicë.

Dr. Nebi Dervishi, studiues i njohur i historisë së kësaj hapësire, thekson se lokaliteti i Belicës së Epërme deri në shek. XVII ka qenë fshat i banuar me popullsi të krishterë.

“Në këtë kohë, një pjesë e familjeve do të konvertohen (do të pranojnë fenë muslimane, sidomos gjatë sundimit të Ali Pashë Tepelenës) në muslimanë. Belica e Epërme konsiderohej fshat i pasur, sepse në popull tradicionalisht flitej se” NËSE DIGJET STRUGA, Belica e Epërme ka mundësi ta kompensojë dëmin”, komenton Dervishi.

Sipas dr. Jovan Haxhi Vasileviqit (“Struga i njena okolina”, Sp. “Juzni pregled”, Skopje, 1927, 56), prejardhja e banorëve të Belicës së Epërme është e panjohur. Në traditën e ruajtur brez pas brezi anasit dinë vetëm se “të parët e tyre dikur kanë jetuar në Smolnik, rrëzë malit Jabllanicë, nga ana perëndimore, pra në territorin që sot është në anën e Shqipërisë. Nga ky rajon do të shpërngulen në Belicë të Epërme. Dhe, shton Haxhi Vasileviqi: “Faza e parë e dyndjes së banorëve, mendon Todi Trajanoski, me siguri ka qenë dikund rreth fundit të shek. XVIII, në kohën kur grupi i vllahëve që migroi nga Kosova e Shqipëria e

Veriut u shpërngulën (u vendosën) në Smolnik, në rajonin në rrëzat perëndimore të malit Jabllanicë, në rrjedhën e epërme të lumit Shkumbin dhe në krahinën e Çermenikës”.

Ndërkaq, duke përmendur edhe ekzistencën e xhamisë para më shumë se një shekull në këtë lokalitet, Dervishi pohon: studjuesi Trajanoski (“Vlaskite rodovi vo Struga”, Skopje, 1979 faqe 55) mendon se “Në fillim të shek. XIX një numër e familjeve vllahe do të islamizohen, numri i të cilëve sipas tij në Belicën e Sipërme do të arrijë 10-15 familje e në Belicën e Poshtme 25-30 familje. Ai po këtu do të përmendi edhe familjet vllahe të islamizuara, që vite më vonë do të vendosen në Strugë dhe në fshatrat Zagraçan, Shum. Belicë e Epërme e të Poshtme, Ladorishtë, etj., Si: Saliu, Zuberi, Asani, Ferati, Maksuti, Shabani, Asimi, Memedi, Ismaili, Bajrami, Shimo, Mento, Bilalli, Belica (Tahir e Gega).

SHQIPTARËT E KRISHTERË U KONVERTUAN NË ISLAM

Por, kjo nuk qëndron, e kundërshton tezën sllave Dervishi, sepse e vërteta historike është ndryshe, thotë ai. Këto familje apo fise do të pranojnë fenë islame gjatë shekujve XVII- XIX, do të konvertohen në fenë islame, më parë kanë qenë shqiptarë të besimit të krishterë (orthodox).

“Pikërisht të parët e këtyre familjeve, pas pranimi të fesë islame do të ngrejë xhaminë, mbi rrënojat e së cilës në verën e vitit 2009 u hodhën themelet e xhamisë së re, pranë së cilës dëshmi të gjalla janë edhe varrezat e të parëve të tyre me epitafe në gjuhën arabe – ruse.

Ai gjithashtu jep të dhëna për numrin e banorëve të këtij vendbanimi në etapa të ndryshme të historisë: “Në regjistrimin që jep prefekti (naçallniku) i Qarkut të Ohrit, Jovan Qirakoviç, në vitin 1914, Raporti që ai i dërgon Ministrisë së Punëve të Brendshme të Serbisë, mes tjerash shënojmë se: Belica e Epërme bën pjesë në Ko-

munën e Vishnjës, bashkë me fshatrat Vishnjë e Belicë e Poshtme, me numër banorësh 2625 persona. Fshati Belicë e Epërme ka pasur: 1078 të krishterë (549 m e 529 f) dhe 87 shqiptarë (41 meshkuj e 46 femra (Srpski dokumenti-izvori za istorijata na makedonskiot narod 1912-1914", Skopje, 1979, faqe 385). Fshati Belicë e Epërme numrin më të madh të shtëpive sipas dokumenteve e ka arritur në vitin 1921, me 117 shtëpi dhe 846 banorë. Në vitet në mes dy luftave botërore dhe pas vitit 1945 numri i banorëve do të bie. Me regjistrimin e vitit 1948, fshati Belicë e Epërme numëron 46 shtëpi me 277 banorë. Në vitin 1953 Belica e Epërme numëron 180 banorë (11 maqedonas, 1 serb, 162 vllahë dhe 6 shqiptarë. Nga viti 1967 fshati Belicë e Epërme është i pabanuar. Banorët vllahë do të shpërngulen në Belicë të Poshtme, në Strugë, Ohër, Pançevë e Beograd, ndërsa familjet shqiptare në Strugë, Belicë të Poshtme, Shum, Zagraçan, Ladorishtë etj., thekson Dervishi, duke folur për të kaluarën dhe të tashmen e këtij lokaliteti.

Xhamia në fshatin Belicë e Epërme, ndërkaq, ka nisur të ndërtohet me nismën e besimtarëve islamë dhe të Bashkësisë Fetare Islame, duke u parë si nevojë për kryerjen e obligimeve fetare nga besimtarët islamë. Por, ndaj këtij veprimi kanë reaguar përfaqësues të KOM dhe disa pronarë të uikend-shtëpizave, me pretendimin se në këtë vend asnjëherë nuk ka pasur xhami dhe se vendi ku janë vënë themelet e kësaj xhamie na qenkësh pronë e Kishës Ortodokse Maqedonase. Ndaj këtij pretendimi kanë reaguar banorët shqiptarë të kësaj anëve, të cilët kanë sjellë dëshmi se në këtë vend në të kaluarën ka pasur xhami.

LUFTA E MINARES DHE KRYQIT, SHETI SPONSORON

Gjithsesi, ndërtimi i objekteve fetare në rajonin e Strugës kohëve të fundit po problematizohet mbi baza fetare dhe kombëtare. Në kohën kur në vend ka debate të shumta në lidhje me arshinin jo të njëjtë të institucioneve, kur janë në pyetje komunitetet etnike dhe fetare, duket se përsëri po aktualizohen çështjet e tilla, të cilat janë mjaft të ndjeshme. Kështu, paraprakisht një konflikt ndërfaqetari të këtij karakteri ka pasur në fshatin Oktis të Strugës. Konfliktet ndërfaqetare në këtë vendbanim të banuar me pjesëtarë të besimit islam dhe ortodoks kanë dalë në sipërfaqe në nëntor të vitit të

kaluar, kur Kisha Ortodokse Maqedonase vendosi të rindërtojë një kishë, në hapësirën të cilën pjesëtarët e besimit islam e konsiderojnë pronë shoqërore.

Punimet për rindërtimin e kësaj kishe atëherë ishin ndërprerë me urdhër të inspektorëve komunalë të ndërtimit. Jo shumë moti kjo çështje ishte riaktualizuar, sepse, siç kishin deklaruar përfaqësues të veçantë të KOM për mediat lokale, atyre u kishte ardhur vendimi për rifillimin e punimeve nga Ministria e Transportit dhe e Lidhjeve e udhëhequr nga Mile Janakievski.

Në deklaratimet e tyre për mediat, rreth kësaj problematike, përfaqësuesit e Kishës Ortodokse Maqedonase kishin theksuar se punimet për rindërtimin e kësaj kishe në fshatin Oktis ishin ndërprerë nga inspektori komunal i ndërtimit, me urdhrin e kryetarit të Komunës së Strugës, Ramiz Merko, edhe përkundër deponimit nga ana e tyre e të gjithë dokumentacionit të nevojshëm.

Madje, ata e kishin quajtur shumë të dyshimtë ngadalësimin e procedurës për rindërtim, ndërkohë që kishin përsëritur me forcë se kisha do të rindërtohet. Kështu, njëri nga përfaqësuesit e kishës për mediat e kështu atëherë kishte theksuar se kisha do të ndërtohej, madje, nëse është e nevojshme, edhe nën mbikëqyrjen e organeve të rendit.

Në këtë kontekst, ai kishte akuzuar bashkëqytetarët e tij të besimit islam se po kërkonin që tokën ku do të rindërtohet kisha ta kthejnë në pronësi të Bashkësisë Lokale, me qëllimin e vetëm që të pengojnë ekzistencën e shenjave të besimit ortodoks në këtë hapësirë, edhe përkundër asaj që, sipas tij, kisha posedon dokumente me të cilat dëshmohet pronësia e saj mbi këtë truall.

Megjithatë, duke pasur parasysh frustracionet që ekzistojnë midis dy komuniteteve, sidomos këtyre kohëve të fundit, duket e domosdoshme që të ndërhyhet në arritjen e një zgjidhjeje për këto raste, e cila do t'i kënaqte të dyja palët, sepse situata mund të eskalojë dhe të marrë përmasa të padëshirueshme. Gjithsesi, në këtë drejtim praktikisht e gjertanishme do të duhej të evitoheshin, jo vetëm në këtë vendbanim, por në të gjithë vendin, në mënyrë që t'i kontribuohet evitimit të incidenteve dhe relaksimit të situatës.

XHAMIA E ALLAXHËS (Is'hak Beu), 842/1438

Nuk kemi të dhëna të sakta për personalitetin e Is'hak beut, por ka qenë oficer (personalitet i lartë ushtarak) në kohën e Sulltan Muratit II dhe në vitin 1439-1440 ka marrë pjesë në luftën e Semendres. Sipas mbishkrimit që gjendet mbi portalin e xhamisë, kuptojmë se Is'hak beu është i biri i Jigit beut.

Xhamia është ndërtuar nga ana e Is'hak beut në kohën e sulltan Muratit II, 1438. Kjo xhami, e cila është ndërtuar në gjysmën e parë të shekullit 15, në oborrin e vet ka të ndërtuar tyrbe, medresë dhe bujtinë. Në vitin 1519 xhamia është zgjeruar dhe meremetuar nga ana e nipit të Is'hak beut, Hasan beu.

Pas këtij meremetimi, në të dy anët e xhamisë janë shtuar edhe nga një pjesë.

Më 1689, pas një dëgjie, xhamia ka marrë dëme serioze. Xhamia Allaxha e ka marrë emrin nga ajo se deri më 1689, kur është djegur, ka qenë e ndërtuar me zbukurimin e veçantë në artin islam, me çini. Ndërsa sot çinitë kanë ngelur vetëm në tyrben e xhamisë. Në mbishkrimin e portalit të xhamisë shkruan: "Këtë imaret të vlefshëm e ka ndërtuar Mehmeti, i biri i Mehmetit I, në kohën e sulltan Muratit, nga ana e të birit të Pashë Jegit beut, Is'hak beu, në vitin 1438/1439". Për fat të keq, ngjyrat që janë vënë në mbishkrim nuk janë ngjyra origjinale. Xhamia në mes popullatës është e njohur me emrin xhamia e Allaxhës.

TYRBEJA E XHAMISË

Sot në rrethin e Xhamisë ka mbetur vetëm tyrbeja. Tyrbeja e ka edhe vendin e mbishkrimit, por për fat të keq mbishkrimi sot nuk ekziston. Tyrbeja është e përbërë prej gjashtë këndeve. Në qemeret e tyrbes gjenden, me yje, gjashtë rrema.

Për atë se kush është i varrosur në tyrbe, ka mendime të ndryshme; disa thonë se në tyrbe është i varrosur vëllai i vogël i Isa beut, ndërsa të tjerët thonë se është i varrosur Pasha beu, ndërsa një grup tjetër pohon se në tyrbe është i varrosur Hasraden (arkatari i Is'hak beut).

Xhamia e Sulltan Muratit, 840/1436

Sipas asaj që shohim në Shkup, xhamitë dhe objektet tjera fetare më së tepërmi janë ndërtuar në shek. 15 dhe 16-të. Pa dyshim që ndër veprat më të rralla, më të bukura, është Xhamia e Sulltan Muratit, e cila në të njëjtën kohë është edhe xhamia më e madhe në Shkup, ndërsa nga madhësia është e katërta në Ballkan.

Sulltan Murati, i cili e ka ndërtuar këtë xhami në vitin 1436, në të njëjtën kohë ka ndërtuar dhe xhaminë me tri sherife në Edrene dhe Xhaminë Muradije në Bursa...

Pozicioni i xhamisë është në anën e majtë të Çarshisë dhe në vend pak më të lartë. E vetmja xhami, e cila mban emrin e sulltanit në Maqedoni, është kjo xhami dhe asnjë tjetër.

Evlija Çelebiu në veprën e tij, kur tregon për Shkupin, thekson se në këtë qytet është një xhami e cila ka minare të hollë dhe të gjatë dhe e cila ka sahat-kullën në oborin e saj.

Në mbishkrimin që gjendet në portalin e xhamisë mësojmë se Xhamia është ndërtuar në vitin 1346. Në vitin 1537 ndodh një fatkeqësi, ku digjet xhamia dhe në këtë djegie kulmi (çatia) pëson dëm të madh, gjithashtu dhe minarja. Pas kësaj intervenon kanuni i Sulltan Sulejmanit dhe ai fillon në vitin 1539 dhe mbaron më 1542. Po ashtu këtë e mësojmë nga mbishkrimi i Xhamisë. Mafili i xhamisë është ndërtuar nga druri, ndërsa mimberi, tavani dhe mihrabi janë të ndërtuar në stilin e barokut turk.

MINARJA

Minarja është e ndërtuar nga guri i prerë. Prej hyrjes së derës së minares e deri në shrefen e xhamisë gjenden 114 shkallë, të cilat janë në lartësi nga 25 deri 30 cm. Lartësia e minares është 53 metre, në stilin e Rumelisë. Në vitin 1963, në tërmetin katastrofik që preku Shkupin, Xhamia ka pësuar dëme shumë serioze: i janë krisur muret dhe, kështu, xhamia mbetet në një gjendje shumë të rëndë. Por, pas tërmetit Xhamia përsëri meremetohet.

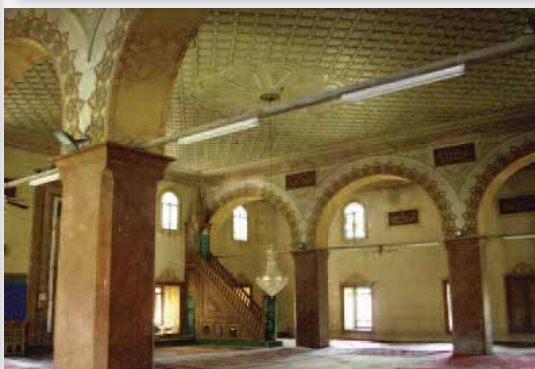
SAHAT-KULLA

Është ndërtuar brenda oborrit të xhamisë. Dihet se sahat-kullat në Ballkan janë ndërtuar nga ana e osmanlinjve dhe këto sahat-kulla hyjnë në arkitekturën civile të arkitekturës islame. Në Maqedoni kullat janë ndërtuar në vendet qendrore dhe në vendet më të larta, me qëllim që njerëzit ta dinë kohën në përgjithësi, por dhe ta ndjekin kohën e namazeve.

Sahat-kullat janë vepra shumë të rëndësishme në trashëgiminë e kulturës osmane. Ndërtimi i Sahat-kullës në Shkup është në mesin e shek. XVI. Dihet se është ndërtuar me urdhrin e Kakuni Sulltan Mjelusan, në vitin 1566-72. Sahat-kulla ka pasur disa intervenime gjatë kohës.

TYRBET

Thuhet se një kohë Xhamia e Sulltan Muratit ka pasur varrezat e saj. Tani nga këto varreza pothuajse nuk ka mbetur asgjë, për shkak se janë rrënuar. Është menjëherë pas pjesës së mihrabit dhe tyrbeja tjetër gjendet në anën e majtë të Xhamisë. Tyrbeja e cila gjendet nën anën pasme (mbrapa) është ndërtuar me gurë të prerë dhe me tulla. Me tyrben e llojit të mbuluar gjendet kah varrezat. Ndërtimi i tyrbes është në vitet 1556-57. Thuhet se janë varret e vajzës së sulltan Bejazitit, Veli, Bejhan-Sulltan dhe burrit të Bejhan-Sulltanës, ndërsa varret tjera nuk dihet se të kujt janë.

Tiparet e shoqërisë cilësore

Perceptimi i pozicionit të individit në Fenë Islame dhe përkujdesi ndaj tij fitohet përshtypja se ai është i përshtatshëm që të ishte guri themeltar në ndërtimin e shoqërisë solide në kuptim të asaj se individ i është një gur i ndërtimit të familjes nga e cila formohen formacione shoqërore

NGA MR.SC. FAHRUDIN EBIBI

Faja islame kujdes të veçantë i ka kushtuar individit, duke e bërë të përshtatshëm atë për ndërtimin e shoqërisë islame. Një përkujdesje e këtillë vjen në shprehje prej zanafillës, prej kur i dhurohet shpirti, gjymtyrët dhe shqisat. Në kuadër të kësaj njeriu e fitoi respektin si krijesë më e vlefshme dhe më e çmueshme në këtë gjithësi. Pastaj ka vijuar përkujdesja hyjnore prej atëherë kur dëshira dhe vullneti absolut i Krijuesit kishte caktuar që njeriu të ishte përgjegjës në sipërfaqen e dheut. Përkujdesja ndaj individit është zgjeruar edhe më tepër, duke përfshirë këtu edhe udhëzimet dhe këshillat që kanë të bëjnë me të. Një gjë e këtillë vërehet qartë në periudhën mekase, por dhe në atë medinase, periudha këto të cilat si pikësynim kishin ndërtimin e balancuar dhe të pavarur të personalitetit të muslimanit në mes investimit, dëshirave dhe tendencave (prirjeve) dhe në mes përgjegjësisë në kuadër të individit dhe shoqërisë. Zatën, këta janë faktorë që kanë shkaktuar që njeriun ta bëjnë krijesë të dalluar, të lirë, që të mund të jetë përgjegjës në sipërfaqen e tokës dhe i përshtatshëm për bartjen e vlerave dhe obligimeve për vete dhe shoqërinë.

Është fakt se nevoja e individit për tjetrin është sikur gjymtyra për gjymtyrën tjetrën ose sikur qeliza për qelizën. Ashtu që mund të kuptohet fakti që dëshira e njeriut për dashuri, besnikëri, krenari etj. ka

nevojë për një mjedis (ambient) shoqëror që të mund t'i realizojë të njëjtat.

Motiveve të këtilla të natyrshme mund t'u bashkëngjiten edhe motive të tjera të fituara, të cilat i ka paraparë Ligdhënësi si detyrime përmes legjislacionit, përmes të cilave ftohet individ për t'u ndërlidhur drejtpërdrejt me interesat e shoqërisë. Një gjë e këtillë vërehet qartë pothuajse në të gjitha adhurimet. Për faktin se jeta brenda shoqërisë i dhuron individit fuqi dhe forcë.

Perceptimi i pozicionit të individit në Fenë Islame dhe përkujdesi ndaj tij fitohet përshtypja se ai është i përshtatshëm që të ishte guri themeltar në ndërtimin e shoqërisë solide në kuptim të asaj se individ është një gur i ndërtimit të familjes nga e cila formohen formacione shoqërore. Nga ana tjetër, natyra e krijimit të njeriut është e atillë sepse në kontinuitet dëshiron t'i përket shoqërisë së cilës i takon, ndërkohë e urren izolimin. Andaj, asocimi nuk është diç tjetër përveç një shprehje e ndjenjës, e cila zë fill në thellësi të shpirtit të njeriut si tipar i domosdoshëm dhe i pandashëm nga tiparet.

Prej kur ekziston shoqëria, në vazhdimësi kanë ekzistuar lidhjet dhe marrëdhëniet shoqërore. Fjala është për imazhin, vlerat morale dhe angazhimet në hijen e influencës ose ndikimeve shoqërore në mes individëve. Disa studiues kanë vlerë-

suar se këto lidhje mund të ishin marrëdhënie shoqërore, siç është shoqërimi, ose mund të ishin procese (operacione) shoqërore më të komplikuar, siç është afërsia. Por, ka edhe të atillë që këto lidhje i konsiderojnë si të natyrshme, siç është afërsia nga gjaku ose lidhjet aksidentale, siç është fqinjësia.

Sido që të jetë, këto janë lidhje shoqërore që janë zhvilluar nën hijen e bashkimit dhe kanë lindur për shkak të ndjenjës së individit dhe nevojave të tij të kooperimit me të tjerët, për shkak të lidhjeve me ata në arritjen ose realizimin e përfitimeve të ndërsjella.

Vlen të theksohet në këtë vend dallimi ose specifika e shoqërisë muslimane nga shoqëritë e tjera në fushën e krijimit të lidhjeve dhe marrëdhënieve shoqërore. Megjithatë shumicën e lidhjeve dhe marrëdhënieve të popujve të ndryshëm në ombrellën e Fesë Islame Islami i ka pranuar si të tilla, bile i ka zhvilluar, duke bërë një lidhje shumë të fortë në mes tyre. Si lidhje e përbashkët e shkallës së lartë për të gjithë që i përkasin përcaktimit fetar islam, bëri çështjen e akaidologjisë, përkatësisht çështjen e besimit si burim primar të të gjitha lidhjeve të shoqërisë muslimane. Duke kërkuar që aktivitetet, vlerat etiko-morale etj. të ishin unike pa dallim race ose gjuhe. Të ishin të bazuara ose të prodhuara në suaza të parimeve që burojnë nga ai besim ose ajo bindje fetare. Roli i këtij bes-

imi ose i kësaj bindjeje kishte ndikim të madh në zhvillimin dhe formimin e lidhjeve ose marrëdhënieve të reja shoqërore, në filtrimin dhe kultivimin e të njëjtave në orbitën e vet, duke e konfirmuar institucionin e “urffit” si burim primar të Sheriatit islam.

Përsa i përket ndërtimit të shoqërisë, Islami vlerëson që fuqia e lidhjeve dhe e marrëdhënieve të forta shoqërore që duhet të manifestohet në mesin e myslimanëve, përmes të cilës synohet përfundimi kulmor është ajo që buron nga ky hadith i Pejgamberit salall-lahu alejhi veselem: “Shembulli i besimtarëve në harmoni, zemërgjerësi dhe simpati është sikur një trup - kur ankohet ndonjë pjesë e tij, edhe pjesët e tjera janë në kolaps nga zgurdullimi i syve dhe nga zjarrmia (temperatura).” Andaj, pikënisja e konceptit lidhur me marrëdhëniet shoqërore duhet të ishte nga ky prizëm, me arsyetim të asaj që të mund të ishte një bazë solide për ndërtimin e shoqërisë. Nuk do të ishte joreale nëse thuhet se shoqëria është një strukturë e përbërë nga marrëdhëniet, përkatësisht nga lidhjet e ndryshme shoqërore, nga vetë fakti se shoqëria në vete ngërthen individë të shumtë dhe pa dyshim se individët në mes vete ndikohen nga lidhjet ose marrëdhëniet shoqërore që ata kanë. Në këtë mënyrë, nga lidhjet e tilla të përbashkëta lindin behaviorizma, perceptime dhe vizione të ndryshme, ashtu që e arsyeshme do të ishte ekzistimi i mekanizmave të kontrollit dhe të normave përmes të cilave do të mundësohej zhvillimi dhe kultivimi i aktiviteteve në fusha të caktuara ose mbyllja e hapësirës së aktiviteteve në fusha të tjera të caktuara. Do të ishte e arsyeshme ekzistimi i standardeve për behaviorizmin dhe perceptimin, në mënyrë që proceset zhvillimore të rrjedhin në përputhje me normat përkatëse, sipas të cilave disa veprime do të ishin pozitive dhe të mirëseardhura, ndërkaq disa të tjera do të ishin si të shëmtuara dhe të urrejtura.

Shkencëtarët e kësaj fushe kanë

vënë me kohë theksin mbi rëndësinë dhe vlerën e kësaj baze në ndërtimin e shoqërisë. Si rezultat, nga gjithë kjo ishte arritja e së ashtuquajturës teori e kontratës ose e marrëveshjes shoqërore. Këtë teori e ka shpjeguar shkencëtari i famshëm Ruso. Në fakt, kjo është teori materialiste, zbatimi i së cilës shihet në komunikimin reciprok të interesave dhe të bashkëjetesës në mes njerëzve, përmes së cilës secili do të kishte arritur që t'i fitonte të drejtat e veta. Në shikim të parë shihet si ide e qëlluar, mirëpo nuk e garanton segmentin tjetër, i cili është shumë i rëndësishëm (siç është elementi i afrimit dhe zbutjes së zemrave, dashuria në mes individëve në shoqëri, mbjellja e frymës së tolerancës etj.), segmente këto të cilat janë shumë të rëndësishme dhe që kontribuojnë në ndërtimin e shoqërisë cilësore.

Islami ka qasje përmes një sistemi në këtë fushë, i cili nuk është i njohur sa duhet për njerëzimin gjatë tërë historisë së gjatë të saj, sistem i balancuar, duke ndjekur rrugë të ndryshme të kurorëzuara me suksese dhe fryte. Duke e trasuar,

zbukuruar dhe lehtësuar rrugën individit dhe shoqërisë që sa më shpejt të arrijnë xhenetin dhe kënaqësinë e pakufishme të Krijuesit përmes shprehjes së dashurisë ndaj të tjerëve: “Nuk do të futeni në xhenet, përderisa nuk besoni; nuk do të keni besim të përkryer, përderisa nuk duheni. A nuk dëshironi t’ju tregoj diçka që nëse ju do ta kishit vepruar do të ishit dashur në mënyrë reciproke? Përsëritetuni në mes vete me selam”. (Hadith)

Përhapja, përkatësisht shtrirja e dashurisë në mes individëve bëri të ishte sinjal i materializimit ose konkretizimit të besimit, duke sistemuar mbi atë bazë hyrjen në xhenet. Në kohën kur një gjë e këtillë është stimuli më i madh për muslimanin e zgjuar. Pa dyshim se dashuria për Allahun, në qoftë se do të ishte përhapur në mes individëve të shoqërisë, do të kishte rezultuar me fryte si garanci për kapërcimin e krizave, si garanci e zhvillimit dhe kultivimit të tolerancës në të gjitha proceset. Duke bërë kujdes për çështjet që i përkasin zhvillimit të shoqërisë dhe nevojave të saj, Islami inicon përfitime madhore, të cilat janë shprehur në këtë hadith: “Muslimani është vëlla i muslimanit - nuk e dëmton atë, as nuk e dorëzon. Për atë që është në shërbim të nevojave të vëllait të vet, Allahu është në shërbim të nevojave të tij. Ai që ia mënjanon një brengë muslimanit, do t’ia mënjanojë Allahu atij një brengë nga brengat e ditës së Gjykimit. Ai që e mbulon muslimanin (nga ndonjë e keqe), Allahu do ta mbulojë atë (nga ndonjë e keqe) ditën e Gjykimit.”

Këto hadithe në vete ngërthejnë inspektim subjektiv të personi musliman dhe motivim të brendshëm, i cili e detyron atë të reagojë pozitivisht ndaj individëve të shoqërisë, shkakton që përgjegjësitë dhe obligimet ndaj tyre t’i zbatojë në kontinuitet.

Nga e gjithë kjo do të kishte rezultuar forcimi i marrëdhënieve në dashuri, në tolerancë, në udhëzim të mirëfilltë, motivimi në vepra të mira, mosshkaktim i padrejtësive ndaj të tjerëve etj.

(Vazhdon)

Shkolla kur'anore dhe da'veti i Muhamedit a.s.

"O ti i dërguar! Komunikojë atë që t'u zbrit prej Zotit tënd, e nëse nuk bën (komunikim në tërësi), atëherë nuk e ke kryer detyrën (revelatën-risalen). Allahu nuk vë në rrugë të drejtë popullin që mohan." El-Maide, 67

HFZ. ATAULLAH ALIU

Për trajtim këtu kemi katërmbëdhjetë ajete: Et-Tevbe,128; El-Furkan,56-58; Sebeë,28; El-Ehza,21; En-Nisaë,105-106; El-A'raf,157; El-Maide,67; Junus,2; Er-Rra'd,40; dhe En-Nahl,125.

Në Kur'an thuhet:

*"Juve ju erdhi i dërguari nga lloji juaj, atij i vjen rëndë për vuajtjet tuaja, sepse është lakmues i rrugës së drejtë për ju, është i ndjeshëm dhe i mëshirshëm për besimtarët."*¹

Pejgamberi ynë është shumë i dhimbshëm për Ummetin e vet. Atë e mundon çdo pakënaqësi që e godet Ummetin, nuk fryhet me dashurinë ndaj besimit të Ummetit, është i dhimbshëm e mëshirues.²

Në këtë ajet potencohet lakmia e Muhamedit a.s. për rrugën e drejtë, ndjeshmëria dhe mëshira e tij. Andaj, e gjithë kjo bën pjesë në mirësjellje.

Në fjalët e Allahut thuhet:

*"E ne nuk të dërguam ty për tjetër qëllim, por vetëm si përgëzues e si qortues. Thuaj: 'Unë për këtë nuk kërkoj shpërblim prej jush, por vetëm kush të dojë të marrë rrugën që e afron te Zoti i vet.' Ti mbështetju Atij të përjetshmit që nuk vdes kurrë, madhëroje me lavdërimin që i takon Atij; Ai mjafton të njihet në hollësi me mëkatet e robërve të vet."*³

Edhe në këto ajete shihet se Allahu i bën me dije Pejgamberit se është dërguar për të kryer misionin e da'vetit, i bën me dije për mirësjellje, si të komunikojë me të thirrurit, etj. dhe më në fund çështja t'i lihet Allahut xh.sh.

Në Suren Sebeë, thuhet:

"Ne nuk të dërguam ty ndryshe veçse

*myzhdedhënës dhe vërejtjebërës për të gjithë njerëzit; mirëpo, shumica e njerëzve nuk e dinë këtë."*⁴

Muhamedi a.s. nuk është i dërguar vetëm për një rreth të caktuar e popull të caktuar, por për të gjithë popujt, ndërkohë që qufërdarët me ironi dhe tallje kanë pyetur kur do t'ia beh Kiameti? Dihet mirëfilli se të besuarit në Ditën e Kiametit është kusht i besimit e jobesimtarët do të akuzohen mes vete dhe do të provojnë të fajësojnë njëri-tjetrin; megjithatë, e tërë kjo do të jetë më kot.⁵

Në ajetin e sipërshtënuar, qartë shihet se Pejgamberit a.s. i bëhet me dije se ai nuk guxon të bëjë dallim mes njerëzve në interpretimin e fesë së Allahut, e atëherë kur vjen në shprehje tallja ndaj tij, atij i mbetet të tërheq vërejtjen me mirësjellje dhe pa ofendime.

Në një ajet tjetër thuhet:

*"Ju e kishit shembullin më të lartë tek i dërguari i Allahut; kuptohet, për atë që shpreson në shpërblimin e Allahut në botën tjetër, për atë që shpresa e shoqëron duke e përmendur shumë shpesh Allahun."*⁶

Shembullin më të mirë për durim, për fjalën e mirë, për veprat e mira dhe për sjelljen e mirë muslimanët e kanë te Pejgamberi i tyre, ndaj këtu Muhamedi a.s. shihet si dai dhe për një çështje të tillë duhet ndjekur shembullin e tij.

Në dy ajetet në vijim thuhet:

"Ne të zbritëm ty (Muhamed) librin (Kur'anin) me plot të vërteta, që të gjykosh mes njerëzve me atë që të mësoi Allahu. Mos u ngatërro për tradhtarët (mos u dil në ndihmë). Kërkoji falje (për këtë) Allahut. Vërtet, Allahu fal,

*mëshiron."*⁷

Komentatorët e Kur'anit kanë thënë se shkaku i zbritjes së ajeteve të lartështënuara është rasti kur Tuame bin Ubejrik fqinjti të vet Kat-tade bin Numan ia kishte vjedhur parzmoren. Parzmoren Tuame e kishte fshehur te një hebre, Zejd bin Semij. Parzmorja ishte gjetur në shtëpinë e hebreut, e Tuame ishte akuzuar për vjedhje. Kështu që, fisi i Tuames kishte kërkuar prej Pejgamberit të bëhen hetime kundër hebreut, e Pejgamberi ka pritur se çfarë urdhri do t'i vijë prej Allahut. Me këtë rast janë shpallur ajetet e përmendura.⁸

Dr. Jusuf Ramiqi shënon se sebepi nuzuli i ajeteve 105-117, Tevbe, është vjedhja e lartpërmendur.⁹

Edhe nga pjesa e ajetit: *"... e që i urdhëron për çdo të mirë dhe i ndalon nga çdo e keqe, u lejon ushqimet e këndshme dhe u ndalon ato të pakëndëshmet, dhe heq nga ato barrën e rëndë të tyre dhe prangat që ishin mbi ta..."*¹⁰, qartë shihet potencimi i Muhamedit a.s. si da'i dhe da'veti i tij në përgjithësi.

Gjithashtu, në fjalën e Allahut thuhet:

*"O ti i dërguar! Komunikojë atë që t'u zbrit prej Zotit tënd, e nëse nuk bën (komunikim në tërësi), atëherë nuk e ke kryer detyrën (revelatën-risalen). Allahu nuk vë në rrugë të drejtë popullin që mohan."*¹¹

Përcillet nga Aishja r.a. të ketë thënë: "Resulullahu s.a.v.s. kishte sigurim deri atëherë kur i zbriti ajeti: *'...Allahu ta garanton mbrojtjen prej njerëzve (prej armiqve...)'*¹², e me këtë rast sigurimit i tha: **'O njerëz, largohuni, meqë Allahu më siguron'**". (Transmetojnë: Tirmidhiu, Hakimi

dhe Bejhekiu).¹³

Nga ajeti i sipërpërmendur qartë shihet porosia e Allahut për da'vetin e Muhamediti a.s. Ai porositet që ta bëjë komunikimin e risales, të kryejë obligimin e vet, e nuk porositet për arrogancë, fyerje, kryelartësi, etj. Nga e gjithë kjo kuptohet se në shprehje vjen mirësjellja e Pejgamberit e jo diç në kundërshtim me të.

Në suren Tevbe thuhet:

*"Ai (Allahu) është që e dërgoi të dërguarin e Tij me udhëzim të drejtë e të vërtetë, e për ta bërë që të dominojë mbi të gjitha fetë, edhe pse e urrejtën idhujtarët."*¹⁴

Nga ky ajet kuptohet se da'veti i Pejgamberit ka qenë i pakontestueshëm, pavarësisht se a u kishte ardhur mirë ose jo mosbesimtarëve. Njashtu, edhe për ne dhe në të ardhmen, pa marrë parasysh sfidat dhe dëshirat e kundërshtarëve, obligim në Islam mbetet që kjo të vazhdohet.

Në Kur'an thuhet:

*"A ishte çudi për njerëzit që Ne një njeriut nga mesi i tyre i thamë: "Tërhiqjau vërejtjen njerëzve, ndërsa ata që besuan gëzoji, se me të vërtetë kanë pozitë të lartë te Zoti i tyre..."*¹⁵

Përcillet nga Ibn Abbasi r.a. të ketë thënë: "Kur Muhamedi u dërgua

Pejgamber, arabët një gjë të tillë e mohuan, ose disa prej tyre e mohuan dhe thanë: 'Allahu është më i madh se sa i Dërguari të jetë njeri', e me këtë rast zbriti ajeti: "A ishte çudi për njerëzit..."¹⁶ (Transmetojnë: Ibn Xherir dhe Ibn Merdevejh ¹⁷.

Andaj, për Muhamedin a.s. porosia është që përmes da'vetit t'u tërheq vërejtjen njerëzve, e ata që besuan t'i përgëzojë se kanë pozitë të lartë tek Allahu xh.sh. Kështu që, edhe përkundër asaj se idhujtarët mekas Shpalljen e quajtën magji, nga ana e Pejgamberit nuk pati fyerje e nënçmime, përkundrazi, mirësjellje dhe urtësi, për të cilën gjë e kishte shkollën kur'anore.

Në një ajet tjetër Muhamedit a.s. i bëhet me dije se është e parelevancë se a do ta shohë ai dënimin e mohuesve ose jo, por relevante është që ai ta kryejë misionin e da'vetit, pra obligimi i tij është të bëjë kumtimin, ndërkaq llogaria i takon Allahut xh.sh.

Në suret Ra'd dhe Nahl thuhet:

*"Ne mund të ta mundësojmë ty ta shohësh atë (dënim) që u premtojmë atyre, ose të ta marrim (shpirtin) ty. Obligim yt është vetëm kumtimi, ndërsa Jona është llogaria."*¹⁸

"Ti (Muhamed) thirr për në rrugën e

*Zotit tënd me urtësi e këshillë të mirë dhe polemizo me ata (kundërshtarët) me atë mënyrë që është më e mira. Zoti është Ai që e di më së miri atë që është larguar nga rruga e Tij dhe Ai di më së miri për të udhëzuarit."*¹⁹

Në kuadër të ajetit të fundit komentimi i Sherif Ahmetit është: "Urdhri i Zotit drejtuar Muhamedit, e përmes tij edhe të gjithë besimtarëve që t'i thërrasë njerëzit në fe me urtësi, mençuri e butësi dhe të zhvillojë dialog me kundërshtarët në mënyrën më të mirë, me argumente të qarta e me fjalë të buta, është argumenti më i fortë se feja islame nuk e ka për parim dhunën, siç përpiqen disa injorantë dhe tendenciozë të shpifin."²⁰

MUHAMED I A.S. INFORMOHET DHE PËRKRAHET PËR DA'VEN E MOHUESIT REFUZOJNË

A) Pejgamberi a.s. informohet për da'ven

Në këtë nëntitull për shqyrtim kemi dhjetë ajete: Sebe'e,45; Es-Saffat,12-15; El-Ena'm,10; El-Hidr,88-89; dhe Et-Tevbe,40.

Në Kur'an thuhet:

"Po ne nuk u kemi dhënë atyre ndonjë

libër që ta mësojnë dhe as nuk dërguam tek ata ndonjë pejgamber para teje (pra ata nuk dinë si është pejgamberi, as si është shpallja). Edhe ata që ishin para këtyre (kurejshitëve) patën përgënjeshtuar dhe këta nuk kanë (kurejshitet) as një të dhjetën e asaj që ne u patëm dhënë atyre e i konsideruan rrenacakë të dërguarit e Mi, ja si ishte dënimi Im.”²¹

Komentimi i Sherif Ahmetit është: Ata që ishin para mushrikëve mekas dhjetëfish ishin më të fuqishëm se mushrikët në fjalë, mirëpo forca e tyre nuk i shpëtoi dot prej shkatërrimit nga ana e Zotit; pa mëdyshje se edhe këta (mushrikët) nuk do të mund të shpëtojnë.²²

Në suren Saffat thuhet:

“Po ti je i habitur e ata tallen. E kur këshillohen, ata nuk e marrin parasysh këshillën. E kur shohin ndonjë mrekulli, ata nxisin përqeshje. Dhe thanë: ‘Ky (Kur’ani) nuk është tjetër, veçse magji e kulluar’ Epo, pasi të vdesim ne, të bëhemi dhe e eshtra të kalbur, a do të ringjalleti?”²³

Pejgamberi dhe besimtarët mah-niten kur lexojnë këto pjesë të Kur’anit që tregojnë për madhështinë e pakufishme të Krijuesit; ndërsa jobesimtarët e përqeshin Muhamedin a.s. për këtë lexim, e mohojnë mundësinë për ringjallje, por për këtë qëndrim të tyre do të vajtojnë veten në Ditën e Kiametit.²⁴

Nga këto ajete shihet tallja, mos-marra parasysh e këshillave, përqeshja me rastin e të dëgjuarit të këshillave dhe të quajturit e Kur’anit magji nga ana e mosbesimtarëve. Ndërkaq, Muhamedi a.s. mahnitet për gjithë këtë që i përcillet nga Allahu xh.sh. dhe në këtë mënyrë den-jësisht merr forcë për të vazhduar misionin e da’ves, pa i bërë përshtypje ajo që bëjnë mosbesimtarët.

Në fjalën e Allahut xh.sh. thuhet:

“Edhe të dërguarit e tjerë para teje janë përqeshur; e ata që u tallën, pësuan (dënim), për shkak se talleshin.”²⁵

Në tefsirin e tij Ajka e kuptimeve të Kur’ani Qerimit, Ibrahim Dalliu thotë: Duhet të kesh durim e të ngushëllohesh, meqë përqeshje të tilla kanë përjetuar edhe vëllezërit tu më herët, por ata duruan, e mbi mosbesimtarët ia behu ndëshkimi dhe i shkatërroi.

Ky ajet, përveç ngushëllimit, përfshin edhe frikësimin për mohuesit që talleshin me gjërat e shenjta të Islamit.²⁶

Edhe në suren Hixhr thuhet:

“Ne të kemi dhënë ty shtatë (ajete) që përsëriten (Fatiha përsëritet në reqate të namazit), edhe Kur’anin e madhërishëm. E ty mos të të shkojnë kurrsesi sytë në atë me çka Ne i pajisëm disa prej tyre, as mos u brengos për ta (pse nuk besuan), kurse ndaj besimtarëve jij i përkulur e i butë. Dhe thuaj: ‘Unë jam qortues e i hapët (për dënim nga Zoti për ata që kundërshtojnë)’”²⁷

Me rastin kur fiseve Beni Kurejdh dhe Benu Nadhir iu arritën shtatë karvane me mallra, muslimanët thanë: “Sa fatlumë do të ishim sikur kjo të ishte për ne”. Ky, pra, është sebepe nuzuli i ajetit Hixhr, 87.²⁸

Në këtë ajet përmenden: lakmia, brengosja, përlulja dhe qortimi. Prandaj, gjatë rrugës së da’vetit Pejgamberi porositet që të mos preokupohet me atë që Allahu u ka dhënë mosbesimtarëve, (thënë ndryshe, të mos vijë në shprehje korruptimi), pasuria, autoriteti etj., të mos brengoset për mosbesimn e tyre, ndaj besimtarëve të ketë respekt dhe për ata që kundërshtojnë të jetë qortues për dënimin që i pret. Andaj, e gjithë kjo flet për maturinë dhe mirësjelljen e Muhamedit a.s. gjatë misionit të da’vetit, ndërkaq sa i përket tërheqjes së vërejtjes dhe kërcënimit, ai vetëm kumton porosinë e Allahut xh.sh.

RESULLULLAHI A.S. PËRKRAHET PËR DA’VEN

Pasqyrë për ndihmën e Allahut të Madhërishëm në rrugëtimin e misionit të da’vetit e kemi ajetin:

“Në mos e ndihmofshi atë (Pejgamberin), atë e ka ndihmuar Allahu; kur ata që nuk besuan e nxorën atë vetë i dytë, kur që të dy ishin në shpellë, kur po i thoshte shokut të vet: ‘Mos u pikëlloni (frikëso), Allahu është me ne!’, e Allahu i zbriti qetësi (në shpirt) atij, e bëri të fuqishëm me një ushtri që ju nuk e patë; e fjalën e atyre që nuk besuan e bëri më të ulët; ndërkaq, fjala e Allahu (është) më e larta, Allahu është më i fuqishmi, më i urti.”²⁹

Sipas Jusuf Ramiqit, sebepe nuzuli

i ajeteve: 39-40, Et-Tevbe, është me rastin kur disa luhateshin për t’u nisur në luftën e Tebukut, për shkak të ushtrisë së madhe (të kundërshtarit-A.A.).³⁰

Në këtë ajet përmenden: ndihma e Allahut, mosbesimi i idhujtarëve, përzjerja e Pejgamberit me Ebu Bekrin, qetësia shpirtërore e Pejgamberit, fjala e nënçmuar e idhujtarëve, fjala e lartësuar e Allahut; gjë që jep të kuptohet se Pejgamberi duhet të vazhdojë rrugën e da’vetit, nga njëra anë, e nga ana tjetër ai nuk mësohet për arrogancë, fyerje, etj., por mësimi në vazhdimësi është për gjërat me peshë, ku ka urtësi dhe mirësjellje, e burimi i të cilave është shkolla kur’anore e Muhamedit a.s.

MOSBESIMTARËT REFUZOJNË

Në vazhdim, për shqyrtim do të

kemi tri ajete: Sabeë,43; Sād,4; dhe Junus, 48.

Në Kur'an thuhet:

"E kur u lexoheshin atyre ajetet tona të qarta, ata thoshin: 'Ky nuk është tjetër veçse një njeri që dëshiron t'ju shmangë nga ajo që adhuronin prindërit tuaj' dhe thoshin: 'Ky (Kur'ani) nuk është tjetër veçse një gënjeshtër e trilluar!' Mandej, ata që nuk besuan të vërtetën, pasi ajo u erdhi, i thanë: "Kjo (Muhamed, feja islame, Kur'ani) nuk është tjetër, veçse një magji e qartë!"³¹

Për këtë ajet Sherif Ahmeti komenton: Mushrikët mekas, edhe pse ishin të painformuar sa i përket Pejgamberit, Shpalljes dhe Librit, megjithatë ata nuk e pranuan Muhamedin a.s. për pejgamber, Kur'anin për shpallje e nuk ishin të vetëdijshëm se ata që mohuan para tyre u shkatërruan nga ana e Zotit, ndaj edhe këta një gjë të tillë do ta përjetojnë.³²

Në një ajet tjetër thuhet:

"Ata (idhujtarët) habiten, ngase u erdhi pejgamberi nga mesi i tyre, e mosbesimtarët thanë: 'Ky është magjistar, rrenc!' "³³

Kur paria kurejshite në krye me Ebu Xhehlin shkojnë te xhaxhai i Pejgamberit, Ebu Talibi, për t'iu ankuar se Muhamedi a.s. i fyente

zotat e tyre, me atë rast Ebu Talibi e thërret Pejgamberin a.s. Pasi xhaxhai i tij e shtroi çështjen, Muhamedi a.s. tha: **"O xhaxha, unë prej tyre e dua vetëm një fjalë!"** Paria thanë: "Thuaje, cila është ajo?" Pejgamberi tha: **"Lailaheil-lell-llah."** Përgjigjja e të pranishmëve ishte: "Të gjithë zotat don t'i bëjë një zot."³⁴

Gjithashtu, në Kur'an thuhet:

"Ata thanë: 'Kur do të jetë ky premtim (dënim), nëse jeni të drejtë ç'ka thoni?' "³⁵

Andaj, nga ajeti i sipërshtënuar qartë shihet mirësjellja e Muhamedit a.s., për të cilën gjë është mësuar përmes Xhibrililit a.s. nga ana e Allahut xh.sh.

Pas gjithë asaj që mushrikët e quajtën të çmendur, i thanë se 'ti je vetëm njeri, asgjë tjetër', se 'Kur'ani është gënjeshtër dhe trillim', se 'feja e tij dhe Kur'ani janë magji', etj. d.m.th. pas gjithë këtyre ofendimeve dhe fyerjeve, mirësjellja e Pejgamberit a.s. është në nivel, i arsimuar dhe i edukuar në shkollën kur'anore. Ai iu përgjigjet: 'Angazhohuni për hir të Allahut xh.sh.; unë nuk kërkoj shpërblim prej jush'. Pra, i këtitill ishte da'veti i Resulullahut a.s.

(Vazhdon)

¹⁾ Et-Tevbe,128,

²⁾ h. Sherif Ahmeti, Kur'an-i, përkthim me komentim në gjuhën shqipe, Medine, 1413, fq.,244.

³⁾ El-Furkan,56-58,

⁴⁾ Sebeë,28,

⁵⁾ h. Sherif Ahmeti, Kur'an-i, përkthim në gjuhën shqipe, Medine, 1413, fq. 494.

⁶⁾ El-Ahzabë,21,

⁷⁾ En-Nisa, 105-106.

⁸⁾ H. Hafiz Ibrahim Dalliu, Ajka e kuptimeve të Kur'ani Qerimit, Tiranë, 2005, fq. 515-516.

⁹⁾ Dr. Jusuf Ramiq, Shkaqet e shpalljes së Kur'ani Qerimit, Shkup, 1990, fq. 86; shih: Enes Karić, Kur'an s prijevodom na bosanski jezik, Sarajevo, 1995, fq. 95.

¹⁾ El-A'rafë, 157.

¹⁾ El-Maide, 67.

¹⁾ El-Maide, 67.

¹⁾ Abdul-Fettah el-Kadi, Esbabunnuyul anissahabeti vel-mufessirin,Bejrut, 1987/1408, fq. 95; shih: Enes Karić, Kur'an s prijevodom na bosanski jezik, Sarajevo, 1995, fq. 119.

¹⁾ Et-Tevbe, 33.

¹⁾ Junus, 2.

¹⁾ Junus, 2.

¹⁾ Abdul- Fettah el-Kadi, Esbabunnuyul anissahabeti vel-mufessirin, Bejrut, 1987/1408, fq. 126; shih: Enes Karić, Kur'an s prijevodom na bosanski jezik, Sarajevo, 1995, fq. 208.

¹⁸⁾ Err-Rra'd,40.

¹⁹⁾ En-Nahl,125,

²⁰⁾ h.Sherif Ahmeti,Kur'an-i, përkthim me komentim në gjuhën shqipe,Medine,1413, fq., 326,

²¹⁾ Sebeë,44-45.

²²⁾ h.Sherif Ahmeti, Kur'an-i, përkthim me komentim në gjuhën shqipe,Medine,1413, fq. 495.

²³⁾ Es- Saffat,12-16.

²⁴⁾ h.Sherif Ahmeti,Kur'an-i, përkthim me komentim në gjuhën shqipe,Medine,1413, fq. 513.

²⁵⁾ El-Ena'm, 10.

²⁶⁾ H. Hafiz Ibrahim Dalliu, Ajka e kuptimeve të Kur'ani Qerimit, Tiranë, 2005,fq. 658-659 ; shih: Enes Karić, Kur'an s prijevodom na bosanski jezik, Sarajevo, 1995, fq.129.

²⁾ El-Hixhr,87-89.

²⁾ Dr. Jusuf Ramiq, Shkaqet e shpalljes së Kur'ani Qerimit, Shkup, 1990, fq. 139.

²⁾ Et-Tevbe,40.

³⁾ Dr. Jusuf Ramiq, Shkaqet e shpalljes së Kur'ani Qerimit, Shkup, 1990, fq. 123.

³⁾ Sebeë,43.

³⁾ h.Sherif Ahmeti,Kur'an-i, përkthim me komentim në gjuhën shqipe, Medine,1413, fq. 495.

³⁾ Sād,4.

³⁾ h.Sherif Ahmeti,Kur'an-i, përkthim me komentim në gjuhën shqipe, Medine, 1413, fq., 520; shih: Dr. Jusuf Ramiq, Shkaqet e shpalljes së Kur'ani Kerimit, Shkup, 1990, fq., 184-185; gjithashtu shih: Abdul-Fettah el- Kadi,Esabunnuzul anissahabeti vel-mufessirin, Bejrut, 1987/1408, fq., 192.

³⁾ Junus,48.

"Zoti ynë bëne të sotmen tone më të mire se të djeshmen, ndërsa të nesërmen tone më të mire se të sotmen".

Hadith kudsijë:

Allahu xh.sh thotë: "Unë jam në mendimin e robit tim kur ai më kujton Mua, Unë jam me të kur ai më përmendën Mua, nëse më përmendën Mua në veten e tij, e përmendi Unë atë në Vetën Time, nëse me përmendën në një masë, e përmendi Unë atë në një masë më të mirë se ajo, nëse afrohet nga Unë një shpull, afrohem kah ai një krahë" (transmeton muslimi)

Çelësi i XHENETIT

"Çdo çelës ka dhëmbët e vet; andaj, nëse çelësi ka dhëmbët e vet, atëherë mund ta çelë derën; nëse nuk ka dhëmbë, atëherë asnjëherë nuk mund ta çelë."

MIXHIT OSMANI, VITI IV

Njeriu është ai që është krijuar për ta shijuar në zemrën e tij dëshminë e besimit. Pra, *kelime-i teuvhidin*. Jo vetëm kaq, atë duhet thënë, duhet praktikuar dhe me të duhet qenë shembull i shoqërisë. Tek ai erdhën të dërguarit e Zotit vetëm e vetëm që t'ia mbjellin në zemër këtë dëshmi. Edhe xheneti u krijua për ithtarët e atyre që jetuan me këtë dëshmi, ndërsa xhehenemi u krijua për kundërtorët. Njeriu, ndërkaq, me shekuj të tërë është në mashtrim e sipër për dëshminë. Edhe pse një grup njerëzish thoshin: "*Dëshmia është e thatë dhe e pakuptimtë*" e një grup tjetër thoshin: "*Pasi që unë e shqiptoj dëshminë, e kam të garantuar parajsën*" dhe më pas e jetonin jetën ashtu siç e urdhërojnë pasionet, për ta nuk bën dobi kurrfarë dëshmie për të shijuar parajsën. Siç e

thotë edhe fjala e Allahut xh.sh.: *“E kur ndonjërit prej tyre i vjen vdekja, ai thotë: ‘O Zoti im, më kthe. Që të bëj vepra të mira e të kompensoj atë që lëshova!’ Kurrsesi, (kthim nuk ka) e kjo është vetëm fjalë që thotë ai, e ata kanë para tyre një perde (distançë periodike) deri në Ditën kur ringjallen.”*ⁱ

Të jesh musliman është nderi më i madh që ekziston në këtë dhe në botën tjetër. Por, kjo dhuratë, ky nder edhe pse është më i madh, mund t’i kthehet muslimanit me mënyrën bumerang. Kjo ndodh vetëm kur këtë nder muslimani nuk di ta ruajë dhe ta përdorë në vende ku duhet përdorur ashtu siç kërkohet. Me të thënë të dëshmisë ne e kënaqim zemrën, shpirtin, jetën tonë, duke u bazuar në hadithin e Pejgamberit [sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem], i cili ka thënë: *“Kush thotë Eshhedu en la ilahe il-lall-llah ve eshhedu en-ne Muham-meden abduhu ve resulu sinqerisht, kur do të vdesë do të hyjë në xhenet dhe për të do të jetë haram xhehenemi”*.ⁱⁱ

Mirëpo, a e kuptojmë ne këtë ashtu siç kërkohet?! Apo, e kuptojmë në atë mënyrë që edhe e themi dëshminë, edhe mbetemi të rehatshëm dhe të sigurt që do të jemi në xhenet?!

KUPTIMI I DËSHMISË ASHTU SIÇ KËRKOHET

Për t’i kuptuar ajetet dhe hadithet e Pejgamberit [sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem] duhet të kërkojmë ndihmën e ajeteve dhe haditheve të tjera të një teme, të cilat e shpjegojnë njëratjetrën, ku nëse nuk gjendet ajo që kërkohet te një hadith, me siguri do të gjendet te tjetri; për atë luan rol të rëndësishëm krahasimi i ajeteve dhe i haditheve tematike, që kanë të bëjnë me temën në fjalë.

Është një hadith i gjatë i Pejgamberit [sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem], i cili flet mbi shefa’atin e ummetit të vet, të cilin do t’ua bëjë në Ditën e llogarisë. Në këtë hadith tregohet se për së katërti herë, kur do të shkojë në sexhde për ta lutur Allahun xh.sh, do të kërkojë që t’u ndërmjetësojë atyre që kanë thënë *“La*

ilahe il-lallah”, e Allahu xh.sh. do të urdhërojë: *“Ata që kanë thënë La ilahe il-lallah, pa dyshim do t’i nxjerr nga xhehenemi”*.ⁱⁱⁱ

Vallë, a nuk është i vërtetë fakti që për me dalë nga një vend, së pari duhet me qenë te vendi i mëparshëm? Për këtë, pjesa e hadithit ku thotë *“La ilahe il-lall-llah”* për ta dhënë efektin e vet, për me hy në xhenet dhe për me qenë xhehenemi haram për muslimanët, së pari duhet të pastrohet në xhehenem e më pas të nxirret që andej për të hyrë në xhenet. Pra, dallimi qëndron në atë se muslimanët nuk do të jenë ebedijjen (përgjithmonë) në xhehenem, ashtu si jobesimtarët, mushrikët dhe të gjithë ata që e mohuan fjalën e Allahut xh.sh.

Për t’i kuptuar ajetet e shpallura dhe hadithet e Pejgamberit alehi selam, duhet trokitur derën e dijetarëve që janë ekspertë në këta lëmenj. Lidhur me këtë, dijetarët e këtyre lëmenjve kur i nxjerrin konkluzionet lidhur me një qëndrim, i analizojnë disa tekste të ngjashme e që kanë të bëjnë me atë temë. Andaj, edhe ne këtë rast do ta shndrisim këtë temë me qëndrimet e tyre.

Në lidhje me këtë temë do të potoj një rast. Në një ceremoni të varrimit në kohën e dijetarit të famshëm Hasan el-Basriut, ishte një njeri plak i cili ndonjëherë ndodhte që t’i fyente njerëzit me poezitë e tij. Në ato momente Hasan el-Basriu, duke ia bërë me shenjë varrin atij, i tha: *“Çka ke përgatitur për në botën tjetër (Ahiret)?”*, plaku iu përgjigj: *“Afër 70 vite jam duke e përgatitur (duke e shqiptuar) kelimet shahadetin”*, Hasan el-Basriu i tha përsëri: *“Sa përgatitje e mirë është!”* më pas vazhdoi: *“Por, edhe kelimet shahadeti ka kushtet e veta.”*

D.m.th. nuk përfundon e tërë vetëm ta shqiptosh dëshminë. Me këtë nuk duhet harruar se besimtari duhet t’i kryejë përgjegjësitë e veta, që i ka obligim si një musliman; kjo, njëherit, është edhe kushti amë i thënies së kelimet shahadetit.

Po ashtu, në lidhje me këtë kemi edhe një rast tjetër me Hasan el-Basriun, te cilit iu është parashtruar një pyetje: *“Dikush po*

thotë, po e tha dëshminë “La ilahe il-lall-llah”, do të hyjë në xhenet? Çka thoni ju për këtë?” Dijetari i famshëm iu përgjigj: *“Kush thotë “La ilahe il-lall-llah”, e më pas i plotëson të gjitha farzet që kërkohen nga besimtari, do të hyjë në xhenet.”*

Nga Ibn Abbasi, Ibn Omeri dhe Ebu Hurejreja, kanë transmetuar shumë dijetarë hadithe. Njëri ndër to është edhe Vehb Ibn Munehheb, të cilit ia kanë parashtruar këtë pyetje lidhur me të njëjtën temë: *“Dëshmia “La ilahe il-lall-llah”, a nuk është çelësi i Xhenetit?”* Ibn Vehbi është përgjigj: *“Po, ashtu është. Por mos haroj që çdo çelës i ka dhëmbët e veta. Për këtë nëse çelësi i ka dhëmbët e veta atëherë mund me çelë derën, nëse nuk ka dhëmbë, atëherë asnjëherë nuk mund me e çelë.”*

Pra, pasi që e thua dëshminë *“La ilahe il-lall-llah”*, i kryen urdhrat e Zotit, largohesh nga haramet, atëher ti e ke një çelës që i ka dhëmbët e saj dhe mund me e çelë derën e Xhenetit. Kjo njëherit ishte edhe kuptimi i Vehb Ibn Munehhebit mbi hadithin në fjalë.

Në një rast udhëtimi, një beduin ia kapi litarin devesë së Pejgamberit alehi selam dhe e ndali e i tha Pejgamberit alehi selam: *“O i Dërguari i Allahut! Më këshillo me diçka që do të më afrojë në Xhenet dhe do të më largojë nga Xhehenemi”*. Pejgamberi alehi selam i tha beduinit: *“Adhuroje vetëm Allahun dhe mos i bën Atij shok, fale namazin, jepe zeqatin, mos i ndërpre lidhjet farefisnore! E tash, lëshoje litarin e devesë.”*^{iv}

SHFAQJA E DASHURISË SI EFEKT I DËSHMISË SË BESIMIT

Ai që e thotë dëshminë e besimit, është më se e vërtetë që do të hyjë në xhenet. Për këtë ka dëshmuar Pejgamberi alehi selam. Por, për ta thënë dëshminë, duhet pasur cilësi ajo. Nuk mund të hyjë në xhenet ai që e thotë dëshminë pa cilësi. Thënia *“Lâ ilâhe ilallah”*, don të thotë: Për mua, vetëm Allahu është i vetmi i Shenjti, vetëm Atë e dua dhe vetëm

prej Tij frikësohem, lutjet i drejtoj vetëm tek Ai, i dorëzohem vetëm dhe vetëm Allahut, etj. E nëse njeriu në vend të Allahut e vendos ndokë tjetër, ai veçse ka bërë mohimin e Krijuesit të tij. Andaj, ai dëshminë e besimit nëse e thotë qoftë edhe miliona herë në ditë, është e kotë, më se e kotë për të.

Kurse ai që e thotë dëshminë nga zemra, nga shpirti i tij, ai duhet ta dojë atë që e do Allahu; atë që nuk e do Allahu, nuk duhet me e dasht as rob i Tij. Në qoftë se dikush e praktikon të kundërtën, kjo është pika esenciale ku imani i tij është i gabuar krejtësisht, sepse munafikët janë ata që e bëjnë një gjë të till. Allahu do ti dënoj me një dënim tejet të rënd, siç e paraqet në ajetin: *“E atë (dënim) për shkak se ata ndoqën rrugë të cilën Allahu e urren, kurse e urrejtën atë që Ai e pëlqen, prandaj ua asgjësoi veprat e tyre.”*^{vi}

Për këtë muslimani nuk e don askë përpos Allahut dhe vetëm e donë atë që e don Ai.

Nuk është e rastit edhe thënia e sahabëve “Ne e duam shumë Allahun”. Zoti ua tregoj atyre rrugën se si mund ta tregonin dashurin ndaj Tij, në fjalën e tij *“Thuaj: Nëse e doni Allahun, atëherë ejani pas meje që Allahu të ju dojë, t’ju falë mëkatet tuaja, se Allahu është që fal shumë, mëshiron shumë.”*^{vii} Pra, të shprehurit e dashurisë ndaj Zotit qenka lidhur shumë ngusht me respektin ndaj Pejgamberit alehi selam. Atë duhet ta merrë për model jete secili besimtarë, e ka për obligim atë, ai (Pejgamberi alehi selam) atë që e ka bërë edhe ne duhet me e bë, ai atë që nuk e ka bërë ai edhe ne nuk duhet me bë, ai atë që e ka dasht edhe ne duhet me e dasht, ai atë që nuk e ka dasht ai edhe ne nuk duhet me e dasht. Me fjalë të tjera, ai që

e thotë dëshminë me sinqeritet *“La ilahe il-lall-llah”*, që ta shpreh këtë duhet patjetër që sinqerisht ta thotë edhe pjesë tjetër *“Muhammedun Resulull-llah”*. Se i vetmi që e di se prej cilave gjëra Allahu është i kënaqur dhe e kundërta.

Kush thotë *“Unë e dua Allahun”*, ai edhe e adhuron Atë. Sado që ta ketë epshin (pasionin) e zhvilluar, ai përsëri nuk i bënë ata vepra që i ka ndaluar Allahu. E si mund ta duash një njeri kur nuk të don ai; a është e mundshme një gjë e till? Dashurinë e vërteton kur i/e dashuri/ra të urdhëron për diçka dhe ti në atë moment atë e bën.

E kur kthehem te dashuria e Allahut, është e njëjta, pra, ai neve na urdhëron, ne duhet t’i kryejmë urdhrat e Tij në kohë dhe në vend të caktuar, ashtu që të vërtetohet dashuria në mes njeriut dhe Krijuesit të tij.

Qëllimi final i njeriut është ta arrijë kënaqësinë e Allahut xh.sh. se më pas lutjet e tija i pranohen dhe e gjithë jeta do t’i shkojë në rregull. Kemi një hadith kudsij, ku Allahu xh.sh thotë, pra na urdhëron: *“Robi im kur më afrohet mua me nafile (pasi që i kryen farzet), atëherë Unë e dua atë. Kur më do Mua rob i im, atëherë unë i bëhem veshi që dëgjon, syri që sheh, dora që kap, këmba që ec. Atë që e kërkon prej Meje, Unë ia jap, nëse mbështetet tek Unë, atëherë Unë atë do ta mbroj”*^{viii}

Dhe, mesazhi i fundit nga unë do të ishte se pasi që e kemi një fe, e cila është shumë e pastër në çdo kënd të saj, duhet të jemi krenarë për këtë, mirëpo këtë krenari dhe guxim duhet ta zbukurojmë me punë dhe vepra të mira, ashtu që në botën tjetër llogarinë ta kemi pak më të lehtë. Allahu na udhëzofte të gjithëve në rrugën e shpëtimit në të dy botët. Amin.

FSHI: Gjenerata e radhës mbyll studimet

Në një ambient plot emocione dhe krenari, absolventët e radhës të Fakultetit të Shkencave Islame në Shkup me një program modest promovuan mbylljen e rrugëtimit katërvjeçar të studimeve në FSHI. Pjesëmarrës në këtë tubim përveç miqve, farefisit, studentëve të tjerë, stafit edukativo- arsimor, ishte edhe struktura udhëheqëse, në krye me dekanin, mr. Fahrudin Ebibi.

Në fjalën e rastit dekani foli për rëndësinë dhe vlerën e studimit në këtë institucion të lartë edukativo-arsimor, për sfidat me të cilat është ballafaquar FSHI, për sukseset e deritanishme dhe për planet në periudhën e ardhshme. Duke iu dëshiruar suksese të mëtejme, nga absolventët kërkoi që njohuritë e fituara, shkathtësitë dhe gjithë potencialin intelektual të tyre ta vënë në dispozicion të misionit për çka kanë studiuar. Nga ana tjetër, në kuadër të programit u lexuan kaptina të shkurtra nga Kur’ani, u recituan poezi kushtuar absolventëve dhe ditëve studentore dhe, krejt në fund, me një lutje të përbashkët drejtuar Allahut, shpallën të përfunduara studimet në Fakultetin e Shkencave Islame.

Në mbyllje të programit, duke promovuar përgatitjet profesionale, stafit edukativo-arsimor i dhuruan nga një ekzemplar të botuar të përkthimeve në kuadër të punës praktike nga gjuha arabe dhe lënda e hadithit. Në fund u dha dhe një koktej për absolventët.

Këtë vit, me status të rregullt, ligjëratat i përfunduan studentët:

MIXHIT OSMANI
SADRI ILJAZI
NEXHMIJE FAZLIU
NAIME MAHMUTI

SHABAN TAHIRI
SEMI AJETI
XHEMILE IDRIZI
MUBERA JASHARI

Neslihan SULEJMANI

ⁱ Sure Mu`min, ajetet 99-100.

ⁱⁱ Saihu-l Muslim, Iman 53, Mesaxhid 263.

ⁱⁱⁱ Sahihu-l Muslim, Iman 326.

^{iv} Sahihu-l Muslim, Iman, 12.

^v Sure Muhammed, ajeti 28.

^{vi} Sure Ali Imran, ajeti 31.

^{vii} Sahihu-l Bukhari, Rikak, 38.

Allahu ju shpërbleftë sakrificën, profesorë të nderuar!

SEMI AJETI

Shumë shpejt kalojnë ditët dhe netët. Shumë shpejt ikin muajt dhe vitet. Kështu e ka dynjaja. Shpejt kalon, asgjësohet përnjëherë; asnjëherë nuk vazhdon në një gjendje. Ky është ligji i Allahut të krijesat e Tij.

Më kujtohet dita kur para katër viteve u mbledhëm në këtë vend, në të njëjtën mënyrë, për të shënuar fillimin e Studimeve, për të shënuar takimin me diturinë, me durimin dhe sakrificën, me modestinë dhe krenarinë, me kthjelltësinë mendore dhe urtësinë e me shumë e shumë virtyte tjera të ngjashme, virtyte këto që ekzistojnë në fakultetin ku po regjistroheshim. Ky takim, gjithashtu, ishte edhe një takim me njerëz të cilët pjesën më të madhe të jetës së tyre e kishin sakrifikuar për kulturën, shkencën etj.

Edhe sot, jemi mbledhur në të njëjtin vend, në të njëjtën mënyrë, por jo me qëllimin e njëjtë, ngase sot jemi mbledhur që së bashku me ju të ndajmë dhembjen që po ndahemi nga gjithë këto karakteristika që i zotëron ky fakultet. Për t'u ndarë nga ky vend ku e kaluam një pjesë të jetës sonë, ku jetuam të lumtur për katër vjet mes gëzimesh e hidhërimesh, mes haresë e pikëllimit, ku krijuam shoqëri të reja me të cilët i ndamë të gjitha, vend ku u formuam, u ndërtuam, morëm mësim jete që sot ta ndiejmë veten të aftësuar që të dalim dhe të përballlemi me sfidat e jetës.

Ditët e para, kur erdhëm këtu, as që e mendonim këtë ditë, por ja... sot erdhi, dhe na gjeti të papërgatitur, andaj ne sot nuk mund të ndiejemi të gëzuar. Nuk mund të ndiejemi të gëzuar, ngase ndiejmë

në zemër se nuk u kënaqëm sa duhet me profesorët e me shokët.

Sot, kur po largohemi për të filluar një jetë të re, por duke mos e harruar të vjetrën, kemi kuptuar më mirë. E kuptuam vlerën tuaj, profesorë të nderuar. E kuptuam sakrificën dhe mundin tuaj që bëtë për të na bërë të qëndrueshëm dhe të përballueshëm në sfidat e kohës. Çdo kohë, minutë madje edhe sekondë që kalonim me ju ishte më me vlerë se mijëra e miliona minuta që kalonim qoftë në botën e jashtme. Falë juve, falë punës dashamirëse, falë dashurisë që na dhuruat, falë kërkesës së llogarisë inkurajuese, ne sot jemi këtu ku jemi.

Nuk e kuptuam këtë gjë për momentin, por në fund të fundit a nuk ishim ne edhe për atë qëllim, të kuptonim një dukuri të tillë?

Përsëri, ndoshta 4 vjet ishin pak që ne ta kuptojmë dhe ta njohim karakterin tuaj, ndoshta edhe ju për kaq kohë nuk arritët ta kuptoni e ta njihni karakterin tonë, por të jeni të sigurt se saherë që të hasim vështirësi në jetën tonë të mëtutjeshme, do t'ju kthehemi këshillave tuaja. Andaj, ne jemi të bindur se nuk mund ta kompensojmë asnjëherë atë që ju bëtë për ne, por e vetmja gjë që mund të bëjmë është që ta lusim atë i Cili më së

miri di si t'ju shpërblejë. Pra, Allahu ju shpërbleftë për mundin, sakrificën dhe lodhjen tuaj!

Pastaj, çdo njeri është i prirë të gabojë; ashtu, edhe ne kemi pasur lëshimet tona; ndoshta jemi munduar t'ua zëmë juve për të madhe ndonjë lëshim të vogël apo ndonjë veprim të drejtë, por që neve, për momentin, na është dukur i gabuar, apo jemi munduar të gjejmë anët tuaja negative. Andaj, çdo lëshim dhe gabim tonin kërkojmë të na e bëni hallall; mundin dhe energjinë që harxhuat për ne na e bëni hallall, profesorë të nderuar!

Për ju, kolegë të dashur, nuk kemi fjalë të tjera pos t'ju themi se ne sot po ndahemi, po ndahemi nga kjo shoqëri ku e toknim bashkë të mirën dhe të keqen, gëzimin dhe pikëllimin, por ç'të bësh, ky është ligji që vetëm Allahu e cakton dhe ne s'kemi forcë ta kundërshtojmë.

Kolegë të nderuar, ne këtu së bashku jetuam për katër vjet dhe pa dyshim se ndonjëherë jemi fjalosur apo hidhëruar, por sot është dita kur të gjitha duhet t'i harrojmë, të zgjasim dorën e dashamirësisë dhe t'ia bëjmë hallall njëri-tjetrit çdo lëshim a gabim që kemi bërë ndërmjet vete.

Në fund, të gjithëve ju dëshiroj suksese.

Esalamu alejkum ve rahmetul-lahi ve berekatuhu!

(Ky fjalim është mbajtur të hënën, 7.06.2010, me rastin e përfundimit të ligjëratave në Fakultetin e Shkencave Islame në Shkup nga ana e absolventëve të vitit akademik 2009/2010. Semi Ajeti është kryetar i grupit të absolventëve)

QËNDRIMI I ISLAMIT NDAJ SHAKASË DHE TË QESHURIT

“Nxirri bisedës shaka, aq sa i nxjerr gjellës kripë”

SHABAN TAHIRI

Allahu xh.sh. në natyrën e njeriut e mbolli ndjenjën dhe nevojën e të qeshurit. Islami është fe e natyrshme, të cilën e pranon natyra e njeriut, andaj nuk mund të paramendohet që Zoti ta kundërshtojë natyrën e njeriut. Pasi të qeshurit është një situatë kur njeriu ndjehet i kënaqur dhe i lumtur, andaj askush nuk ka të drejtë të ndërhyjë dhe ta ndalojë këtë veti të njeriu. Të qeshurit është nga karakteristikat e njeriut, sepse kafshët nuk qeshen. Allahu xh.sh. thotë në ajetin kur'anor: **“Dhe se, Ai e jep qeshjen dhe Ai e jep të qarët”** (Nexhm, 43). Pra, Allahu xh.sh. është ai që e krijoi të qeshurit në ndjenjat e njeriut. Por, sikur në të gjitha rastet të cilat në esencë janë të lejuara derisa nuk vjen argumenti për ta ndaluar, edhe të qeshurit është parimisht i lejuar, por nuk do të thotë se është e njëjta gjendje çdo herë, pasi nëse shohim ajete dhe hadithe në të cilat Zoti nuk e lavdëron kur njeriu qesh pa masë dhe pa kontroll, ofendon duke bërë mahi, kjo është situatë kur dispozita mbi shakanë ndryshon dhe automatikisht shndërrohet në ves të ndaluar.

Si dhe në tjetër ajet, jep një lloj kërcënimi ku thotë: **“Le të qeshin pak (në dynja) e le të qajnë shumë (në botën tjetër)...”** (Teube, 82); pra, disa me këtë ajet duan të bëjnë të ndaluar të qeshurit dhe se njeriu duhet të jetë vazhdimisht serioz, mirëpo këtu Zoti thotë *le të qeshin pak*, e jo *aspak*, por ky ajet nuk ka të bëjë me të qeshurit për disponim, por për dyfytirëshat, të cilët nuk dolën në luftën e Tebukut dhe për këtë u gëzuan, ku Zoti i kërcënoi hipokritët me këtë ajet, duke u thënë që le të qeshin në këtë botë, mirëpo do të qajnë shumë në ahiret.

Ndaluesit e shakasë bazohen edhe në disa hadithe në të cilat i Dërguari a.s. thotë: *“Njeriu nuk beson plotësisht derisa nuk e lë gënjeshtren edhe në shaka”* (Transmeton Ahmed); *“Mjerë ai që flet dhe gënjen që të qeshin të tjerët; mjerë ai, mjerë ai!”* (Tirmidhiu, Ahmed dhe Ebu Davudi, hadithi është *hasen*) si dhe hadithi: *“E mallkon Allahu gënjeshtarin, edhe nëse e ka me shaka”*; por këto hadithe kanë shkak se pse e ndalojnë, ku në këto hadithe vërehet se bëhet fjalë për kërcënimin ndaj gënjeshtres e jo ndaj të qeshurit. Kurse hadithi tjetër përdor edhe këtë: *“Mos qesh shumë, se të qeshurit e shumë të vdes zemrën”*. Ky hadith e ndalon teprimin në të qeshur e jo të qeshurit në përgjithësi.

Shembull i muslimanëve në këtë është Muhamedi salallahu alejhi ve selem, i cili edhe krahas preokupimeve të tij të shumta dhe të ndryshme, bënte shaka, por duke e thënë të vërtetën, kalonte me shokët e tij një jetë normale, i shoqëronte në gëzime, në shaka dhe në lojra, ku ai ishte njeriu më i disponuar. Pra, ai ishte me to në çdo situatë.

Raste të tilla kemi shumë në jetën e të Dërguarit salallahu alejhi ve selem, si rasti kur garonte me Aishen r.h., shikonin ushtrimet e abisinasve në xhami, mbajtja e nipave të tij, Hasani dhe Huseini, në shpinë, luajti në mundje me Rukanin, të cilin e mundi tri herë, ose kur i erdhi njëherë një plakë dhe i tha Pejgamberit a.s.: *“Lute Zotin që të më çojë në xhenet!”* I Dërguari a.s. i tha: *“Në xhenet nuk hyjnë pleqtë”*. Pasi ajo u mërzi, Pejgamberi a.s. i tha: *Kur do të hyni në xhenet, nuk do të jeni plaka, por të reja* dhe ia lexoi ajetet 35-37 të sures Vakia (Tirmidhiu në Shemail, Ibn Mundhiri dhe Bejhakui).

Në një rast tjetër, erdhi një njeri te Pejgamberi a.s. dhe kërkoi prej tij që t'i ndihmonte për të hipur mbi deve! I Dërguari salallahu alejhi ve selem i tha: *“Do të të ndihmoj të hipësh vetëm në të lindurin e devesë!”* Ai i tha: *“O i Dërguari i Allahut, e çka të bëj unë me të lindurin e devesë?”* Ai mendoi se bëhet fjalë për devenë e vogël, kur Pejgamberi a.s. i tha: *“Deveja lind vetëm deve”* (Ebu Davudi dhe

Tirmidhiu, i cili thotë se është Hasenu-Sahih).

Njëherë erdhi Ummi Ejmen për ta thirrur Pejgamberin salallahu alejhi ve selem dhe i tha: “Burri im të thërret në shtëpi!” Pejgamberi salallahu alejhi ve selem i tha: “Cili, ai që ka një të bardhë në sy?” Ajo i tha: “Jo, nuk ka ai të bardhë në sy!” Pejgamberi salallahu alejhi ve selem i tha: “Po a nuk kanë të gjithë njerëzit një të bardhë në sy?”

Njëherë Pejgamberi a.s. ishte në shtëpinë e vet duke ngrënë ushqim, kur Aisha i tha Seudes, se patjetër do të provosh prej gjellës sime dhe mori me gisht dhe ia leu fytyrën. Më pas Pejgamberi a.s. i tha Seudes që të vepronte ngjashëm me të, kurse më pas filloi të qeshte.

Transmetohet se Dahak b. Sufjan el-Kulabij ishte njeri i mërrolur dhe i keq. Kur erdhi të besatohet, i tha Pejgamberit a.s.: “Unë kam dy gra më të bukura se kjo e kuqërremta (kishte për qëllim Aishen, e cila ishte afër të Dërguarit a.s.). A të shkurorozohem me njërën, që të ta jap ty?” Aisha i tha: “Ajo është më e bukur apo ti je më i bukur?” Ai tha: “Jo, unë jam më i bukur!” Më pas Pejgamberi a.s. filloi të qeshte me pyetjen e Aishes r.a.h.

NUAJMAN B. UMER EL-ENSARIJ, SAHABIU QË BËNTE SHUMË SHAKA

Në kohën e të Dërguarit a.s. ishte një person me emrin Nuajman b. Umer el-Ensarij, i cili kishte marrë pjesë në Bedr, Uhud, Hendek dhe marrëveshjen e fundit të Akabes. Ky saherë që hynte në qytet, blinte diçka dhe vinte te Pejgamberi a.s. e i thoshte: “Këtë ta dhuroj ty”, e kur vinte pronari i sendit përkatës dhe e kërkonte Nuajmanin që t’ia paguante, ai e sillte te Pejgamberi a.s. dhe i thoshte: “Paguaja këtij sendin”. Pejgamberi a.s. i thonte: “Por, a nuk ma dhurove?” Ai i tha: “Pasha Allahun, unë nuk kisha para t’ia paguaja, por desha që t’i ta hash, më pas e paguan”.

Në një rast tjetër, duke qëndruar me shokët e vet Nuajmani, erdhi një beduin te Pejgamberi a.s. dhe këtij i thanë: “Pse nuk e ther këtë deve e të

hamë mish?” Dhe, ky ia theri devenë beduinit! Më pas, kur Pejgamberi a.s. e gjeti këtë të fshehur nën disa degë të hurmës, i tha: “Pse ia there devenë njeriut?” Tha: “Njerëzit që të çuan tek unë më kanë thënë ta ther” dhe e largonte pluhurin nga fytyra dhe qeshej. Më pas ia pagoi devenë.

Njëherë tjetër ai u tall me Mehreme b. Neufel, i cili ishte 115 vjeç. Ai gati do të kryente nevojën në xhami, kurse sahabët i thanë që mos e bënte, sepse gjendet në xhami. Nuajman e kapi për krahu dhe e çoi në skajin tjetër të xhamisë, që atje ta kryente nevojën. Kur e panë sahabët, i thanë se pse e kreu nevojën në xhami, ai tha: “Po kush më solli në këtë vend?” I thanë: “Nuajmani!” Pas disa ditëve i shkoi afër këtij plaku Nuajmani dhe i tha: “A do që t’i hakmerresh Nuajmanit?” Ai i tha: “Po”. E mori për krahu dhe e çoi tek Uthmani, i cili ishte duke u falur, dhe i tha: “Mëshoji këtij që falet se ky është Nuajmani” dhe i mëshoi. Të gjithë i bërtitën dhe i thanë: “Mos, se e godite Kryetarin e besimtarëve!”.

Njëherë Suvejb b. Harmele u tha disa tregtarëve: “Unë e kam një rob, do t’jua jap lirë, mirëpo është llafazan; kur të thotë se është i lirë, mos i besoni!” Ata i hodhën një litar në qafë Nuajmanit dhe ky filloi t’u thoshte: “Unë nuk jam rob, jam i lirë!” Ata i thanë: “Kemi dëgjuar për ty!” dhe e blenë për 10 deve. Kur u kthye Ebu Bekri, vrapoi pas njerëzve dhe ua ktheu devetë dhe e mori Nuajmanin. Kur i treguan Pejgamberit salallahu alejhi ve selem për këtë rast, qeshën Pejgamberi dhe sahabët. (këto tregime i përmbloodhi Ibn Haxheri në biografinë e Nuajmanit, në librin *Isabe*).

RASTE TË TJERA TË SHAKASË SË PEJGAMBERIT S.A.V.S. ME SAHABËT

Në një rast i Dërguari a.s. i tha Xhabir Abdilahun: “A ma shet devenë për 1 derhem?”, edhe pse vlente 300. Ai i tha: “Jo, më mirë merre falas!” Pastaj i tha: “Po mirë, po t’i jap dy derhemë”. Në mbrëmje ia dha i Dërguari salallahu alejhi ve selem edhe devenë edhe derhemët,

pasi ai ishte i varfër.

Njëherë Pejgamberi a.s. i tha Suhejb er-Rumit, i cili e kishte njërin sy të pezmatuar dhe ndërkohë hante hurma: “O Suhejb, si mund të hash hurma me syrin e pezmatuar?” Ai e kuptoi shakanë dhe tha: “Mos u merakos, se e ha me atë që e kam të shëndoshë”.

Njëherë tjetër Pejgamberi a.s. po hante hurma me Ali b. Ebu Talib. Aliu, pasi e hante hurmën, e merrte bërthamën dhe e vendoste para Pejgamberit a.s. Kështu, para Pejgamberit a.s. u bë një grumbull i madh bërthamash, kurse Aliu nuk kishte asnjë para vetes. Aliu e pyeti Pejgamberin a.s.: “Si i paske ngrënë gjithë këto hurma, o i Dërguari i Allahut?” Kurse Pejgamberi a.s. iu përgjigj: “Po ti, o Ali, si i paske ngrënë hurmat me gjithë bërthamë?”

Po ashtu, njëherë i Dërguari a.s. e pa Zahir b. Haram el Eshxheun në treg, e kapi prej mbrapa, kurse ai duke mos e parë se është i Dërguari a.s., tha: “Më lësho! Kush është?” Kur u kthye, e pa se ishte i Dërguari i Allahut. Pejgamberi a.s. thirri me shaka: “Kush don që ta blejë këtë rob?” Ai tha: “Unë jam i pavlerë.” I Dërguari a.s. tha: “Por, te Zoti nuk do të jesh i pavlerë.” (Ahmedi).

Si dhe në një hadith *Sahih* nga Enes b. Maliku tregohet se Pejgamberi a.s. në mahi i ka thënë atij kur e ka thirrur: “O ti me dy veshë”. (Tirmidhiu dhe Ebu Davudi).

Pra, etika e mirë duhet të paraqitet edhe gjatë bërjes së shakasë, por në të duhet të tregohet maturi. Pasi njeriu në jetën e tij gjithnjë ka nevojë për relaksim, relaksimi mund të bëhet vetëm nëse nuk tejkalohet duke bërë diçka që të jep kënaqësi dhe zemërim. Shakaja është një vepër e cila jep kënaqësi e jo zemërim. Mesi në të paraqet humor të singertë, tejkalmi në të paraqet monotoni, kurse mungesa e saj paraqet druajtje.

Në fund, të përmendim edhe një fjalë të urtë të imam Aliut r.a., i cili thotë: “Nxirri bisedës shaka, aq sa i nxjerr gjellës kripë”.

Xhamitë shqiptare në Zvicër dhe roli i tyre

Momentalisht në Zvicër ekzistojnë afro 180 xhami, mesxhide e qendra islame. Shumicën prej tyre e përbëjnë qendrat dhe mesxhidet shqiptare: 63, pastaj vijnë turqit me afro 60, boshnjakët me 14 dhe të tjerat u takojnë muslimanëve të kombësive të tjera.

MR. REJHAN NEZIRI

A. Sfondi historik

Depërtimi i Islamit në Zvicër shënohet të ketë ndodhur qysh para 1000 viteve, përmes maurëve berberë – muslimanë të Andaluzisë, të cilët zviceranët dhe historianët e tjerë i kanë quajtur “saracenë”. Në vitin 936 raportohet për pushtimin e dioqezës së Hurit (Chur), me ç’rast duhet të jetë shkatërruar selia e ipeshkvisë dhe një pjesë e Graubindes të ketë rënë nën sundimin e saracenëve. Edhe në Wallis saracenët qysh herët paraqiten në skenë. Në vitin 940 është plaçkitur abacia Saint-Maurice në luginën Rhone. Flitet edhe për pushtimin e Gjenezës në perëndim dhe të Pontresinës afër St. Gallenit në lindje të Zvicrës.¹

Më pas, në shek. XVIII Zvicra përsëri na paraqitet në kontekst me Islamin, në të vërtetë me personalitetin e Johann Ludwig Burckhardt-it, i cili rrjedh nga një familje e vjetër dhe e njohur fisnike e Baselit dhe i cili në vitet 1809-1816 me emrin ‘Shejh Ibrahim’ dhe me porosi të Shoqatës Londinezo-Afrikane ndërmerr një ekspeditë kërkimore-shkencore në Siri, Arabi, Egjipt dhe Nubi.

Kah fundi i viteve 1940 në Zvicër vijnë turqit e parë. Këtu bëhet fjalë para së gjithash për elitën e atëhershme, e cila u shkolluan nëpër shkollat e larta të këtushme, pjesërisht me përkrahje shtetërore. Pas përfundimit të studimeve, shumica prej tyre u kthyen përsëri

në Turqi, ndërsa shumë pak mbetën këtu.²

Në fillim të viteve ‘60, deri kah mesi i të 70-tave, ndodh ardhja e parë, kryesisht e ‘gastarbeiterëve’ (punëtorëve mysafirë), e turqve, shqiptarëve, boshnjakëve, arabëve etj., të cilët pasi i tërheqin me vete edhe familjet e tyre, vendosen në Zvicër për një kohë më të gjatë. Edhe pse shumica prej tyre në fillim planifikonin të qëndronin këtu vetëm 2-3 vjet, qëndrimi i tyre ndërkohë, jo rrallë, ka kaluar dhe në 30 vjet.

Me vendosjen e përkohshme të muslimanëve në Zvicër fillon dhe hapja e mesxhideve (faltoreve më të vogla se xhamitë) të para. Nuk dimë saktësisht se kur janë hapur mesxhidet e para, por ajo që e dimë me siguri, është fakti se turqit dhe mbase edhe arabët janë të parët që hapin faltoret e para islame në Zvicër, kurse aty kah vitet ‘90 hapen edhe faltoret e para shqiptare. Shumica e këtyre mesxhideve janë hapur nëpër bodrume dhe vende të fshehura si magazina, stalla etj. dhe zakonisht larg qendrës së qytetit, diku në periferi. Tejet-tejet i vogël është numri i mesxhideve apo xhamive që janë hapur në ndonjë fshat, pra ato kryekëput ndodhen nëpër qytete. Si mesxhid i parë shqiptar në Zvicër është ai në Cyrih, xhemati i të cilit fillimisht është falur bashkë me muslimanët turq atje, e më pas shkëputen dhe krijojnë xhematin dhe mesxhidin e

tyre shqiptar. Kjo ka ndodhur në vitin 1987. Si imam i parë në këtë xhami ka qenë Usame ef. Xhemaili, momentalisht i punësuar në bibliotekën “Isa Beu” në Shkup.

Më pas vijojnë hapjet e mesxhideve të reja si në Wil, në Kreuzlingen, Romanshorn etj. me përpjekjet e imamëve Taxhedin ef. Misimi, Alivebi ef. Mediu, Sami ef. Misimi, Shaban ef. Sulejmani, Mustafë ef. Mehmeti, Nebi ef. Rexhepi etj.

Ndërkaq, si xhami me minare në Zvicër ekzistojnë vetëm tri: Xhamia Mahmud (Mahmud Moschee) në Cyrih, e hapur në vitin 1963 nga xhemati ahmedijj; Xhamia e Fondacionit Kulturor Islam (Mosquée et Fondation Culturelle Islamique) në Gjenevë, e ndërtuar nga Mbretëria e Arabisë Saudite dhe e inauguruar në vitin 1978, si dhe Xhamia turke në Wangen bei Olten, afër Bernës, e hapur fillimisht si mesxhid e që në janarin e vitit 2009 t’i ngrihet edhe një minare e montuar. Vlen të theksohet se kërkimi i lejes për ndërtimin e kësaj minareje u mor si bazë për nisjen e diskutimeve të ashpra, si dhe të një referendumi nga ana e partisë SVP (Schweizerische Volkspartei – Partia Popullore Zvicerane), çka rezultoi me ndalimin e tërësishëm me kushtetutë të minareve në Zvicër në referendumin e mbajtur më 29 nëntor 2009. Ekziston edhe një xhami e katërt me minare, por e cila mund të cilësohet më tepër si një minare simbolike sesa minare e vërtetë. Është fjala për xhaminë shqiptare në Winterthur dhe minaren e saj të inauguruar me leje të qytetit në vitin 2005.

B. Analizë statistikore e xhamive

Momentalisht në Zvicër ekzistojnë afro 180 xhami, mesxhide e qendra islame. Shumicën prej tyre e përbëjnë qendrat dhe mesxhidet shqiptare: 63, pastaj vijnë turqit me afro 60, boshnjakët me 14 dhe të tjerat u takojnë muslimanëve të kombësive të tjera.

Siç mund të vërehet, këto xhami kryesisht ndahen sipas gjuhës të xhematit shumicë të tyre dhe gjuhës së predikimit në to, andaj kemi edhe xhami shqiptare, turke, arabe, boshnjake, pakistaneze etj.

Ato ndahen edhe sipas ideologjisë apo përkatësisë sektare, për çka kemi xhami sunnite, të cilat e përbëjnë shumicën, pastaj xhami shiite, ahmedite etj.

Ekzistojnë xhami që janë hapur nga lëvizje që në vendlindje kanë një aktivitet më të bujshëm fetar, arsimor po edhe politik, siç janë p.sh. xhamitë turke të Dijanetit (Bashkësisë Fetare të Turqisë – diyanet.ch), xhamitë turke të lëvizjes “Milli Görüş”, lëvizje që ka qëndruar pas veprimtarisë së partisë politike të ish-kryeministrit turk Necmettin Erbakan, por e cila kohëve të fundit, e sidomos në Zvicër, ka pësuar një transformim veprimtarie me çka më së shumti angazhohet në arsim, aktivitete humanitare etj. (sig-net.ch); pastaj kemi xhami turke të grupit të ashtuquajtur “sulejmanxhi”, i cili grup dallohet me përkatësinë ndaj tarikatit (rrymës mistike islame) nakshibendi (tunahan.org).

Rolin e faltoreve apo mesxhideve e luajnë në masë të konsiderueshme edhe teqetë e tarikateve të ndryshme mevlivije, nakshibendijje, tixhanijje etj., si dhe xhemevet e alevijve (iabf.ch).

Juridikisht shumica e këtyre qendrave apo mesxhideve kanë status shoqate (Verein) ose fondacioni (Stiftung). Kohëve të fundit është shtuar numri i mesxhideve apo xhamive që tanimë kanë objektet e tyre private, të blera ose të ndërtuara nga ana e anëtarëve të xhamive gjegjëse. Ky numër shtohet dita-ditës.

Sa u takon mesxhideve shqiptare, ato pothuajse janë kompakte dhe unike në aspektin e përkatësisë së medh’hebit (shkollës juridike) - të

gjitha pa përjashtim janë të shkollës hanefite, kurse në çështje të besimit ndjekin shkollën maturidijje të Ehli-Sunnetit.

Në Zvicër jeton edhe një numër i vogël i muslimanëve shqiptarë të tarikatit bektashi, rufaj dhe sadij, mirëpo nuk kemi njohuri nëse ata kanë ndonjë teqe të tyre këtu.

Prej të gjitha 63 mesxhideve shqiptare, vetëm 23 janë me imam të rregullt, 16 prej tyre kanë të punësuar imam vetëm për të premtën (xhumanë) dhe për fundjavë, ndërkaq 23 nuk kanë imam as të rregullt e as për fundjavë. Këto ftojnë nga një imam nga vendlindja vetëm për muajin Ramazan, ndërkaq për namazin e xhumasë angazhojnë ndonjë prej xhematëve që kanë pak njohuri rreth rregullave të namazit të xhumasë dhe të hutbes (predikimit të së premtës në minber). Vetëm tani kohëve të fundit, pas heqjes së vizave për qytetarët e Republikës së Maqedonisë, disa xhami që kanë sadopak buxhet ftojnë nga një teolog nga vendlindja për të shërbyer si imam për një periudhë tremujore, mirëpo kjo bëhet fshehurazi, ngase bie ndesh me ligjet e këtij vendi, pasi imamët e këtillë duhet të posedojnë vizë pune nga organet qeveritare zvicerane, si dhe dekret nga Bashkësitë Fetare Islame të vendlindjes.

C. Rolet apo funksionet e xhamive shqiptare në Zvicër

Pozita gjeografike e Zvicrës si një shtet me hapësirë të vogël e me popullsi të dendur, me sistem demokratik liberal kur është në pyetje çështja e lirisë së shprehjes, e mendimit dhe e besimit (përjashtuar ndalimin me kushtetutë të minareve në referendumin e vitit të kaluar), me infrastrukturë të mirë etj., janë disa nga faktorët që e lehtësojnë si hapjen e xhamive, ashtu edhe mbajtjen gjallë të tyre si nga aspekti financiar, ashtu edhe nga aspekte të

tjera që i japin xhamisë rolin e një qendre tërheqëse dhe lëvizëse fetare, arsimore, sociale, humanitare, kombëtare, kulturore dhe herë-herë, pse jo, edhe politike.

Andaj, ne në vazhdim do të themi disa fjalë rreth këtyre roleve apo funksioneve që i luajnë xhamitë shqiptare këtu në Zvicër dhe në fund vërtet do të arrijmë të kuptojmë se ç'gamë të madhe detyrash kanë xhamitë dhe ç'forcë lëvizëse janë ato veçanërisht këtu në Zvicër.

1. Roli fetar e arsimor i xhamive

Ndër funksionet parësore të xhamisë, si kudo tjetër, ashtu edhe në Zvicër, janë: a. **falja e namazit me xhemat**, b. **ligjëratat javore**, c. **mësimi fetar**, ç. **manifestimet** e ndryshme fetare e arsimore në xhami dhe jashtë saj, si dhe d. bibliotekat, libraritë e **mjetet e ndryshme të informimit**.

a) Falja e pesë kohëve me xhemat ndodh vetëm në xhamitë që kanë të punësuar imam të rregullt. (Është dëshpërues fakti kur dëgjojmë se edhe përkundër imamit të rregullt që ka ndonjë xhami, aty nuk falet namazi i sabahut. Edhe pse këto raste janë shumë të rralla, mirëpo janë zhgënjyese). Përpos **namazeve** ditore, me gjallëri të madhe falen edhe namazet e xhumasë - me gjithë kohën e ngushtë, punëtorët gjejnë hapësirë për ta falur këtë namaz dhe për ta dëgjuar ligjëratën e së premtës, pastaj namazet e teravive në Ramazan - pleqtë mbajnë mend dhe me mallëngjim flasin për namazet e teravive që i kanë falur në Cyrih duke kaluar rrugë të gjatë qindra kilometërsh, pastaj namazet e Bajrameve, të cilat një pjesë e xhamive i falin nëpër salla sporti, për shkak të hapësirës së ngushtë të xhamive që kanë.

b) Një rol të madh në edukimin dhe mbajtjen gjallë të ndjenjave fetare të muslimanëve të këtushëm luajnë edhe **ligjëratat** e së premtës, si dhe ato të së dielës, diku të së

shtunës. Pra, te xhamitë me imam të rregullt ligjëratat në xhami mbahen dy herë në javë. Kjo ndodh kështu me qëllim që të përfitojnë nga ligjëratat fetare edhe ata muslimanë që kanë dashur, por nuk kanë mundur të marrin pjesë në namazin e xhumasë për shkak të angazhimit me punë. Pastaj duhen përmendur ligjëratat e Bajrameve, si dhe ligjëratat e përcdonatshme të Ramazanit.

Në këtë kontekst duhet përmendur ligjëratat që në disa xhami mbahen thuajse çdo javë, e në disa prej tyre në dy apo në katër javë nga një, dedikuar drejtpërdrejt të rinjve e të rejave muslimane. Këto zakonisht mbahen të shtunave në mbrëmje.

Të këtij lloji duhet përmendur edhe ligjëratat e mbajtura enkas për gra nga teologe të diplomuara ose vetëm me medrese gjatë Ramazanit, kurse kohëve të fundit edhe jashtë tij, që kanë zgjuar një interesim të madh te femrat muslimane, të cilat për arsye të ndryshme nuk mund të marrin pjesë në ligjëratat e rregullta që mbahen në xhami nga imami i vendit.

Këtu bëjnë pjesë edhe ligjëratat ose tribunat fetare të mbajtura kryesisht në Ramazan, kurse tani me afrimin e Ramazanit drejt verës dhe shkurtimit të natës, këto tribuna preferohet të mbahen edhe jashtë Ramazanit në forma më të organizuara, madje duke ftuar ligjërues edhe nga vendlindja e gjetiu. Këto tribuna e manifestime zakonisht përzgjidhen të mbahen me rastin e ndonjë feste apo dite a nate të madhe islame, si mevludi (ditëlindja e Muhamedit a.s.), nata e Israsë dhe Mi'raxhit etj.

c) Si komponentë e tretë kryesore e xhamive është **mësimi fetar islam** për fëmijë dhe të rinj e të rritur. Te xhamitë me imamë të rregullt mësimi fetar zhvillohet për të trija këto gjenerata: për fëmijët, për të rinjtë dhe për të rriturit.

c.1. Mësimi fetar për fëmijët e shkollës fillore kryesisht zhvillohet tri herë, diku vetëm dy herë në javë: të mërkurave pasdite dhe të shtunave e të dielave paradite. **Metoda e mësimi**t është tradicionale, duke filluar me kushtet e fesë, me duatë e namazit, me namazin në mënyrë praktike, me alfabetin arab dhe përfundon me leximin e plotë të Kur'anit në gjuhën arabe, respektivisht me hatmen, me ç'rast organizohet edhe ceremoni e veçantë për ta shënuar këtë ngjarje e për t'i uruar nxënësit suksesin.

Në disa vende në Zvicër mësimi fetar islam për fëmijët e moshës shkollore zhvillohet edhe në shkollat publike në gjuhën gjermane. Ky proces arsimor zhvillohet në Wil qe disa vite, pastaj në Luzern, në Aargau, ndërsa vitin e ardhshëm shkollor i njëjti do të zhvillohet edhe në Kreuzlingen.

c.2. Mësimi fetar për të rinj dhe të rritur kryesisht ka të bëjë me mësimin e alfabetit arab dhe të këndimit të Kur'anit në gjuhën arabe, aty-këtu mësohet edhe shkenca e texhvidit (e leximit të drejtë dhe të bukur të Kur'anit), si dhe rregullat e myezinllëkut, kurse në disa xhami madje janë zhvilluar edhe kurse më serioze e më të thelluara me të rinj e të rritur, si: kurse të kelamit (apologjetikës islame) dhe të fikhut (të së drejtës islame).

ç. Manifestimet e ndryshme fetare e arsimore që mbahen nëpër xhami ose në raste më të organizuara edhe nëpër salla të ndryshme të qytetit kontribuojnë po ashtu dukshëm në ngritjen e ndjenjave fetare dhe të arsimimit fetar. Manifestime të këtilla mund të përmendim: **Maidetu'l-Kur'an** (Sofra e Kur'anit), me ç'rast lexues të njohur të Kur'anit nga bota islame ftohen për të kënduar bukur pjesë nga Kur'ani. Këto fitojnë një kuptim të madh, nga vetë fakti se tanimë muslimanët e këtushëm kanë mundësinë të takohen drejtpërdrejt, sy më sy me lexues e

këndues të famshëm të Kur'anit. Pastaj janë të ashtuquajturat **"koncerte islame"**, të mbajtura edhe këto nëpër salla të mëdha, ku këndohen pjesë nga Kur'ani, ilahije, kaside e herë-herë ngjeshen edhe me nga ndonjë ligjëratë rasti. Të këtij karakteri janë edhe **garat e diturisë** apo kuizet islame, të zhvilluara nëpër xhami apo edhe nëpër salla më të mëdha të qytetit. Këto ndikojnë drejtpërdrejt në shtimin e njohurive fetare islame, si dhe në nxitjen e fëmijëve e të rriturve për të nxënë njohuri më të mëdha e më të thella islame e shkencore.

Bibliotekat, libraritë dhe mediat, që një numër i madh i xhamive i kanë ngulitur qëmoti dhe kanë krijuar një traditë të gjallë në këtë drejtim, kanë ndikim të pamohueshëm në arsimimin e brezave, informimin e drejtë të tyre me Islamin, si dhe në kultivimin e fetarisë në familjet islame që jetojnë në Zvicër. Librat kryesisht sillen nga vendlindja, një pjesë në formë broshurash botohen edhe këtu, kurse një pjesë e konsiderueshme e librave në gjuhën gjermane blihen në Zvicër, të sjella kryesisht nga Gjermania e nga vende të tjera. Kur është fjala për median, duhet përmendur botimin e herëpashershëm të disa revistave, të disa broshurave, hapjen e faqeve të internetit e të pjesëve të saj shoqëruese për komunikim, si: forumet, ditarët (blogs) etj., si dhe radiot e internetit dhe dhomat në Paltalk. Të gjitha këto të realizuara nga ana e xhamive në Zvicër, ku edhe e gjejnë mbështetjen financiare.

2. Roli social e humanitar i xhamive

Në dallim prej xhamive të vendlindjes, pothuajse të gjitha xhamitë në Zvicër kanë nga një **kafene**, e disa madje edhe restorante. Me këtë sa i ndihmohet financiarisht xhamisë ose qendrës islame, po aq shërbejnë edhe si pikëtakime të muslimanëve, ku

bëhet socializimi (shoqërorizimi) i brezave të rinj dhe zhvillohen biseda të ngrohta të pleqve dhe të moshave të tjera dhe ku ata, në fakt, çmallen duke e përjetuar një pjesë të atdheut. Ndeja në këto lokale bëhet zakonisht para dhe pas namazeve, e në masë më të madhe në mbrëmje e në fundjavë.

Pothuajse nuk kalon javë në ndonjë xhami dhe imami i saj në fund të ligjëratës së xhumasë ose të së dielës pasdreke të mos i drejtohet xhematit për të kërkuar **ndihmë humanitare** për: skamnore, rrugëtarë, njerëz të sëmurë që kërkojnë shërim jashtë vendlindjes, blerje a ndërtim xhamie këtu në Zvicër, në Gjermani ose në vendlindje, ndërtim shtëpie e vendbanimi për disa familje të lodhura nga skamja etj. Dhe, xhemati është ai që gjithnjë ka dhënë, që jep dhe do të japë edhe në të ardhmen, pavarësisht se prej tyre nuk kërkohen vetëm këto të dhëna, porse aty hyjnë edhe pagesa e anëtarësisë së xhamisë, pagesa e zeqatit, e sadakatu'l-fitrut dhe e kurbaneve, që janë obligime fetare bazë, pastaj kujdesi për anëtarët e shtëpisë këtu dhe të atyre në vendlindje, kujdesi për punët dhe aktivitetet e ndryshme që bëhen në fshatin ose qytetin e lindjes, angazhimi për çështjet madhore të kombit tonë me dy luftërat e zhvilluara në Kosovë e Maqedoni dhe me ndihmat që janë dashur të tubohen këtu në diasporë e që pastaj të derdhen në vendet e caktuara shqiptare etj.

Karakteri social e humanitar i xhamive vihet re edhe me rastin e **ceremonive** të ndryshme **fetare**, një pjesë e të cilave kryhen në xhami, kurse një pjesë tjetër, paksa më e madhe, nëpër shtëpitë ose banesat e muslimanëve që tanimë jetojnë bashkë me anëtarët e familjes më të ngushtë këtu në Zvicër. Të këtilla manifestime e raste, ndër të tjera, janë: hatmja (këndimi komplet i Kur'anit në gjuhën arabe), mevludi (poemë kushtuar lindjes së Muhamedit a.s.), shkuarja dhe përcjellja për në haxh, sunetimi i

fëmijëve meshkuj, lidhja e kurorës fetare të dy të rinjve muslimanë, rastet e sëmundjes po edhe të vdekjes së ndonjë muslimani a muslimaneje e me këtë rast përgatitja e kufomës, falja e namazit të saj, ngushëllimet ndaj familjarëve të të vdekurit etj.

Kur jemi te kufomat, vlen të theksohet edhe krijimi i fondeve të posaçme për përgatitjen e dokumenteve, larjen, mbështjelljen, faljen, si dhe transportimin e kufomave për në vendlindje. Këto janë fonde solidariteti, që në rast të vdekjes së ndonjë anëtarit të familjes të gjallët të gjejnë përkrahje si financiare, ashtu dhe morale. Edhe pse, me sa kemi njohuri ne, një pjesë e madhe e xhamive janë anëtarësuar në agjenci të veçanta shqiptare e turke që merren me shërbime funerale, duke u mbështetur nga përvoja e xhamisë sonë, lirisht mund të them se një pjesë e konsiderueshme e xhamive që kanë relativisht numër të madh anëtarësh, mund të krijojnë fondet e tyre personale për shërbime transporti e varrimi të kufomave, me çka do ta kishin penguar derdhjen e mjeteve të konsiderueshme të anëtarëve të tyre te persona apo agjenci private. Ne si xhami e Kreuzlingenit, ku unë shërbej si imam, shprehim gatishmërinë e plotë t'i ndihmojmë me këshilla e dokumente secilës xhami shqiptare që ka interesim të krijojë një fond të këtillë për anëtarët e saj.

3. Roli i xhamive në ruajtjen dhe kultivimin e gjuhës e të traditës kombëtare

Arsyeja e vetme e ndarjes ose e shkëputjes së muslimanëve shqiptarë prej xhematëve dhe xhamive turke, boshnjake e arabe ka qenë faktori gjuhë. Sidomos kur janë në pyetje xhematat turke e boshnjake, me të cilët muslimanët shqiptarë në fillim kanë qenë bashkë, sepse kanë të përbashkët shumëçka: medh'hebin ose shkollën e besimit, të së drejtës (fikhut), pjesë të kulturës e të

traditës etj., gjuha e zakonet shqiptare janë faktori determinues në hapjen e xhamive a qendrave islame shqiptare.

Përveç namazit, i cili kudo në botë kryhet me lutjet në gjuhën arabe, pothuajse gjithçka tjetër në xhami dhe në jetën fetare të muslimanit zhvillohet në gjuhën amtare. Andaj, muslimanët shqiptarë të Zvicrës kanë arritur ta ruajnë e ta kultivojnë gjuhën e kulturën shqipe, ndër të tjera edhe në sajë të fesë islame, konkretisht në sajë të gjuhës së ligjërimit ose predikimit shqip, gjuhës së zhvillimit të mësimit fetar shqip, gjuhës së tribunave fetare të zhvilluara shqip, të mediave të shkruara e vizuale shqip, të gjuhës së bisedave në kafene dhe nëpër shtëpi me rastin e ceremonive që i përmendëm më lart, gjithnjë shqip.

Në këtë drejtim, nuk duhet të harrojmë as edhe qëndrimin pozitiv, mbështetjen financiare dhe morale që xhamitë u kanë dhënë institucioneve e organizatave të ndryshme arsimore e kulturore shqipe. Një pjesë e madhe e xhamive kanë raporte të ngushta me LAPSH-in (Lidhjen e Arsimitarëve dhe Prindërve Shqiptarë – www.lapsh-ch.com), për çka besoj që ka shumë imamë e udhëheqës xhamish të cilët aktivisht, me ligjërata e në forma të tjera, janë munduar të motivojnë prindërit për t'i dërguar fëmijët në kursin e gjuhës shqipe. Raporte të këtilla xhamitë kanë edhe me organizata të tjera kulturore shqiptare, të valleve e të klubeve të ndryshme sportive. Nuk ka munguar as edhe organizimi i festave të ndryshme kombëtare drejtpërdrejt nga ana e xhamive, ose së paku pjesëmarrja aktive në të njëjtat të organizuara nga të tjerët.

4. Roli i xhamisë në ruajtjen e marrëdhënieve me fetë tjera

Ka disa imamë që kultivojnë marrëdhënie të mira me klerikë të feve të tjera, kryesisht me priftërinj katolikë e evangjelistë. Këmbejnë

vizita të ndërsjella, angazhohen për dialog ndërfetar, marrin pjesë aktive në organizimin e projekteve e programeve të ndryshme ndërfetare siç është p.sh. "Java e feve" (Woche der Religionen), organizojnë ceremoni të përbashkëta fetare, bashkërisht luajnë rolin e përkujdesësit shpirtëror (Seelsorger) etj.

Vlen të theksohet angazhimi dhe kontributi që disa priftërinj katolikë e evangjelistë e japin në drejtim të integritetit të bashkësive fetare islame në procese të ndryshme shoqërore e arsimore, siç është futja e mësimit fetar islam nëpër shkollat zyrtare në disa vende në Zvicër.

Kontaktet më intensive dhe dialogu ndërfetar më me bujë u zhvillua vitin e kaluar, me rastin e referendumit për ndalimin e ndërtimit të minareve dhe i njëjti vazhdon me një temp të shtuar edhe ditëve të sotme. Mirëpo, si një pengesë e madhe në këtë proces na del mosnjohja e gjuhëve vendëse nga ana e imamëve dhe kjo domosdo krijon një zbrazëti dhe një indiferencë të madhe te këta për t'u angazhuar më intensivisht në këto rrjedha.

Në këtë kontekst meriton të theksohet edhe organizimi i të ashtuquajturave "ditë të dyerve të hapura" (Tag der offenen Tür), me çka u jepet rasti vendasve t'i vizitojnë xhamitë, të jenë të pranishëm gjatë kohës së namazit dhe të këmbejnë mendime e ide rreth fesë islame dhe feve të tjera. Këto shihen si shumë të nevojshme dhe kanë një rëndësi të veçantë sa i takon shembjes dhe rrënimit të paragjyqimeve ndaj Islamit dhe muslimanëve që ekzistojnë te një pjesë e vendasve.

5. Roli i xhamisë në integrimin e muslimanëve në shoqërinë vendase

Nuk ka dyshim se xhamitë kohëve të fundit kanë qenë tempujt më të frekuentuar e më të përfolur nga ana e politikanëve zviceranë, si pasojë e debatit para

dhe pas referendunit për minaret. Kjo e ka shtuar peshën e xhamisë si institucion dhe ka filluar të merret seriozisht nga ana e udhëheqësve vendorë dhe strukturave politike. Sidomos bie në sy interesimi dhe afërsia që e tregojnë disa prej këtyre organeve ndaj xhamisë, Islamit dhe muslimanëve për ta zbutur shokun apo tronditjen e krijuar nga rezultati zhgënjyes i referendunit të nëntorit 2009.

Sigurisht që ky relacion i xhamisë me autoritetet vendore nuk ka nisur me referendumin, në këtë kohë vetëm sa ka fituar në peshë, mirëpo ky relacion është zhvilluar në forma e nivele të tjera edhe shumë më parë.

E këtillë është lidhja administrative me autoritetet vendore që nga fillimi i hapjes së xhamisë ose qendrës islame, me ç'rast shtrohet kërkesa, përgatitet statuti si një akt juridik, shqyrtohet në instanca të ndryshme, jepet pëlqimi, bëhet hapja solemne në prani edhe të udhëheqësve më të lartë të qytetit ose të rajonit ku ndodhet xhamia, pastaj në mënyrë të rregullt e pa probleme rrjedhin edhe shërbimet komunale ndaj xhamisë, për çka pason edhe pagesa e rregullt e tyre dhe e tatimeve të tjera nga ana e xhamive.

Pjesëmarrja e të rinjve tanë nëpër klube të ndryshme sporti, në aktivitete të ndryshme me karakter shoqëror, ekonomik, ambiental etj. që organizohen nga institucione të ndryshme vendore, flasin edhe një herë për shkallën e integritetit të muslimanëve dhe të qendrës së tyre islame në shoqërinë ku jetojnë.

Shpesh këto angazhime e përpjekje për integritet nuk shihen dhe nuk vërehen nga ana e muslimanëve dhe e një pjese të madhe të vendorëve, mirëpo pa dyshim se reklamimi apo plasimi i

tyre nëpër media të ndryshme do të kontribuojë që këto angazhime e përpjekje të kuptohen më seriozisht dhe të çmohen ashtu siç meritojnë. Një pjesë e madhe e përgjegjësisë për këtë bie mbi xhaminë si institucion, si dhe mbi kuadrin fetar islam dhe mbi muslimanët në tërësi.

Ç. Përmbyllje me disa propozime

Megjithëse gjurmë të Islamit në tokat zvicerane hasen shumë më herët, prania e madhe e muslimanëve këtu paraqitet si pasojë e ardhjes së punëtorëve muslimanë të krahut të punës në 30-40 vitet e fundit. Hapja e xhamive shqiptare, ndërkaq, do të ndodhë më vonë, kryesisht në kohën kur muslimanët filluan t'i sillnin edhe familjet e tyre në Zvicër. Xhamia e parë shqiptare në Cyrih para dy-tri vitesh festoi 20-vjetorin e vet.

Nga sa u pa më lart, vërehet një gamë e madhe e aktiviteteve, funksioneve e roleve që i luan xhamia ose qendra islame këtu në Zvicër, qoftë të jetë fjala për funksionet parësore të saj që i ka si çdo xhami tjetër në botë, qoftë të jetë fjala për disa funksione e role specifike që i ka ajo këtu, të determinuara nga rrethanat dhe kushtet e veçanta që mbisundojnë këtu.

Edhe përkundër asaj gjallërie e gërshetimi të funksioneve të xhamisë që i pamë më lart, sërish duhet të vëmë gishtin në disa pika që mendojmë se mbase xhamisë, Islamit dhe muslimanëve këtu mund t'u japin një përgjegjësi më të madhe e me këtë edhe një pozitë më të lartë në shoqërinë ku jetojmë. Fjala është për disa elemente shtesë nga ç'u tha më lart, të cilat duhen realizuar, për të arritur një shkallë më të kënaqshme të pritur nga institucioni xhami.

Si angazhime e përpjekje të mangëta në këtë drejtim mund të përmendim:

1. Kurset e seminarit e ndryshme për imamët, kur është në pyetje profesionalizimi i tyre si predikues dhe mësues fetar për në kushte tjera nga ato në vendlindje,

2. Përpilimi i plan-programeve të profesionalizuara për mësimin fetar që zhvillohet nëpër mejtepet e xhamive,

3. Mësimi i gjuhës vendëse nga ana e imamëve me mbështetje financiare të xhamive,

4. Mësimi i funksionimit të sistemit shtetëror, si dhe i kulturës e mendësisë zvicerane nga ana e imamëve,

5. Krijimi dhe kultivimi i marrëdhënieve të mira me fqinjët e xhamive,

6. Avancimi i marrëdhënieve të mira me bashkësitë tjera fetare, si dhe me autoritetet vendore, duke krijuar një besueshmëri të plotë të këtij institucioni tek individët dhe shoqëria zvicerane,

7. Angazhimi më i madh në drejtim të afirmimit të aktiviteteve e potencialit që kanë xhamitë, përmes mjeteve të informimit publik, në veçanti do të kisha përmendur hapjen e ueb-faqeve për secilën xhami, edhe atë në dy gjuhë - amtare dhe vendore.

8. Rritja e bashkëpunimit të xhamive shqiptare me njëra-tjetrën, si dhe me xhamitë e kombësive të tjera që ndodhen në të njëjtin vendbanim,

9. Krijimi i një strukture për veprim të përbashkët, sidomos të xhamive e xhemateve shqiptare, duke qenë se kjo bie në përgjegjësinë e plotë të imamëve të punësuar këtu në Zvicër, pastaj të udhëheqësve të Bashkësive Fetare Islame të vendlindjes dhe të udhëheqësve faktikë të xhamive.

¹ Jean-Pierre Sandoz, *Die Sarazenen durchqueren die Alpen*, Th. Gut & Co. Verlag, Stäfa 1993, sipas Dr. Hamit Duran, „Muslime in der Schweiz“, www.islam.ch.

² Dr. Hamit Duran, po aty.

Të qëndrojmë në Rrugën e drejtë

Në Kur'anin famëllartë është një kaptinë të cilën besimtari e lexon çdo ditë, çdo namaz të tij dhe në çdo rekatë. Kaptina në fjalë quhet El-Fatiha, apo siç njihet ndryshe Ummul Kur'an.

AIDA KËRZIQ

“Me emrin e Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit! Çdo lavdërim i përket Allahut, Zotit të botëve. Të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit. Sunduesit të Ditës së Gjykimit. Vetëm Ty të adhurojmë dhe vetëm prej Teje ndihmë kërkojmë. Udhëzoni në rrugën e drejtë! Në rrugën e atyre që u ke dhuruar mirësi e jo në të atyre që kanë shkaktuar zemërimin Tënd, e as në të atyre që janë të humbur!” (Amin) Këto fjalë apo mesazhe të arta të kësaj kaptine të madhërishme i përsërisim në çdo namaz, por edhe në raste të tjera të shumta. Fatihanë e mësojmë në vitet e hershme të fëmijërisë. Por, vallë, e kemi pyetur veten ndonjëherë se si e mësojmë atë? Pa dyshim se këtë e dëgjojmë nga gjyshërit, prindërit, mësimehënësit, por e mësojmë me gabime. Mundohemi të përmirësojmë gabimet e njëjta kur e lexojmë në Kur'an apo kur e dëgjojmë nga më të dijshtmit. Nuk duhet të qëndrojmë duarkryq, por të mundohemi ta mësojmë dhe ta lexojmë ashtu siç duhet..

Madhështia, bukuria, pajtueshmëria dhe përsosmëria e ajeteve të Fatihasë shihet derisa e lexojmë drejt apo derisa e dëgjojmë nga ata që e dinë mirë. Është e pabesueshme, por e vërtetë se shumica – edhe pas qindra leximeve apo dëgjimeve nuk mund ta lexojnë pa gabime!

Lëshimet e paqëllimita i Gjithëmëshirshmi do të na i falë –

shpresojnë lexuesit e devotshëm. Engjëjt i përmirësojnë lëshimet e tyre. Megjithatë, edhe ata të devotshmit duhet ta obligojnë veten që ta mësojnë drejt Fatihanë dhe kaptina të tjera që i lexojnë në namazet ditore.

Vlera e Fatihasë është e padiskutueshme. Kuptimi i saj kap shtresa të ndryshme. Mesazhet që na i sjell janë shumëkuptimëshme. Me këtë kaptinë fillon Kur'ani. Është njëra nga kaptinat që lexohet më së shumti. Njëri prej emrave të Fatihës është Ummul – Kur'an.

Besimtarët e lexojnë Fatihanë me shpresë se do t'ju pranohen fjalët e lutjes që ia bëjnë Zotit të tyre. Ajeti i mesëm, zemra e Fatihasë, është lutje: ihdines-siratel-mustekim! Udhëzoni në rrugën e drejtë! Ky ajet ka një fuqi dhe reflektim të veçantë. Kur me sinqeritet e lusim Allahun që të na udhëzojë me fjalët: ihdines-siratel-mustekim!, ndjejmë qetësi, siguri dhe shumë lehtë i përballojmë sprovat dhe fatkeqësitë. Leximi i Fatihasë me përkushtim na jep qetësinë dhe ngushëllimin e duhur.

Por, nëse atë e lexojmë sipërfaqësisht, nëse atë e lexojmë sa të falim namazin, atëherë forca e saj dobësohet. Dhe, për fat të keq, shpesh na ndodh që Fatihanë ta lexojmë me shpejtësi, pastaj menjëherë suren pas saj, rukunë, sexhdenë... duke vazhduar kështu me automatizëm. Këtu nuk e ndjejmë madhështinë dhe efikasitetin e fjalëve që i shqiptojmë.

A nuk duhet që pas një leximi të tillë të Fatijasë në namaz të bëjmë tevben dhe të kërkojmë nga Allahu i Madhërisëm që të na falë për pakujdesinë dhe pamaturinë tonë?! Këtë na e këshillon njëri nga dijetarët më të mëdhenj të kohës bashkëkohore.

Duke medituuar dhe hulumtuar shpesh, pyes veten pse më kaplojnë shqetësimet, përse vallë nuk gjej qetësinë në adhurimet e mia, përse nuk mund të bëj më shumë vepra të mira. Përgjigjen e gjej tek vetja, tek dobësia ime!

E pranoj, nuk është lehtë të përballesh me dobësinë e vetvetes. Pa dashje njeriu përballlet me të dhe e pranon. Edhe më vështirë është ta pranojmë gabimin që e bëjmë ndaj të tjerëve. Sinqeritet ka shumë pak. Në këto kohë të vështira, nga këto

sprova që na e presin rrugën, vështirë është të mbetemi në rrugën e drejtë. Në rast shqetësimi dhe fatkeqësie, do të ishte mirë të gjejmë kohë dhe pesë herë në ditë, të përulur, të pastruar dhe me avdes, të veshur dhe të përqendruar, të qëndrojmë para Krijuesit tonë.

Namazi e gjallëron edhe shpirtin, edhe trupin. Leximi i qetë i sureve kur'anore dhe dhikri mes dy kijameve e kthen energjinë dhe forcon durimin. Me anë të lëvizjeve, bëhen aktive të gjitha pjesët e trupit. Ndërsa, kur namazeve ditore u shtohet edhe ai i natës, dhe ai vullnetar, atëherë njeriu gjallërohet plotësisht. Pajtohemi plotësisht se nuk është lehtë që në mes të natës të ndërpresim një ëndërr të bukur dhe Zotit tonë t'i biem në sexhde, mirëpo besimtari i sinqertë e di vlerën e këtij namazi dhe e mposht egon e tij, e pikëllon shejtanin dhe e gjen rrugën drejt Krijuesit të tij, kaplohet nga mëshira e Tij, ndjen lehtësimin dhe gjen qetësinë. Kulmin e një jetësimi të tillë e sheh në fund të namazit, kur me duart e shtrira dhe të drejtura drejt qiellit lexon Fatihanë. Në ato momente ai ndjen tërësinë dhe kuptimin e fjalëve të saj, shpirti i tij mbushet me

ngushëllim dhe shpresë.

Mëshirën e Zotit e ndjen besimdrejti, i devotshëm në nënshtrimin e tij, pranë fjalëve të Fatijasë. Vërtetimin e kësaj e sheh në këshillat dhe premtimet e të Gjithmëshirshmit në Kur'an. Njëri nga këto premtime është se i Madhërismi atyre që qëndrojnë në rrugën e drejtë do t'u japë jetë të lumtur. Njëra nga këshillat e Tij është se në jetën e tyre besimdrejtët ndihmohen me sabrin dhe namazin.

Fatihaja na ruan nga mëkatet, na ndihmon të mbrohem nga rreziqet dhe provokimet, na inkurajon të bëjmë vepra të mira. Dhe, në momentin kur humbasim në begati dhe bëhemi përbuzës, saqë harrojmë falënderimin, lirisht mund të kthehemi kah Zoti ynë, nëpërmjet tevbes, Fatijasë dhe në emrin e Tij të bëjmë vepra të mira. Kur na kaplon ndonjë fatkeqësi, shumë më lehtë do ta kemi të durojmë nëse lexojmë Fatihanë – një herë apo më shumë. Në momente të dobësisë dhe humbjes së orientimit, shumë dobi do të kishte nëse do të përsërisnim lutjen: ihdines-siratel-mustekim!

Përktheu:
Arsim Dauti

ISLAMI dhe PERËNDIMI

Rozhe Garodi (Roger Garaudy) është njëri ndër personalitetet më të shquara bashkëkohore të kulturës, mendimet dhe veprat e të cilit në shumë vende të botës janë objekt diskutimi dhe bisedash. Jeta e tij e bujshme dhe veprat e shumta nga lëmi i filozofisë, religjionit dhe politikës gjithnjë kanë tërhequr vëmendjen e opinionit botëror. Ka të shkruar mbi dyzet libra, të përkthyer në shumë gjuhë të ndryshme të botës...

Mes librave të tij të shumtë mund të përmendim: *"Marksizmi dhe shekulli i njëzetë"*, *"Teoria e materializmit"*, *"Rasti i quajtur Izrael"*, *"Për Realizmin pa brigje"*, *"Problemi i marksizmit"*, *"Perëndimi- është një fatkeqësi"*, *"Bisedim qytetërimesh"*, *"Vërejtje të gjallëve"*, *"Islami dhe kultura"*, *"Islami dhe programi i ardhmërisë"*, *"Gjallërimi islamik"*, *"Xhamia-pasqyrë e Islamit"*, *"Islami-fe e ardhmërisë"*, etj.

Rozhe Garodi është lindur në vitin 1913 në Marsejë të Francës. Rrjedh nga një familje punëtorësh. Prindërit e tij nuk kishin religjion të caktuar. Shkollimin fillor, të mesëm dhe atë universitar e mbaroi në Francë, ndërsa doktoroi në Moskë, në vitin 1954.

Qysh si fëmijë Rozhe pati një jetë plot peripeci-me rënie dhe ngritje gjithfarëshe, të cilave u bëri ballë me stoicizëm. Gjatë jetës së bujshme kreu disa funksione me rëndësi. Një kohë

ishte anëtar i Komitetit Qendror të Partisë Komuniste Franceze (PKF), pastaj anëtar i Politbyrosë. Ndërkaq, më vonë do të punojë si profesor autoritativ në Universitetin Klermon Feron, gjersa në mesin e viteve '60 do të bëhet prijës i ideologjisë marksiste të PKF-së dhe do të zë një vend të merituar në fushën e mendimit marksist mbarëbotëror, duke u radhitur kështu në një nga mendimtarët, filozofët dhe humanistët më të shquar jo vetëm në kulturën dhe historinë e filozofisë franceze, por edhe në atë gjithëbotërore. Në vitin 1970 e përjashtojnë nga Partia Komuniste, për shkak se pohoi që Bashkimi Sovjetik nuk është shtet komunist... Më pas, pas një odisejade të gjatë pranoi fenë islame dhe u bë musliman.

Sipas mendimit të tij, shkaqet që e çuan ta përqafojë Islamit ishin, ndërmjet tjerash - dy më kryesorët:

E para: Islami nuk është fe e re e cila paraqitet me ardhjen e Muhamedit si i Dërguar i fundit i Zotit, përkundrazi, Islami është vazhdimësi e lëvizjeve të mëparshme para tij, d.t.th. që nga krijimi i njeriut të parë në faqe të dheut, Adamit (Ademit); dhe

E dyta: Ne - gjinia njerëzore në përgjithësi, sot, në aspektin kulturor - gjendemi në fazën e shkatërrimit.

Në vazhdim po sjellim një pjesë të bisedës që para do kohe patëm me Profesorin e nderuar, i cili përkundër

moshës së thyer, nuk ngurroi që me kënaqësi të bashkëbisedojë me ne. Në bisedën që zhvilluam me Prof. Rozhenë i prekëm çështjet e lidhjes mes Islamit dhe Perëndimit, raportet e tyre, pozitën e Perëndimit sot, pastaj biseduam për çështje të kulturës, si dhe prekëm edhe disa tema të ndryshme etj.

Pyetje: Zoti Rozhe, si filozof, kur u njoftuat për herë të parë me filozofinë islame?

R.Garodi: Një nga shkaqet që e pranova Islamit ishte ajo që unë si filozof francez i ri i moshës 25-vjeçare, krahas tërësive të tjera, u njoha tërësisht edhe me filozofinë islame. Nga ana tjetër, kur hulumtoja çështjet islame, ashtu duke hulumtuar, spontanisht shkrova një artikull me titull *"Islami i takon ardhmërisë"* - më duhet të theksoj se atëbotë akoma nuk e kisha pranuar Islamit. Më pas, kur e pranova Islamit, shkrova një libër me titull *"Xhamia-pasqyrë e Islamit"*, dhe më pas *"Islami në Perëndim"*.

Pyetje: Kush ishin profesorët Tuaj dhe sa ndikuan ata në mendimet dhe botëkuptimet Tuaja?

R.Garodi: Nuk kisha kontakte të shumta me profesorët e mi. Më së shumti shoqëroheshja me filozofët, të cilët i kisha shokë dhe miq të afërt. Unë, fjala bie, jam kundër ideve të Zhan Pol Sartrit, por megjithatë ne të dy kemi qenë shokë shumë të mirë. Nga njerëzit që më së shumti çmoj ka

qenë personi me emrin Bashler, të cilin e kisha mentor të doktoratës sime. Mes të tjerëve, mund të përmendi edhe Henry Corbin, me të cilin u takuam në Teheran, dhe pikërisht ishte mu ky ai që më tregoi për madhështinë e personalitetit të Ibën Arebiut. Kjo më pas ndikoi tek unë që të themeloi një muze islam-të vetmin në Spanjën e sotme. Kryetari i bashkisë së qytetit të Kordovës pati mirëkuptimin që lokacionin Toranjini - i cili dikur, gjatë qeverisjes së andaluzianëve, kishte qenë qendra e Kalifit musliman, të na vëjë në dispozicion, kështu që unë në këtë lokacion e themelova muzeun islam. Tani, gjatë një viti, më shumë se 100.000 (njëqind mijë) njerëz, shumica e të cilëve vijnë nga Perëndimi, e vizitojnë këtë muze. Rreth 50% e vizitorëve janë francezë, 30% spanjollë, ndërsa të tjerët vijnë nga Britania e Madhe, Italia, Gjermania, po madje edhe nga Amerika dhe Japonia. Ne çdo herë jemi përpjekur të shpjegojmë rolin e rëndësishëm të Islamit në formimin e një kulture gjithpërfshirëse, me gjuhën që e kupton perëndimori. Ndaj, jemi përpjekur të tregojmë se Islami nuk është fe e izoluar, përkundrazi. P.sh. në rrethin e Kordovës ka ekzistuar një lloj bashkëjetese mes kulturave të

rëndësishme: asaj hebraike- e cila ngaherë ishte prezente në këto hapësira; kulturës arabo-islame- e cila prezantohej nga një numër bukur i madh shkencëtarësh dhe dijetarësh të mëdhenj; dhe asaj kristiane, që gjithashtu ishte prezente në nënqiellin e Kordovës...

Prandaj, shumë mirë mund të kuptohet se çfarë roli ka Islami tek monoteistët e mbarë botës. Ne tani jemi në fazën e luftërave mes religjioneve. Të kuptohemi, nuk është fjala për luftë mes Krishterimit, Budizmit dhe Islamit, por është konflikt i të gjitha religjioneve monoteiste kundër monopolit dhe korrupsionit më të madh, d.t.th. korrupsionit financiar. Në këtë rast, Islami mund t'i vërtetojë të gjithë të dërguarit (profetët) e Zotit dhe në këtë drejtim s'do mend se ai-Islami luan një rol jashtëzakonisht të rëndësishëm, ashtu siç është thënë në Kur'anin Fisnik: **"Nuk ka dallim mes të dërguarve të Zotit"**.

Unë çdoherë kur dëshiroj të shkruaj ndonjë libër, gjëja e parë që e bëj është leximi i ndonjë pjese nga Kur'ani i Shenjtë, ku flitet për hazreti Isain alejhisselam, e që vërtet janë ajete tejet të madhërishtme. Mirëpo, nga ana tjetër, zhurmshëm propagandohet dhe propagandat

(për fatin tonë të keq) janë të atilla që thonë se gjoja Kur'ani është kundër Isait?! Ndaj, puna ime është që me priftërinjtë kristianë të bisedoj rreth Islamit. Ne të gjithëve na duhet Islami dhe sipas mendimit tim, absolutisht është gabim që të dëshirojmë t'i zgjidhim problemet tona - duke u mbështetur vetëm në vetveten tonë...

Pyetje: Profesor, duket se në vendet e Perëndimit ka paragjykim tejet të madh ndaj përqafimit dhe ndjekjes së kulturës greke dhe gjithnjë potencohet se Greqia është djepi i kulturës perëndimore (përkatësisht, kulturës greko-romake dhe asaj kristiane), dhe në fakt kështu ata harrojnë burimin e tretë dhe më kryesorin- kulturën arabo-islame. Cili është mendimi Juaj në lidhje me këtë?

R.Garodi: Sipas mendimit tim, pjesa kryesore e kulturës arabo-islame buroi nga provinca e Persisë dhe para se gjithash besoj se kjo provincë pati rolin kryesor në fushat e shkencës, filozofisë, poezisë, artit muzikor etj. P.sh. nëse bëjmë krahasimin e statujave antike greke dhe atyre persiane që gjenden në muzeun Luvër të Parisit, qartë do të vërejmë se statujat persiane edhe pse janë njëmijë vjet më të vjetra se ato greke, prapëseprapë estetikisht janë

më të përkryera se sa ato greke. Në Perëndim akoma ekziston ky paragjykim, p. sh. asnjë filozof nga periudha para Sokratit nuk ka qenë grek, përkundrazi gjithë ata ishin lindur në tokat persiane dhe mësonin e i studionin çështjet filozofike në Satrap. E njëjta gjë vlen edhe për kishën. Atë që ato sot e quajnë **Patriarkanë** - në gjuhën greke, aspak nuk ka të bëjë me grekët, përkundrazi, ata ishin njerëz nga Azia, pjesa dërrmuese nga rajoni i Kapadokut- Turqia e sotme dhe viset e tjera të përafërta. Kuptohet që kjo çështje nuk është me rëndësi vetëm nga aspekti gjeografik; p.sh. Herakliti ishte në kontakt të drejtpërdrejtë me filozofët persianë dhe hindusë, dhe sipas mendimit tim- ky relacion ka ndikuar që ai-Herakliti të bëhet prijësi i parë i themeleve të filozofisë.

Ne, në traditën tonë perëndimore, kemi krijuar mite të shumta, siç është fjala vjen **Lufta e Marathonës**. Unë në librin tim *"Perëndimi- është një fatkeqësi"* (*"West its an accident"*) - e kam shpjeguar këtë çështje, duke argumentuar se kjo Luftë nuk ka qenë luftë në mes të Lindjes dhe Perëndimit, por e gjithë kjo ka ngjarë nga një grek i cili emigron në Persi dhe takohet me Mbretin (Shahun). Me këtë rast ai i shpjegon Mbretit se në vendlindjen e tij- pra në Greqi, është person tejet popullor, dhe në qoftë se Hirësia e tij-Mbreti i siguron ushtri, ai vetë do të vijë në krye të pushtetit. Mirëpo, kur vajtën në Greqi persianët, panë se një pohim i tillë aspak nuk ishte i vërtetë dhe shumica e ushtarëve në rrugë e sipër për në Persi, morën pjesë në luftimet e Marathonës. Këtë libër unë e kam shkruar atëherë kur në Iran akoma qeveriste Shahu dhe nuk kishte ndodhur Revolucioni Islamik. Atëbotë Komiteti Olimpik i Iranit më dha një shpërbllim (dekoratë), ndërsa kundrejt kësaj Ministria e Kulturës e Republikës së Greqisë reagoi ashpër ndaj meje, duke më akuzuar se gjoja e kam fyer rëndë gjithë popullin grek...

Sipas mendimit tim, për parandalimin e konflikteve të këtilla, për Iranin e sotëm, është mjaft me rëndësi që vazhdimisht të jetë në

kontakt me shtetet dhe qytetërimet tjera, d.t.th. të jetë më i hapur dhe më transparent, të paktën i këtij mendimi jam unë.

Pyetje: Për vërtetimin e një pohimi të këtillë, profesor, a keni argumente historike të mjaftueshme?

R.Garodi: Po, gjithsesi, p.sh. nëse hulumtojmë detajisht dhe me vëmendje statujat greke dhe ato persiane- të cilat janë njëra përkrah tjetrës, fare lehtë mund të hetojmë dallimin mes tyre dhe superioritetin e statujave persiane, gjë që edhe në fushën e filozofisë sheshazi vërehet dukshëm ndikimi i Persisë dhe i

Indisë së vjetër (antike), së pari te vetë filozofët, e më pas edhe te priftërinjtë, po madje edhe te vetë krishterimi.

Pyetje: Profesor, Ju në një artikull tuajin jeni shprehur: *"Perëndimi përpigjet ta shkatërrojë qytetërimin antik të Lindjes"*. Cili është shkaku i një pohimi të këtillë dhe cilat janë sqarimet Tuaja në këtë drejtim?

R.Garodi: E para: Kur spanjollët për herë të parë shkelën në tokën e Amerikës, ushtarët spanjollë, madje edhe ata me nivel kulturor më të ulët, qartë vërejtën se Ciudad Mexico (qyteti i njerëzve lëkurëkuq, indigjenëve) ishte shumë më i bukur se qyteti i Venedikut- i cili atëbotë merrej si shembull i qytetit më të bukur evropian. Kohëve të fundit, ekspertët e ndryshëm që në Ciudad Mexico po merren me hulumtimin e themeleve të një arkitekture grandioze, kanë gjetur një kalendar nga periudha e fisit të Majëve- lëkurëkuq, i cili kalendar është njëqind herë më preciz sesa kalendar i gregorian që përdorim ne sot.

E dyta: Perëndimorët në librat e tyre, siç janë enciklopeditë dhe të ngjashmet me to, pohojnë se shtypi-paraqitja grafike e shkronjave dhe letrës- është shpikje e Perëndimit (made in West!).

Mirëpo, çështja është krejtësisht tjetërfare, e kundërta e kësaj: Kur muslimanët, në shekullin IX mundën ushtritë kineze dhe u dhanë atyre të drejtën e punës dhe mundësinë e lirë të prodhimit, nga ata (kinezët) mësuan një mjeshtri të re- bërjen e letrës. Ky grup në kthim e sipër kah Bagdadi për herë të parë u vërejt në Andaluzi dhe më pas njerëz të caktuar në vende të ndryshme filluan të merren me këtë mjeshtri. Mirëpo, ç'e do tërë këtë histori të vërtetë, kur perëndimorët akoma zhurmshëm dhe me të madhe vazhdojnë të pohojnë se Gutenbergu i pari shpiku shtypin...

E treta: Në matematikë, teorema e njohur e Paskalit nga fusha e trigonometrisë hetohet që nga lashtësia (antikiteti) në shkrimet e

hershme matematikore të kinezëve, si dhe në vizatimet e ndryshme të tyre.

Unë, në librin tim kam theksuar shembuj nga qytetërimi i Kinës, i Indisë dhe i Persisë së vjetër, në lëmenjtë e ndryshëm shkencorë, kulturorë, të artit, si dhe të gjitha fushave të tyre të diturive që janë meritë e tyre - për arritjet tona të sotme. Ajo që ata e arritën është shumë më e madhe dhe shumë më e përkryer nga të arriturat tona të sotme. Ne sot gjithë ato të arritura i kemi refuzuar ose shkatërruar, ndaj, së këndejmi, edhe është vështirë të kuptojmë se çfarë kanë qenë këto kultura antike të Lindjes së Mesme dhe të Largët- ngase mjerisht zhvillimi i tyre është ndërprerë, ndaj nisur nga kjo, hulumtimi dhe studimi i tyre paraqitet si imperativ dhe prioritet i ditëve tona...

P.sh. sipas mendimit tim, Xhelaluddin Rumi-Mewlana është njëri ndër poetët më të mëdhenj të botës. Unë shumë kam shkruar për këtë poet musliman. Si rezultat i gjithë kësaj, për shkak të hulumtimeve të shumta që kam bërë mbi figurën dhe personalitetin e Rumiut, në Keni më kanë ndarë një titull nderi *"Doktor i shkencave"*. Kjo, natyrisht vlen edhe për fushat e tjera të dijes, kështu që kur violinistit të njohur Jehud Menjuhinit ia dhurova një libër mbi artin muzikor-vepër të Al-Kondit, ai (Menjuhini) mbeti pa fjalë dhe shumë, shumë i mahnitur...

Pyetje: Ju në një vepër tuajën jeni shprehur: *"As qytetërimi i Perëndimit e as ai i Lindjes"*. Për çfarë qytetërimi përpigëni Ju dhe, në këtë mes, ku është vendi i qytetërimit islam?

R.Garodi: Qartë duhet thënë se ne jemi në rënie absolute. Sot, ne muslimanët në lëmenjtë e shkencës dhe teknikës nuk kemi bërë asgjë, thjesht asgjësend - më besoni, këtë e them me shumë keqardhje. Vetëm profesor Abdussamed Selam nga Pakistani ka fituar çmimin Nobël në fizikë. Sipas mendimit tim, kjo rënie dhe ky stagnim paraqitet nga çasti kur filloi përçarja në mesin e

muslimanëve. Gjithashtu, sot për sot problemi dhe pengesa kryesore për ngritjen tonë është gjendja (statusi) kompleks (i komplikuar) mes Sheriatit dhe Fikhut. Në Kur'an kur flitet për Sheriatin, qartë definohet se ai-Sheriati është plotësisht i qartë dhe i kapshëm për religjionet e shpallura, p.sh. *Allahu është i Vetmi Sundimtar i ekzistencës*. Kjo në njëfarë mënyre është e njëjtë edhe në Dhiatën e Vjetër dhe në Dhiatën e Re, urdhërat e Zotit...d.t.th. Ligi i Allahut është Sheriati. Në Kur'an rreth 6000 ajete flasin mbi raportet mes Allahut dhe njerëzve, ndërsa vetëm 200 ajete bëjnë fjalë për mënyrën e kryerjes së veprave dhe rregullave fetare.

Pejgamberi ynë Muhamedi alejhisselam dhe pejgamberët tjerë janë dërguar si mësues të Zotit, të cilët asnjëherë me anë të forcës nuk i kanë thirrur njerëzit në fe. Fikhu është ligj që e krijoi njeriu, ndërsa Sheriati është Fjalë e Zotit. Tani, sipas mendimit tim, njëra ndër pengesat më kryesore dhe më të mëdha për përhapjen dhe zhvillimin e Islamit është (siç e thashë edhe më parë) raporti kompleks dhe i ndërlikuar mes Sheriatit dhe Fikhut; dhe me anë të nocionit Sheriat tentohet të arrihet platformë për krijimin e Fikhut të shekullit aktual, me tentativë që të mbizotërojë mbi Fikhun e shekullit VI, X dhe XII të hixhretit. Ndaj, ja mu këtu lind pengesa e cila është kundër definicionit Sheriat, i cili përmendet në Kur'anin e Shenjtë. Ndoshta ky konstatim imi është i gabuar, por për këtë mbetet hapësirë për diskutim. Ne-muslimanët çdoherë vonohemi në hap me kohën që jetojmë. Detyrë kryesore dhe imediate jona-e muslimanëve të të gjithë botës, është krijimi i reformave dhe freskive brendapërbrenda mësimëve islame. Kuptohet, qartë reformim jo ashtu siç është traditë të kuptohet në Perëndim, e as sipas të konceptuarit perëndimor të gjërave dhe çështjeve, por freski dhe reforma- të cilat plotësisht dhe ekskluzivisht do të ngrihen mbi bazat e Sheriatit, e jo mbi mësimet e Fikhut të shekullit të shtatë dhe të tetë sipas hixhretit.

Detyra jonë është sqarimi i Ligjit. Allahu në Kur'an këtë detyrë na e ka

lënë neve, ngase Sheriati është Ligj botëror dhe i përhershëm. Nëse kjo çështje bëhet e qartë për të gjithë besimtarët-muslimanë, për Ithtarët e Librit (kristianët dhe çifutët), për ndjekësit e sekteve të ndryshme (siç janë hindusët, budistët etj.), atëherë feja islame do të arrijë të tubojë rreth vetes shumë ithtarë. Në të kundërtën, siç janë duke vajtur punët, me përzjerjen e Sheriatit me nocionin Fikh, ne, ruana Zot!, e ftojmë Allahun në luftë me njerëzimin.

Pyetje: Në artin dhe filozofinë perëndimore, aktualisht vërehen elemente të dëshpërimit dhe gjendjes së pashpresë. Cilët janë shkaqet e një gjendjeje të këtillë?

R.Garodi: Sipas mendimit tim, aktualisht nuk ekziston kurrfarë filozofie në Perëndim. Filozofia është drejtim i kuptimit të jetës dhe lirisht mund të konstatoj se pas vdekjes së Bashlarit, madje edhe të Hajdegerit në Gjermani, më askush nuk merret me këtë nocion të quajtur-**FILOZOFI**. Ndaj, edhe nuk ekziston më filozofi. Tani ekziston vetëm shqyrtimi i historisë së filozofisë, ngase vetë filozofia si filozofi është shkatërruar.

Pyetje: Po për artin e Perëndimit, çfarë mendoni?

R.Garodi: Sot, edhe arti nuk ka më aspak lidhje me domethënien dhe kuptimin e jetës, dhe tërësisht e ka humbur kontinuitetin me realitetin dhe rolin e tij tejet të rëndësishëm që dikur kishte në shoqëri. Unë mendoj se arti i Perëndimit është totalisht në rënie dhe duke u shkatërruar. Pas vdekjes së *"impresionistëve"* të famshëm, e veçanërisht kohëve të fundit, pas vdekjes së Pablo Pikasos, nuk ka më piktorë të njohur qoftë në Francë, Angli, Itali, po madje edhe në Amerikë e gjetiu...

Në letërsi po ashtu është e njëjta pamje. Më nuk ekzistojnë njerëz sikur Romen Rolani apo Rabindranat Tagora, ngase veprat e këtyre të dyve ngriheshin dhe ndërtoheshin mbi bazat e kuptimit të jetës. Ndërsa sot romani aktual-bashkëkohor nuk

është asgjë tjetër pos imitim i veprave të Xhejms Xhojsit dhe konceptit të mbrapshtë të të kuptuarit të jetës- në mënyrën bajate amerikane, ndaj pikërisht mu për shkak të kësaj-romanet janë duke u zhdukur dhe, si rrjedhojë, edhe vetë letërsia duke u shkatërruar. Romanet e sotëm janë krejtësisht bosh, totalisht të zbrazët, mbisundon ideja e kotësisë në to, nuk pasqyrohen më figura/heronj të shëndoshë e të famshëm si dikur. Vërtet shtrohet pyetja dhe dilema: Çfarë domethënie ka letërsia bashkëkohore dhe romani aktual? Përgjigjja ime, për fat të keq do të ishte: Domethënia e shkatërrimit të jetës...

Pyetje: Profesor, mund të na sqaroni pak mbi librat që i keni shkruar dhe mbi konceptet dhe pikëpamjet Tuaja para se ta pranoni Islamin dhe ndryshimin e tyre pas pranimit të Islamit?

R.Garodi: Nuk ka ndryshime. Ndryshimi i vetëm imi është shkëputja nga relacioni me kulturën perëndimore. (qeshet); Të kuptohemi, unë jam perëndimor, jam lindur në Perëndim, jam edukuar në frymën dhe kulturën tipike perëndimore, (qeshet sërish) por...por, qysh me kohë, siç e thashë edhe më parë, kam vërejtur dhe kam ndjerë se kultura perëndimore është në rënie totale dhe tërësisht buzë greminës- shkatërrimit...

Librin tim të parë mbi fenë islame e kam shkruar në vitin 1945, këtë libër e titullova "*Kontributi i qytetërimit islam ndaj qytetërimit botëror*", libër ky që menjëherë, në vitin vijues-1946, u përkthye në gjuhën arabe. Më pas shkrova edhe librat tjerë, siç janë: "*Dialogu i qytetërimeve*", "*Perëndimi- është një aksident*", "*Premtimet e Islamit*", "*Islami, fe e ardhmërisë*" etj. Atëbotë akoma nuk e kisha pranuar Islamin, por më duhet singërisht të pranoj se çdoherë më ka tërhequr dhe fascinar ky qytetërim, pra qytetërimi islam.

Mendimet e mia nuk u ndryshuan aq shumë pas pranimit të Islamit, ngase gati po të njëjtat koncepte dhe parime (me disa përjashtime,

kuptohet) që i lash në Bibël, i gjeta me paraqitje të shkëlqyeshme dhe plotësisht të kapshme-logjike në Kur'anin e Shenjtë. Unë jetën time e nisa sipas traditës së Ibrahimit alejhisselam dhe plotësisht është e vërtetë se Islami dhe tradita e Ibrahimit- janë e njëjta rrjedhë, janë e njëjta gjë- feja e shpallur nga Një i Vetmi dhe i Madhi Zot. Ndaj, edhe nuk pësova ndonjë ndryshim të madh të koncepteve. Nga ky shkak, disa pohojnë se unë u konvertova në fenë islame. Por, unë them jo, pranimi i Islamit nga unë- nuk është konvertim (kthim), por është vazhdimësi e drejtimit tim kaherë të nisur në jetë, qëkur jam lindur...

Pyetje: Po të ardhmen e Islamit si e shihni?

R.Garodi: Besoj se, kur nuk jemi në gjendje të bëjmë dallimin mes nocionit Sheriat dhe Fikh, për pasojë jemi të destinuar të shkojmë drejt izolimit dhe në këtë rast nuk ka perspektivë për ne- muslimanët. Në të kundërtën, kur do të tentojmë t'i mobilizojmë të gjithë besimtarët muslimanë, po madje edhe Ithtarët e Librit (kristianët dhe çifutët) - rreth Sheriatit të pastër/burimor, në luftë kundër monopolit dhe korrupsionit financiar bashkëkohor, atëherë do të kemi perspektivë dhe të ardhme të ndritur. Pra, vetëm Sheriati është forca lëvizëse e kreativitetit në Islam. Ndaj, pikërisht për këtë një pjesë të konsiderueshme të librave të mi ia kam kushtuar Sheriatit, ngase më duhet përsëri të potencoj se Sheriati i sotëm nuk ngrihet mbi bazat e Sheriatit të shpallur në Kur'an. Kur'ani i Shenjtë është vërejtje gjithëpërfshirëse e Zotit, vetë Fjala e Tij, ndërsa Fikhu është krijuar nga njerëzit dhe kurrsesi nuk është Fjalë e Zotit.

Pyetje: Profesor, ju lutem, po ardhmërinë e Perëndimit si e shihni?

R.Garodi: Sipas mendimit tim, është e domosdoshme, madje imperativ i kohës, që i tërë njerëzimi t'i kthehet Sheriatit të Allahut, d.t.th. të pranojë për moto parimin: "*Allahu*

është Sundimtari i Vetëm Absolut, Udhëheqësi Suprem dhe Ai i Cili i koordinon të gjitha çështjet tona"; dhe mu kjo është rruga e vetme e shpëtimit për generatat e ardhshme. Ndaj, jam i mendimit se pikërisht ne-muslimanët duhet të jemi udhëheqësit dhe bartësit e këtij misioni të shenjtë fisnik dhe njëherit të shërbejmë si model për të tjerët, në të kundërtën, nëse ne nuk e bëjmë këtë gjë, atëherë plotësisht me të drejtë shtrohet pyetja: Kush tjetër mund ta bëjë një gjë të tillë?

Gëzon fakti që, hë për hë, edhe të tjerët kanë filluar bukur mirë ta kuptojnë këtë gjë. Prandaj unë, i motivuar nga kjo gjë, mora një libër timin dhe shkova për diskutim në një kishë katolike. Dhe sot, çdoherë kur dëshirojmë të diskutojmë apo të bisedojmë rreth ndonjë çështjeje, së pari njëri nga peshkopët i pari e merr fjalën dhe e mban fjalimin hyrës, ngase pikërisht në këtë mënyrë dëshirojmë ta prezantojmë Islamin - ashtu edhe siç është në të vërtetë ai-tolerant dhe i ngrohtë.

Në Kordovë, ashtu siç përmenda edhe më parë, për çdo vit rreth njëqind mijë (100.000) vizitorë e vizitojnë të vetmin muze në Spanjë, i cili ka gjëra mjaft interesante mbi Islamin...

Synimi dhe caku ynë është që gjithnjë ta prezantojmë/paraqesim Islamin përmes gjuhës- të cilën e kuptojnë të gjithë...

Pyetje: Profesor Rozhe, ishte kënaqësi që bashkëbiseduam me Ju dhe ju falënderojmë për kohën që ndatë me ne. Njëherit ju urojmë shëndet dhe përsëri të na befasoni për të mirë me ndonjë libër që pena Juaj vërtet ka ditur të jetë e mrekullueshme dhe qasjet Tuaja kanë qenë gjithnjë mjaft interesante dhe tërheqëse. Edhe një herë ju faleminderit dhe Zoti ju ruajt!

Rozhe Garodi: Ju lutem, edhe për mua ishte kënaqësi. Ju faleminderit edhe juve dhe Zoti të gjithëve na ndihmoftë!

Shqipëroi nga anglishtja:
Ahmed R. Ramadani

Ndalohet përjashtimi “inshallah” në besim

(Shpjegim akaidologjik i thënies së Ebu Hanifes r.h.)

Imam Ebu Hanife r.a. ka thënë: *“Besimtari është besimtar i vërtetë, ndërsa jobesimtari është jobesimtar i vërtetë. Brenda imanit, nuk mund të ekzistojë dyshimi, sikurse që brenda kufrit nuk mund të ekzistojë dyshimi, sipas fjalës së Allahut të Lartësuar: “Të tillët janë besimtarë të vërtetë...”; dhe: “Të tillët janë jobesimtarë të vërtetë...”*

ORHAN BISLIMAJ

Besimi / imani, paraqet besueshmërinë e vërtetë dhe të sigurt të njeriut në Allahun e Lartësuar. Si i tillë nuk lejohet të lëkundet asnjëherë dhe në asnjë rrethanë. Është obligim i besimtarit, që ta ruajë karakterin e besimit të tij të mirëfilltë. Në këtë aspekt, ai duhet të tregojë vendosmëri në besim dhe të refuzojë çdo veti që e luhatë besueshmërinë e tij. Sepse luhatja është vetë dyshimi, ndërsa dyshimi drejtpërdrejt shpie në mosbesim.

PËRKUFIZMI I ÇËSHTJES

Imam Ebu Hanife r.h. në thënien e tij të sipërthënë, potencon një

çështje të rëndësishme besimore, e cila në shkencën e Kelamit njihet si **“përjashtimi në besim”** dhe ka të bëjë me frazën “inshallah” (nëse do Allahu). Domethënë, në pyetjen ndaj një njeriu se: a je besimtar?, ai përgjigjet: “unë jam besimtar inshallah”. Kjo mënyrë e përgjigjes, respektivisht shtimi i frazës “inshallah”, është poenta e çështjes, që disa prej dijetarëve e kanë lejuar, e disa të tjerë e kanë ndaluar rreptësisht.

Si gjithnjë Ebu Hanife r.h. prinë në çështjet delikate të besimit. Edhe në këtë çështje, Imami A'dham Ebu Hanife r.h. ndalon që besimtari të thotë: “unë jam besimtar inshallah”, sepse paraqet dyshim në besim,

ndërsa dyshimi në besim është mosbesim. Por, besimtari duhet të thotë: “unë jam besimtar i vërtetë”. Pra, në vend të fjalës “inshallah” (nëse do Allahu), duhet të thotë “hak-kan” (i vërtetë).

Le të themi se kjo çështje, për nga ndërlikueshmëria, i bashkangjitet atyre çështjeve të nxehta akaidore, që kanë qenë edhe arsye për disa dijetarë të cekët (me theks të veçantë pretenduesit e jomedhhebizmit) që ta akuzojnë për gabim të madh, dijetarin e të gjitha kohërave, imamin e medh'hebit tonë hanefij, Ebu Hanife, Allahu e ndriçoftë varrin e tij. Mirëpo, më poshtë, do të shohim se qëndrimi i Ebu Hanifes r.h. është mendimi dominant, i bazuar në

fuqishmërinë e argumenteve tradicionale dhe të arsyes.

QËNDRIMET E DIJETARËVE RRETH PËRJASHTIMIT NË BESIM

Rreth çështjes së përjashtimit (inshallah) në besim, dijetarët ndahen në dy grupe:

Ata që e lejojnë “përjashtimin” në besim. Të këtij mendimi janë një pjesë e selefit, madje sahabë dhe tabiinë sikurse kjo tregohet nga Shafiu r.a., të cilët mbrojnë qëndrimin se lejohet ‘përjashtimi’ (inshallah) në iman, e që shprehet duke thënë: “unë jam besimtar inshallah”. Të këtij mendimi janë edhe të gjithë fraksionet konservatore, që ftojnë në jomdh’hebizëm (mohim të shkollave juridike); dhe që tekstet tradicionale i marrin në aparençën e tyre, pa u thelluar fare në studimin e objektivave të fesë; dhe

Ata që e ndalojnë “përjashtimin” në besim. Të këtij mendimi janë pjesa dërrmuese e selefit, prej tyre Ebu Hanife r.a. dhe nxënësit e tij, të cilët mbrojnë qëndrimin se nuk lejohet ‘përjashtimi’ në iman, por besimtari duhet të thotë: “unë jam besimtar i vërtetë”, për të eliminuar çdo lloj dyshimi.

SHPREHJA “INSHALLAH” DHE PËRDORIMI I SAJ

Më lartë pamë se objektivi i çështjes është thënia “inshallah” me rastin e deklarimit të imanit. Pra, kur njeriu thotë se “unë jam besimtar”, ia shton menjëherë edhe përjashtimin “inshallah”- nëse do Allahu. A lejohet të thuhet ky ‘përjashtim’ apo nuk lejohet? Prandaj, për ta kuptuar çështjen e lejimit apo ndalimit të “përjashtimit” në iman, nevojitet ta njohim frazën “inshallah” dhe domethëniet e saj relevante.

1. Frazja inshallah, është shprehje e gjuhës arabe dhe përbëhet nga tri pjesë: inshaAllahu, që do të thotë: “nëse do Allahu”. Folja “sha – do”, referon dëshirën apo vullnetin e Allahut. Ndërsa dëshira apo vullneti i Allahut është çelsi i ekzistimit të çdo gjëje që ekziston në gjithësi, përfshirë njeriun, veprimet e tij, per-

ceptimet, mendimet etj. Në këtë aspekt, dijetarët e kanë themeluar parimin për të cilën janë të një mendimi edhe selefi (të parët) edhe halefi (të mbarmët) se:

“Çka ka dashur Allahu ka ekzistuar dhe çka nuk ka dashur nuk ka ekzistuar”

Sipas këtij parimi, konkludojmë se shprehja “inshallah” – nëse do Allahu, në kuptimin e saj të vërtetë, ekskluzivisht ka për qëllim vërtetimin e ekzistimit të një gjëje nga dëshira e Allahut. Mohimi i këtij parimi apo të kontestuarit e tij, konsiderohet kontradikë e besimit (imanit). Sepse nëse nuk e vërtetojmë dëshirën e Allahut për çdo gjë që ekziston, atëherë lë të kuptohet se në krijimin e Allahut mund të ndodhka edhe ajo që nuk është vullneti i Tij, gjë që konsiston pafuqishmërinë e të Lartësuarit. Prandaj, meqë shprehja “inshallah”, aludon ekzistimin e subjekteve nga dëshira e Allahut, po kështu me rastin e deklarimit të imanit, ajo referon esencën e imanit, me të gjitha atributet e tij.

2. Shprehja “inshallah”, konsiston

dyshejës dhe pandehmës. Përjashtimi si nocion nuk përdoret në sferën e arritjes në njohje dhe dije, por ajo përdoret në sferën e dyshimeve dhe pandehmave.

3. Shprehja “inshallah” konsiston pasigurinë e njeriut për një veprim që akoma s’ka ndodhur. Allahu na ka mësuar në Kur’an, se shprehja “inshallah” implikon dëshirën e njeriut për ekzistimin e një çështjeje, e cila akoma nuk ka ndodhur dhe jo për një çështje e cila ka ndodhur. I Lartësuar thotë:

“Dhe mos thuaj kurrësi për ndonjë çështje: ‘unë do ta bëj këtë nesër!’. Vetëm (nëse i shtoni): Në dashtë Allahu!. E kur të harrosh, përmende Zotin tënd dhe thuaj: shpresohet se Zoti im do të më japë udhëzim edhe më të afërt prej këtij” (El-Kehf, 23-24).

Pra, çdo çështje që e aspirojmë për ta bërë, atë e ndërlidhim për dëshirën e Allahut. Nëse do Allahu ajo çështje do të ndodhë, e nëse do Ai ajo nuk do të ndodhë. P.sh. studenti thotë: “inshallah e kam dhënë provimin”, apo “inshallah në mua-jin e ardhshëm do ta kryej fakul-

tetin", dhe shembuj të tjerë. Mirëpo, nuk është metodike dhe e drejtë që të themi "inshallah" për një punë që e kemi bërë. Një libër të cilin e kemi lexuar, nuk themi: inshallah e kemi lexuar, sepse nuk ka kuptim të bëhet një gjë e tillë, kur dihet sigurt se e kemi lexuar dhe se e kaluara deri në momentin që po flasim, është mëse e sigurt se ka ndodhur me krijimin dhe dëshirën e Allahut.

ARGUMENTET E DIJETARËVE, QË LEJOJNË 'PËRJASHTIMIN' NË IMAN

Dijetarët që e mbrojnë këtë qëndrim, sjellin argumente nga Kur'ani dhe Sunneti.

Argumentet nga Kur'ani:

Allahu i Lartësuar në Kur'an ka thënë:

"Allahu ëndrrën e të Dërguarit të Vet e vërtetoi me realitet: se me vullnetin e Allahut do të hyni në xhaminë e shenjtë (në Qabe) të siguruar, të rruani flokët e kokave tuaja, t'i shkurtoni e nuk do të keni frikë! Pra, Ai ka ditur atë që ju nuk e dinit, andaj, para kësaj ju dha një fitore të shpejtë." (El-Fet'h, 27).

Dhe ajeti tjetër:

"Dhe mos thuaj kurrësi për ndonjë çështje: 'unë do ta bëj këtë nesër!'. Vetëm (nëse i shtoni): Në dashtë Allahu! E kur të harrosh, përmende Zotin tënd dhe thuaj: shpresohet se Zoti im do të më japë udhëzim edhe më të afërt prej këtij" (El-Kehf, 23-24).

Argumentet nga Hadithi:

1. Prej haditheve, është hadithi i Aishes r.a., e cila ka thënë: Pejgamberi a.s. në pjesën e fundit të natës dilte në varrezat 'el-beki' dhe thoshte:

"Es-selamu alejkum (shpëtimi i Allahut qoftë mbi ju) o ju besimtarë, ajo që ju është premtuar, do t'ju vijë nesër në afatin e caktuar. Edhe ne, inshallah (nëse do Allahu) do të vijmë pas jush. O Allah, fali banorët e varrezave bekie..."

2. Hadithi i shefatit (ndërmjetësimi) në Ditën e Gjykimit, ku Pejgamberi a.s. ka thënë:

"Për secilin pejgamber ka një lutje që do të gjejë përgjigje, dhe secili pejgamber e ka ngutur bërjen e lutjes së vet. Ndërsa unë e kam fshehur lutjen

time, që ajo të jetë ndërmjetësim për popullin tim, dhe ajo do t'i arrijë në dashtë Allahu secilit prej ymetit tim që ka vdekur duke mos i bërë me asgjë rivalitet Allahut "

ARGUMENTET QË NDALOJNË 'PËRJASHTIMIN' NË IMAN

Argumentet e dijetarëve që e ndalojnë 'përyjashtimin' në iman, janë të mirëfillta, që burojnë nga Kur'ani dhe Sunneti.

A) Argumentet nga Kur'ani:

1. Allahu i Lartësuar, në mënyrë të prerë ka dëshmuar për besimin e atij që beson në Allahun dhe të dërguarit e Tij, pa e ndërlidhur këtë me përyjashtimin 'inshallah' (nëse do Allahu). I Lartësuari ka thënë:

"I Dërguari i besoi asaj që iu shpall prej Zotit të Tij, e ashtu edhe besimtarët. Secili i besoi Allahut, engjëjve të Tij, shpalljeve të Tij, të dërguarve të Tij. Ne nuk bëjmë dallim në asnjërin nga të dërguarit e Tij dhe thanë: Iu përgjigjem (thirrjes) dhe respektuam (urdhërin). Kërkojmë faljen tënde o Zot ynë! Vetëm te Ti është ardhmëria jonë." (El-Bekare, 285)

2. Allahu i Lartësuar, i ka lavdëruar besimtarët për qëndrimin e tyre të prerë në besim, përsëri pa e ndërlidhur këtë me shprehjen e përyjashtimit 'inshallah' (nëse do Allahu). I Lartësuari duke përmendur qëndrimin e besimtarëve ka thënë:

"Zoti ynë, ne dëgjuam një thirrës që ftonte për besim (e që thonte): të besoni Zotin tuaj! E ne besuam! Zoti ynë, na i falë mëkatet tona, na i mbulo të metat tonë dhe paas vdekjes na bashko me të mirët!." (Ali Imran, 193).

Në këto ajete (dhe shumë të tjera), Allahu nuk i ka urdhëruar besimtarët, që të thonë përyjashtimin "inshallah" në besim.

B) Argumentet nga Hadithi:

1. Imam Ebu Hanife r.a., në veprën e tij "El-Fikhu'l-Ebsat" (kaptina mbi kaderin), ka thënë:

“Njeriu duhet të thotë: unë jam besimtar i vërtetë, për të vërtetuar se nuk dyshon në imanin e tij.” I është thënë: A mund të jetë imani i tij, i ngjashëm me imanin e melaikëve? Ebu Hanife ka thënë: Po. I është thënë: A edhe nëse ka mangësi në zbatimin e veprave ai është besimtar i vërtetë? Ebu Hanife tha: ma kanë transmetuar hadithin e Harithit kur me një rast Pejgamberi a.s. i ka thënë atij:

“Si u zgjove nga gjumi? (Harithi) tha: jam zgjuar si besimtar i vërtetë. (Pejgamberi a.s.) Tha: ke kujdes çka po thua, sepse çdo e vërtetë e ka të vërtetën e vet, cila është e vërteta e imanit tënd? (Harithi) Tha: jam distancuar nga kënaqësitë e kësaj bote, gjersa ditën e kalojë me etje (agjërim) e natën me pagjumësi (ibadet). Më duket sikur po e shoh Arshin e Zotit tim, pastaj sikur po i shoh banorët e xhennetit duke vizituar njëri tjetrin, dhe banorët e xhennemit në kohën kur përpëliten në të. I Dërguari s.a.v.s. tha: ia ke qëlluar, përmbaju kësaj, ia ke qëlluar, përmbaju kësaj!, pastaj vazhdoi: kush dëshiron që ta shoh një njeri, të cilit Allahu ia ka ndriçuar zemrën e tij, le ta shikojë Harithin! (Harithi) Tha: o i Dërguari i Allahut lute Allahun për mua që të bi dëshmor. (Pejgamberi a.s.) u lutë për të dhe ai vdiç dëshmor.”

2. Transmeton Abdullah bin Zejd El-Hatmij, se Pejgamberi a.s. ka thënë:

“Nëse dikush nga ju pyetet: a je besimtar?, të mos dyshojë në besimin e vet.”

3. Transmeton Alij bin Ebi Talibi, i cili ka thënë:

“Kemi qenë ulur te Pejgamberi a.s., kur ja hyri Uvejmir Ebu Derdai dhe tha: O Pejgamber i Allahut, unë e deklaroj besimin duke thënë: “unë jam besimtar i vërtetë”. (Pejgamberi a.s.) Tha: o Ebu Derda nëse nuk thua “i vërtetë”, atëherë sikur po thua “unë jam besimtar jo i vërtetë”.

Dhe hadithe të tjera.

KONFRONTIMI I ARGUMENTEVE

Duket qartë, se argumentet e dijetarëve që e lejojnë përjashtimin në iman, respektivisht ajetet dhe hadithet e sjellura më lartë përkritazi për

këtë, nuk kanë kurrfarë relevance me çështjen në fjalë. Sepse, fraza inshallah (nëse do Allahu), e cila konsiderohet frazë e përjashtimit në besim, në citatat e lartëcekura, nuk ka të bëjë me gjendjen momentale të besimit te muslimani. Ndërsa, diskutimi i çështjes fokusohet nga këndvështrimi përse ‘përjashtimi’ në besim ndodh pikërisht në gjendjen momentale të besimtarit. Kur besimtari e thotë frazën e përjashtimit: unë jam besimtar inshallah, ai në fakt e ka vënë në pikëpyetje gjendjen momentale të besueshmërisë së tij, e jo gjendjen e ardhshme. Pra, poenta e çështjes është gjendja momentale e besueshmërisë së muslimanit e jo ajo e ardhshmeja.

Prandaj, **“Allahu ëndrrën e të Dërguarit të Vet e vërtetoi me realitet: se me vullnetin e Allahut do të hyni në xhaminë e shenjtë (në Qabe) të siguruar...”** (El-Fet’h, 27); aludon në një sukses që do të ndodhë në të ardhmen, dhe nuk ka kurrfarë relevance me gjendjen momentale. Për këtë ajet, respektivisht për synimin e përjashtimit ‘inshallah’, Imam Maturidiu, jep disa komentime, gjersa përaprakisht thotë se të vërtetën e tij më së miri e di Allahu i Lartësuar. Ai thotë:

1. Është një lajm, të cilin (Pejgamberi a.s.) e ka lajmëruar se është thënie e Allahut dhe jo e tij, prandaj nuk ka thënë: letedhulenne in shitu – do të hyni nëse dua unë, por ka thënë: inshallah - “nëse do Allahu”, për të bërë me dije se është thënie (premtim) i tjetërkujt (Allahut).

2. Allahu e ka mësuar të Dërguarin e Tij, që ta thotë atë (ëndrrën), dhe ta shoqërojë me përjashtimin (inshallah), pasi që ajo (hyrja në xhaminë e shenjtë), është premtim i Allahut. Me këtë rast sikur i Lartësuar ka thënë: **“Dhe mos thuaj kurrsezi për ndonjë çështje: ‘unë do ta bëj këtë nesër!’.** Vetëm (nëse i shtoni): **Në dashtë Allahu!...”** (El-Kehf, 23-24). Pasi që Allahu “hyrjen” e ka mbështetur te Vetja e Tij, dhe ajo është premtim, përjashtimi (inshallah) vjen për ta eliminuar frikën për një gjë të tillë;

3. Pejgamberi a.s. i ka informuar

shokët e tij për hyrjen në xhaminë e shenjtë, por kohën e saktë nuk e ka pasur të qartë, prandaj e ka shoqëruar me përjashtimin inshallah; dhe mendime të tjera.

Po kështu është edhe me hadithet e Pejgamberit a.s., të cilat, më drejtpërdrejt referojnë veprimet që do të ndodhin në të ardhmen, dhe atë në botën tjetër.

Prandaj, ajetet dhe hadithet, në të cilat përmendet ‘përjashtimi’ (inshallah), referojnë një realitet të caktuar që do të ndodhë në të ardhmen. E për të ardhmen, është shumë e vërtetë se jemi të thirrur, madje të obliguar që të themi inshallah – nëse do Allahu, sipas ajetit El-Kehf, 23-24. Në lidhje më këtë, njëri ndër dijetarët eminent të maturidizmit, imam Gaznevij El-Hanefij thotë:

“Nëse thuhet: do të jem besimtar inshallah, do të vdes besimtar inshallah, konsiderohet iman i pranuar nëse do Allahu të ndodhë dhe është veprim i arsyeshëm. Sepse, gjithmonë besimtari duhet të jetojë ndërmjet frikës dhe shpresës, dhe në mënyrë të veçantë frikës së përfundimit të jetës. Kjo është prej çështjeve më të rëndësishme për të ardhmen e besimtarit. Njeriu nuk mund ta dijë nëse do ta përfundojë jetën e vet me iman apo me kufr. Në këtë pikë më së shumti kanë qarë ata që i kanë frikën Allahut. Nga ky aspekt, obligohet që të shprehet fraza e përjashtimit ‘inshallah’. Mirëpo, konsiderohet dyshim, kur ndodhë për vërtetimin e ekzistimit të imanit, vazhdimësinë e tij dhe pranimin e esencës së tij.”

Sa i përket atyre që thonë se fraza “inshallah” përdoret për qëllim të kërkimit të mirësisë, kjo është jorelevante, sepse në pyetjen: a jeni besimtar?, nuk po kërkohet përgjigja për mirësinë e besimit, por për deklarin e identitetit të përkatësisë, dhe përgjigja duhet të jetë: “po jam besimtar”. E nëse shtrohet: “a jeni besimtar i vërtetë?”, përgjigja duhet të bëhet sipas pyetjes: “po jam besimtar i vërtetë”. Sikurse atij që i bëhet pyetja: “a jeni burr?” Përgjigja është: “po jam burr”, e nuk lejohet të thotë “po jam burr inshallah”.

Pikat konkluduese që e ndalojnë

përrjashtimin “inshallah” në iman

Argumentet, që e ndalojnë përdorimin e përrjashtimit “inshallah”, janë të gjithanshme. Pikat në vijim e vërtetojnë atë që dëshirojmë ta themi:

1. Është parim i prerë deklarimi i imanit dhe identifikimi me të dhe braktisja e përrjashtimit në besim (elistithnau). Sepse, përrjashtimi (elistithnau) si nocion nuk përdoret në sferën e arritjes në njohje dhe dije, por ajo përdoret në sferën e dyshimeve dhe pandehmave. Allahu i Lartësuar i ka tërhequr vërejtjen për këtë me Fjalën e tij “thumme lem jertabuu” **“Besimtarët janë vetëm ata që i besuan Allahut, të Dërguarit të Tij, e mandej nuk dyshuan...”** (El-Huxhurat, 15), dhe e ka lavdëruar qëndrimin e prerë në besim, me urdhërin e Tij: **“Ju (besimtarë) thuani: Ne i besuam Allahut...”** (El-Bekare 136). Ndërsa transmetohet nga Pejgamberi s.a.v.s. se është pyetur për veprën më të vlefshme dhe ka thënë:

“Më e mira vepër është: një besim (në Zotin) që është i palëkundur, lufta e shenjtë (xhihadi) të cilën nuk e shoqëron kurrfarë hamendje, dhe haxhi i cili kryhet sipas rregullave të parapra.”

2. “Përrjashtimi (inshallah) e shkakton dyshimin dhe asgjësimin e bindjes dhe si pasojë e këtyre ai shpie në kufër (mosbesim) në mënyrë të prerë”. Po edhe nëse nuk vërtetohet kufri (mosbesimi), në këtë rast më së paku që mund të thuhet është fjala “haram” – ndalohet përrjashtimi, sepse në mënyrë të drejtpërdrejt është dyshim, më se dhe nuk përdoret në atë që është e sigurtë në gjendje momentale, si p.sh. nuk thuhet: ‘unë jam djall inshallah’. Apo, sikurse ai që është i gjallë në jetë, nuk i lejohet të thotë: “unë jam gjall inshallah”. Pra ai është besimtar te Allahu i Lartësuar për shkak të ekzistimit të besimit tek ai në moment në të cilin ekziston, pa marrë parasysh se Allahu e di se ai në një moment tjetër më vonë mund të kalojë në mosbesim. Sikurse që

Allahu e di se i gjalli është i gjallë sepse e posedon gjallërinë, edhe nëse e di se pas pak do të vdes. Madje ne themi: Iblisi ka qenë besimtar dhe fatlumë në kohën kur e adhuronte Allahun, edhe pse Allahu e ka ditur se ai do të mohojë pas kësaj. Thënia e Allahut:– **“ishte prej pabesimtarëve”** (El-Bekare, 34), me të synohet: **“u bë prej pabesimtarëve”**, sikurse ka thënë Allahu i Lartësuar për djalin e Nuhit a.s.: **“...ishte prej atyre të mbyturve në ujë.”** (Hud, 43), do të thotë: **“e ai (djali) u mbyt në ujë.”**

2. Nocioni iman është emër për besimin e plotë – “et-tasdik”, që e arininë bindjen e prerë në besueshmëri. “Tasdiki” është prej fjalëve, që kanë domethënie të vërtetë dhe të ditur, e cila kur përvetësohet ndaj një objekti, obligohet cilësimi me të, sikurse është, qëndrimi në këmbë, qëndrimi ulur, e zeza dhe e bardha. Nuk ka dyshim se kur këto cilësime i ka dikush apo një send, është e drejtë të thuhet ndaj tij se: është në këmbë, është i ulur, i zi apo i bardhë, dhe nuk ka vend për të bërë përrjashtim (si p.sh. është në këmbë inshallah, apo është i ulur inshallah ...). Ngjashmërisht është edhe me imanin. Kur një njeri e deklaron besimin, është e drejtë të thuhet se ai është besimtar i vërtetë, e jo të thuhet është besimtar inshallah. Sepse, gjersa për një send, të cilin e shohim me sy se është i bardhë, themi bindshëm se është i bardhë, dhe nuk ka vend të dyshojmë në bardhësinë që duket, nuk themi: është i bardh inshallah. E tillë çështja është edhe për besimin. Gjersa besimi është akt i prerë dhe besimtari është i sigurtë për të, duhet të thotë se është besimtar i vërtetë, e jo të thotë ‘inshallah’.

3. Përrjashtimi ‘inshallah’ kur i bashkohet fjalës së thënë, e ndërpre në vazhdimësinë e pohimit të asaj që e ka thënë më parë, siç është me rastin e deklarimit, marrëveshjeve, premtimeve, liritimit të robit, kurorëzimit dhe shitblerjes. Po kështu ai e eliminon edhe lidhjen e

imanit.

4. Shprehja inshallah, për nga përmbajtja e saj, nuk përdoret për veprimin që është kryer, por për veprimin që ende nuk është kryer. Bazuar në këtë rregull besimor, për të kaluarën dhe për kohën e tashme deri në momentin e tanishëm, nuk thuhet “inshallah”. Sepse, bëhet kontestim formal i dëshirës së Allahut dhe vullnetit të Tij, për sa kohë që obligohet besimi se e kaluara dhe e tashmja ndodhin me dëshirën e Allahut dhe vullnetin e Tij. Ndërsa kontestimi i dëshirës së Allahut për ekzistimin e një gjëje, është mosbesim i pastër. Në këtë rrafsh, kur e analizojmë deklarin: unë jam besimtar inshallah, që në logjikën e një veprimi të kryer i bie: nëse Allahu ka pasur apo ka dëshirë për këtë, del një frazë e gabuar, e ndaluar dhe tërësisht e panevojshme. Sepse po thuhet inshallah për një akt që ka ndodhur, e ajo që ka ndodhur, nuk dyshohet se është me dëshirën e Allahut. Vetë deklarimi “unë jam besimtar” është një akt i krijuar, i cili që nga momenti kur deklarohet, kalon nga akti i tanishëm në atë të kaluar. Shtimi “inshallah”, nënkupton pasigurinë e njeriut në ndodhien e këtij akti. Kjo është rreptësisht e ndaluar. Kjo i bie sikurse ai që është i gjallë në jetë të thotë: “unë jam i gjallë inshallah”. Kjo nuk ka kuptim, sepse ai është i gjallë në moment, dhe se gjersa është i tillë, kjo padyshim se paraprakisht është me dashjen e Allahut. Apo për njeriun, që ka vdekur dhe është varrosur, të thuhet “ka vdekur inshallah”. Apo, sikurse thotë Imam Maturidiu, të thuhet: “eshhedu en la ilahe il-lall-llah inshallah”, ose “Muhamedun Resulul-llah inshallah”, dhe kështu me radhë për të gjitha konditat tjera të besimit.¹ Pastaj, për zbritjen e Kur’anit, të thuhet: “i ka zbritur Muhamedit a.s. inshallah”. Në të gjitha rastet, përdorimi i frazës “inshallah” është i gabuar dhe i ndaluar.

¹ El-Maturidij Es-Semerkandij, “Kitabut-Tevhid”, op.cit. fq. 624.

RRËFIMET KURANORE DHE DISA TË ARRITURA SHKENCORE

E Sulejmanit i ishte tubuar ushtria e vet që përbëhej nga xhinët, nga njerëzit dhe nga shpendët dhe ata mbanin rendin.

Deri atëherë kur arritën mbi luginën e buburrecave, një buburrec tha: "O ju buburreca, hyni në vendet tuaja që të mos u coptojë Sulejmani dhe ushtria e tij, duke mos ju vërejtur".

(En-Neml :17-18).

SHABAN IDRIZI

Shpeshëherë, rrëfimet kuranore, përpos ekspozimit të ndonjë qëllimi religjioz, në kalim e sipër, na sjellin deri te ndonjë e vërtetë shkencore. Pra, në rrëfimet kuranore trajtohen aso temash që janë karakteristike dhe mjaft interesante për dijetarët e shkencave të ndryshme pa marrë parasysh se a janë ato fenomene tokësore ose qiellore apo kanë të bëjnë me njeriun.¹

Si shembull së pari e marim rrëfimin kuranor mbi Merjemen, nënën e Isaut a.s., ku All-llahu xh.sh. paraqet situatën e saj në momentet e paralindjes së Isaut a.s., kur ajo nga dhembjet e lindjes, strehohet nën një dru të hurmës duke dëshiruar vdekjen. Pastaj All-llahu xh.sh. e urdhëron atë që ta shkundë trupin e hurmës dhe të hajë hurmat që bien në tokë.

Shtrohet pyetja: pse All-llahu xh.sh. e urdhëroi Merjemen që të

hajë hurma në momentin kur atë e shtrënguan dhembjet e lindjes? Kjo nuk do të na ishte e njohur sikur shkenca të mos kishte zbuluar dobinë dhe funksionin

e hurmës. Shkencërisht është zbuluar se hurma përmban në vete materien e cila shtrëngon (mbledh) mitrën, lehtëson lindjen dhe pengon gjakderdhjen pas lindjes, ngjashëm me barin *oxytosin*-in dhe materien e cila zbut. Ndërkaq, në mjekësi është e njohur që zbutësit bimore e lehtësojnë dhe ndihmojnë lindjen.

Poashtu është e vërtetuar se në hurmë ekziston materia e cila sjell prekshmëri (mallëngjim ndaj fëmijës).²

Ja se si Kur'ani rrëfen për këtë :

Ajo e barti atë (Isain), andaj (me të në bark) u izolua në një vend të largët.

E dhembja (e lindjes) e mbështeti atë te një trup i hurmës. Ajo tha:

"Ah sa mirë ka qenë për mua të kisha vdekur para kësaj e të isha e harruar që moti!"

E prej së poshtmi atë e thirri (Xhibrili): "Mos u brengos, Zoti yt bëri pranë teje një përrockë (uji)".

E ti shkunde trupin e hurmës se do të bijnë ty hurma të freskëta.

Ti pra, ha pi e qetësou,...

(Merjem : 22-26).

Shembullin e dytë e gjejmë në rrëfimin tjetër kuranor i cili flet për "As'habi Kehf" (banorët e shpellës) dhe në mes tjerash Kur'ani për ta rrëfen:

(dhe thonin) Ata qëndruan në shpellën e tyre treqind e nëntë vjet.

(El-Kehf : 25).

Këtu na del në shesh një e vërtetë tjetër shkencore e cila që e panjohur deri vonë. Sot me ndihmën e numrave dhe llogaritjeve astronomike e dimë se treqind vjet sipas kalendarit solar (diellor) janë të barabarta në

ditë, orë, minuta dhe sekonda sa treqind e nëntë vjet sipas kalendarit lunar (të hënës).

Derisa gjatë zbritjes së Kur'anit nga All-llahu xh. sh. në përdorim ka qenë

kalendari lunar, ka qenë e nevojshme që Kur'ani kësaj t'i jep edhe nëntë vjet. Kjo paraqet dallimin në mes të këtyre dy kalendareve.³

E vërteta tjetër shkencore na paraqitetet në rrëfimin kuranor i cili rrëfen për Sulejmanin a.s. dhe ushtrinë e tij:

E Sulejmanit i ishte tubuar ushtria e vet që përbëhej nga exhinët, nga njerëzit dhe nga shpendët dhe ata mbanin rendin.

Deri atëherë kur arritën mbi luginën e buburrecave, një bubur-

rec tha: "O ju buburreca, hyni në vendet tua që të mos u coptojë Sulejmani dhe ushtria e tij, duke mos ju vërejtur".

(En-Neml :17-18).

A thua është e mundur që buburrecët të flasin? Dikur kjo pyetje nuk ka rënë në fushën e të menduarit shkencor dhe si të tillë kjo pyetje ka qenë e pamundur dhe jo e kuptueshme. Mirëpo, sot në kohën e zhvillimit shkencor, ku është mjaft e zhvilluar shkenca mbi jetën dhe mënyrën e organizimit të jetës së bashkësive të insekteve, është vërtetuar se me të vërtetë buburrecët flasin njëri me tjetrin. Këtë e vërteton shkenca në saje të njohjes së zakoneve dhe ligjeve që mbretërojnë në bashkësitë e tyre. Thonë se buburreci ka

gjuhë

me një mprehtësi të posaçme. Është i vetmi insekt i cili varros viktimën e vet pas kacafytjes. Plotësisht sikur që vepron njeriu. Në disa raste mbajnë tubime dhe në të sillen sikur janë duke polemizuar. Buburreci ka mundësi që t'i trullojë insektet tjera më të mëdha se ajo duke ia nxjerë jashtë një materie të caktuar. Atë ia kullon në gjëndrat e sistemit nervor të insektit të madh dhe e bën të paaftë për lëvizje. Pastaj e pret në pjesë të vogla dhe në këtë mënyrë

përgatit ushqimin e dimrit. Nga e gjithë kjo kuptohet se me të vërtetë buburrecët kanë gjuhë me të cilën flasin. Është e pamundur të zhvillohet një rregull me precizitet të këtillë në një bashkësi anëtarëve të së cilës nuk do të kishte gjuhë për t'u kuptuar, gjuhë e cila përfshinë të gjitha sferat e jetës. Pra kështu na paralajmëron Kur'ani se me të vërtetë buburreci ka gjuhë me të cilën flet, me qindra vjet para se ta zbulojë këtë shkenca.⁴

Nga fjalët e Sulejmanit a.s. kur ai u drejtohet buburrecëve... **"hyni në vendet tua që të mos u coptojë Sulejmani dhe ushtria e tij"** ... na jepet njohuri mbi shtëpitë e buburrecëve, gjegjësisht vrimat e buburrecit e cila paraqet mbrojtje të plotë për te, pse ajo është në thellësinë e tokës, e jo në sipërfaqen e saj. Ajo është e përqëndruar në një shtresë të drujve nga e cila bën masë ngjitëse të posaçme sikur karton me cilësi të formacioneve të hekurta që durojnë edhe presionet më të larta. Pastaj e kiton brendësinë e tokës që nuk është lehtë të arrish në shtëpinë e buburrecit, edhe nëse e ndjek atë. Kjo ndodh për arsye se shtëpia e buburrecit ka një numër të madhë hyrjesh dhe daljesh.⁵

Pra shembuj të këtillë në rrëfimet kuranore ka plot mirëpo si ilustrim mjafton vetëm këto që i përmendëm.

¹ Maruice Bucaille "Bibla, Kur'ani dhe shkenca" Gjakovë 1997, faqe 140.

² Mustafa Mahmud "Dialogu me mikun ateist" botoi Bashkësia Islame e Kosovës, pa vit botimi, faqe 106.

³ Mustafa Mahmud "Kur'an-Savremeni pokushaj razumjevanja" Sarajevë 1981, faqe 179

⁴ Ahmed Zejn "Ejne Allah" botimi i III Kairo 1977, faqe 97-98.

⁵ Ibid, faqe 98.

Format muzikore të teqesë

**Ilahitë paraqesin dashurinë ndaj Allahut f.p, ndaj Pejgamberit a.s,
As-habëve dhe njerëzve të afërt tek Allahu f.p.**

MR.ABAS JAHJA

Në artikullin e kaluar bëmë një hyrje rreth muzikës që bëhet nëpër teqe dhe sqaruar shkurtimisht se çka nënkuptohej me fjalën sema dhe si praktikohet te rendi i mevlevive.

Në këtë artikull do të vazhdojmë edhe me disa forma fetare muzikore, të cilat janë praktikuar gjatë historisë shumëvjeçare dhe ende po praktikohen nëpër teqetë dhe tarikatat e ndryshme në Ballkan dhe më gjerë.

Këto forma janë si vijon:

MERSIJE - Në kuptimin gjuhësor, nënkupton vepra të shkruara me qëllim që të tregojë keqardhje dhe pikëllim, si dhe përshkrimin e cilësive të mira të të vdekurit. Kur është fjala për këtë formë muzikore, në historinë e letërsisë islame pa dyshim që menjëherë na vjen ndër mend momenti i vrasjes së Hz Husejnit, ndodhi kjo që ka lënë plagë të madhe në zemrat e muslimanëve. Pra, bëhet fjalë për ndodhinë e Qerbelasë, për të cilën do të

shkruhen dhe kompozohen vepra për t'i treguar virtytet dhe cilësitë e Hz. Husejnit dhe ato do të marrin emrin mersije.

Në letërsinë islame kemi shumë poetë të famshëm të cilët kanë shkruar kësi lloje veprash, si Sejid Sejfullahu, Fasih Dedeja, Sezaiu, Zekaiu, Selamiu, por më i njohuri i poezisë së Divanit, që ka shkruar për ngjarjen e Qerbelasë, është Fuzuliu me veprën e tij *Terkibi-Bend*.

Më parë, në muajin e Muharremit, gjatë ceremonisë kur lexoheshin mersijet, bashkë me to lexohej edhe mevludi, mirëpo kohëve të fundit kjo traditë nuk praktikohet. Duhet cekur, në veçanti, se në këtë muaj bëhet edhe përgatitja e ashures.

Leximi i mersijes më tepër është praktikuar në teqetë në të cilat zikri është bërë në këmbë (Kijami) dhe rrotullimi në këmbë (Devran).

Prej ditës së dhjetë të Muharremit deri në ditën e fundit të muajit Muharrem nëpër këto teqe shpërndahet ashureja, theren kurbanët dhe këndohen mersijet.

Ndërkaq, ata që i interpretojnë mersijet quhen mersijehanë.

Mersijet janë vepra të kompozuara sikurse ilahitë, edhe atë në mekame dhe ritme të ndryshme. Mersija më e popullarizuar është mersija e Junuz Emres:

Shehidlerin ser çeshmesi
enbijanën bagrë bashë

Evlijanën goz jashë hasan ile
hyseindir

SHUGL: Janë vepra me tekste në gjuhën arabe, ndërsa kompozitorët janë joarabë. Ndër këta kompozitorë kemi turq, persianë, shqiptarë etj.

Po ashtu, këto vepra janë të kompozuara në mekame dhe ritme të ndryshme, por më tepër i hasim në ritme më të shpejta, me qëllim që të thyhet monotonia muzikale.

DURAK: Përveç rendit të mevlevive, pothuajse në të gjitha tarikatat gjatë zikrit, pas përfundimit të pjesës së parë të

zikrit, me fjalë të tjera, pas zikrit të “Kelime-i Teuhidit”, para se të kalohet në zikrin e “Ismi Xhelalit”, jepet një pauzë dhe nga ana një a dy solistëve lexohet në mënyrë të lirë. Për shkak se lexohet në mesin e dy zikreve, merr emrin durak. Këto forma praktikohen me qëllim që pjesëmarrësit në zikër të hyjnë në meditim të plotë, që të përfetojnë më thellësisht përmendjen e Allahut f.p., atributet ose emrat e bukur të Allahut f.p.

Kjo formë e muzikës mistike është kompozuar në mekame të ndryshme nga ana e shumë kompozitorëve, por më tepër lexohet në mënyrë të lirë, improvizuese dhe nuk ka ritëm të caktuar.

Sipas dorëshkrimeve të ndryshme, kuptojmë se kjo formë muzikore ka filluar të praktikohet në shekullin XVII.

NEFES: Nefeset quhen poezitë që janë shkruar nga ana e poetëve bektashianë, ose mund të themi se nefeset janë ilahitë e tarikatis bektashian. Quhen nefese, për shkak se janë shkruar me një inspirim hyjnor dhe si temë më tepër është punuar tematika e Vahdeti Vuxhudit (Njëshmëria e Zotit).

Stili i kësaj forme muzikore më tepër i përngjan stilit të muzikës popullore. Instrumenti kryesor është sharkia, ose siç është përdorur më herët me termin e vjetër, sazi.

Nefeset më tepër janë forma të kompozuar me ritme të vogla. Interpretimet bëhen solo, por edhe në mënyrë korale. Vallëzimi që bëhet me anë të muzikës quhet SEMAH, në dallim nga mevlevitë, të cilat emërtohej me termin SEMA.

NA'AT: Në kuptimin gjuhësor nënkupton të lavdëruarit e diçkajit, ndërsa në historinë e letërsisë islame quhen poezitë që kanë për qëllim lavdërimin e të dërguarit të Allahut f.p., ndërsa si forma në muzikën fetare përcaktohen kur kompozohen nga ana e kompozitorëve të ndryshëm.

Ai që lexon na'atin quhet na'athan. Nëpër xhami na'atet lexohen para namazit të xhumasë dhe para namazit të Bajramit, ndërsa nëpër teqe lexohen në mes të Kelime-i Teuhidit dhe Ismi Xhelalit. Te mevlevitë na'ati lexohet në fillim të ritualit (semasë), që e praktikojnë ata.

ILAHİ: Ilahitë janë një thesar i veçantë i kulturës artistike të

vendeve tona dhe më gjerë. Ilahitë janë të shkruara nga poetët mistikë dhe kanë tematikë hyjnore.

Ilahitë paraqesin dashurinë ndaj Allahut f.p., ndaj Pejgamberit a.s., As-habëve dhe njerëzve të afërt tek Allahu f.p. Njëkohësisht, kemi edhe ilahi që tregojnë vlerën e ditëve, të netëve dhe muajve të rëndësishëm në kalendarin islam.

Në terminologjinë e muzikës fetare ilahi quhen poezitë e kompozuar, edhe atë me ritëm të caktuar. Ilahitë janë të kompozuar më tepër në ritmet e vogla, por kemi edhe ilahi që janë kompozuar edhe në ritmet e mëdha.

Ilhaitë janë kompozuar me qëllime të ndryshme; disa janë kompozuar sipas ritmit të zikrit dhe prandaj në këto ilahi i hasim ritmet e vogla si: Nim Sofjan 2/4, Sofjan 4/4, Semai 3/4 dhe Dyjek 8/8.

Këndimi i ilahive bëhet në mënyra të ndryshme, si Solo, po ashtu edhe në mënyrë korale. Lexohen nëpër xhami, por edhe jashtë xhamisë, gjatë ceremonive të ndryshme fetare.

Me theks të veçantë duhet potencuar se ilahitë ndahen edhe sipas tematikës së tyre si: ilahitë e muajit të Ramazanit, ilahitë e muajit Muharrem, ilahitë e Haxhit etj.

Tefsiri i sures El-Ihlas

“Kjo sure është vërtetim i monoteizmit të besimit islam, ashtu siç është surja el-Kafirun negacion i çfarëdo lloj ngjashmërie dhe takimi mes besimit monoteist dhe politeist. Secila nga to kredon e monoteizmit e trajton nga pikëpamja e saj. I Dërguari i Allahut, s.a.v.s., ditën e ka filluar me leximin e këtyre dy sureve në namazin e sabahut... Një nisje e këfillë ka mësimin dhe domethënien e saj.” (Sejld Kutub)

FERID DAUTOVIQ

Allahu i Madhërishëm thotë:

Thuaj: „Ai është Allahu, i Vetmi; Allahu është mbështetje për çdonjërin;

As ka lindur kë, as nuk është i lindur;

Dhe askush me Të nuk është i barabartë!”

Njëqind e dymbëdhjeta sure, *el-Ihlas* – sinqeriteti, ose Njëshmëria e Zotit[1], është njëra ndër suret më të shkurtra, me katër ajete, në Kur'anin Fisnik. Melodikisht është e lehtë, prandaj edhe mësohet dhe mbahet shumë lehtë mend. Thuajse të gjithë fëmijët tanë e mësojnë edhe para se të shkojnë në mejtep, pranë gjyshit ose gjyshes. Përkthimin e kësaj sure gati se të gjithë e mësojnë qysh në mejtep ose në shkollë, për shkak të domethënies që ka. Mirë është që kështu, pasi që në këtë sure përbëhet esenca e besimit islam – Imani. Për shkak të domethënies, mesazhit dhe vlerës së saj, shpesh përsëritet (lexohet) në namaz dhe jashtë tij, para fjetjes, para vdekjes dhe te varri. Kushdo që beson fort, sinqerisht dhe i dorëzuar në atë çka thotë kjo sure dhe kushdo që me veprat e tij do ta dëshmojë atë, ka zgjedhur fatin e kësaj bote dhe të botës tjetër.

VENDI DHE SHKAQET E ZBRITJES

Për vendin e zbritjes së kësaj sure ekzistojnë mendime të ndryshme. Të parët mendojnë se është zbritur në Mekë (Ibn Abbasi dhe Muhammed Ali es-Sabuni); të dytët mendojnë se është zbritur në Medine (Alusi); kurse të tretët, njëkohësisht edhe mendimi më i pranuar, thonë që është zbritur disa herë, d.m.th. edhe në Mekë, edhe në Medine.[2]

Edhe shkaqet e zbritjes së kësaj sure janë të ndryshme. Ibn Kethiri transmeton nga Ikreme se ka thënë: “Kur jehuditë thanë: ‘Ne adhurojmë Uzejrën, të birin e Zotit’, kurse të krishterët ‘ne adhurojmë Isain, djalën e Zotit’, mexhusitët[3] thanë ‘ne adhurojmë Diellin dhe Hënë’, ndërsa mushrikët[4] thanë ‘ne adhurojmë idhujt’, Allahu i Madhërishëm ia zbriti të Dërguarit a.s. suren *el-Ihlas* (kul huval-llahu ehad).

Ibn Enesi r.a. transmeton se kurejshitët i kanë thënë Muhamedit a.s.: “Na e përshkruaj Zotin tënd në të cilin na thërret?”, me ç’rast Allahu i Madhërishëm e zbret këtë sure. Transmetim të njëjtë shënon edhe Ibn Abbasi r.a. në tefsirin e tij: “Kurejshitët i thanë: ‘Muhamed, na e përshkruaj Zotin tënd; vallë, mos është Ai nga ari apo argjendi?’ Atëherë Allahu i Madhërishëm e zbriti këtë sure.”

Sipas Muhammed Abduhusë,

nuk është dashur që dikush ta pyeste të Dërguarin s.a.v.s. për origjinën dhe përshkrimin e Zotit, e që kjo sure të shpallej si përgjigje në pyetjet e parashtruara, porse gjendja e popullit arab dhe e mbarë njerëzimit pashmangshëm solli deri te misioni i të Dërguarit të Allahut s.a.v.s. dhe me një sure t’i thirrë edhe mushrikët edhe kitabinjët [5] të besojnë në një Zot; po ashtu, edhe t’ua definojë nocionin e Zotit në mënyrë sa më të shkurtër dhe më të qartë.

EMRAT E SURES EL-IHLAS

Kjo sure neve na është e njohur si “Kul huval-llahu” ose si sureja *El-Ihlas*, megjithatë ajo ka edhe disa emra të tjerë, ashtu si edhe disa sure të tjera, për ne të panjohura, të cilat përmenden në komentet e Kur’anit. Disa prej atyre emrave dhe kuptimeve të tyre do t’i përmendim në këtë punim, të cilët në të njëjtën kohë na tregojnë për domethënien dhe rëndësinë e kësaj sure në jetën e përditshme të çdo muslimani.

الأساس – d.m.th. baza, themeli, sepse në të flitet për *tevhidin*, i cili është themel për parimet e tjera të fesë. Zamahsheri transmeton nga Ubejje dhe Enesi r.a., se i Dërguari i Allahut s.a.v.s. ka thënë: “Shtatë qiej dhe shtatë (kate) tokë prehen në **KUL**

HUVALL-LLAHU EHAD", kjo do të thotë se gjithçka që ka krijuar Allahu i Madhërishëm është dëshmi (argument) e këtij tevhidit (njeshmërie) dhe njohje e attributeve të Tij, për të cilat flet kjo sure.

سورة المعرفة - *kaptina e njohjes*, sepse është njohje e Allahut të Madhërishëm, njohje e plotë e Atij që është në të. Në një transmetim tregohet se një njeri këtë sure e ka lexuar në namaz dhe i Dërguari i Allahut s.a.v.s. ka thënë "që ky njeri e ka niohur Zotin e vet."

سورة الجمالة - *kaptina e bukurisë*, sepse i Dërguari i Allahut s.a.v.s. ka thënë: "Allahu është i bukur dhe e do të bukurën", ndërsa në pyetjen se ç' do të thotë kjo, i Dërguari s.a.v.s. lexoi: **"Ai është mbështetje për çdonjërin / as nuk ka lindur kë, / as që është i lindur!"**

سورة الصد وسورة الموعود - *kaptina e mbështetjes dhe e mbrojtjes*. Nesaiu dhe Bezari transmetojnë rrëfenjën autentike nga Abdullah ibn Enesi r.a., se i Dërguari i Allahut s.a.v.s. ia vendoi dorën mbi gjoks dhe i tha: "Thuaj!" - Abdullahu i tha se nuk di çka. Pastaj i Dërguari e përsëriti: **"Thuaj: Ai është Allahu, i Vetmi..."** (Kul Huvall-llahu ehad...), ai (Abdullahu) vazhdoi ta lexojë suren gjersa e përfundoi, ndërsa i Dërguari a.s. i tha ta lexonte suren Felek. Kur e mbaroi edhe këtë, i tha ta lexojë suren en-Nas. Pasi e mbaroi, i tha: "Kështu, tek Allahu kërkohet mbështetje".

Gjithashtu, transmeton Ibn Abbasi r.a., se Allahu i Madhërishëm gjatë miraxhit Muhamedit a.s. i ka thënë: "Të kam dhënë suren el-Ihlas; ndërkaq, ajo është gurrë e çmuar në thesaret e Arshit, është mbrojtje nga dënimet e varrit dhe nga zjarri i Xhehenemit." Këtij hadithi "nuk i shkon përshtati" rrëfenja e Ebu Umames: "Katër ajete janë shpallur nga thesaret e Arshit dhe asgjë tjetër, e ato janë: *Ummul Kitab* (Fatihaja), *Ajetu-l-kursija*, ajetet e fundit të sures el-Bekare dhe surja el-Keuther."

سورة الحضر - *kaptina e pjesëmarrjes*, sepse melaqet marrin pjesë dhe dëgjojnë leximin e kësaj sure kur lexohet, ashtu si edhe largohen djajtë nga leximi i saj.

سورة البراءة - *kaptina e pastërtisë*, ngase me të ndahet imani (besimi) nga shirku (mosbesimi). Transmetohet se i Dërguari i Allahut, s.a.v.s., e ka parë njeriun i cili e ka lexuar këtë sure dhe ka thënë: "Sa i përket këtij, ai është i pastër nga shirku." Shu'be transmeton nga Muhaxhiri se ka dëgjuar njeriun i cili ka thënë: "Udhëtoja me të Dërguarin a.s., kur ai vërejti njërin i cili lexonte suren el-Kafirun dhe tha: 'Ky është i pastër nga shirku', ndërsa për suren el-Ihlas se 'i është falur'". Dhe nga kjo mund të përfundojmë se edhe surja Kafirun thirret me të njëjtin emër, kaptina e cila ndan imanin nga shirku. Vezaniu thotë se surja El-Ihlas ka lidhje me suren Kafirun me kuptimin e saj, sepse të dyja flasin mbi tevhidin, në atë çka Zoti nuk është dhe në atë çka Ai është.

Sejjd Kutub thotë: "Kjo sure është vërtetim i monoteizmit të besimit islam, ashtu siç është surja el-Kafirun negacion i çfarëdo lloj ngjashmërie dhe takimi mes besimit monoteist dhe politeist. Secila nga to kredon e monoteizmit e trajton nga pikëpamja e saj.

I Dërguari i Allahut, s.a.v.s., ditën e ka filluar me leximin e këtyre dy sureve në namazin e sabahut... Një nisje e këtyrë ka mësimin dhe domethënien e saj."

سورة النور - *surja e dritës*. I Dërguari i Allahut s.a.v.s. thotë: "Të gjithë kanë dritën e tyre, ndërkaq drita e Kur'anit është surja Ihlas."

VLERA E SURES EL-IHLAS

Shumë hadithe, e që dallojnë në gradën e vlerësimit, flasin për vlerën e kësaj surje. Në to vërehet se ata që do ta duan dhe që do ta lexojnë këtë sure, do t'u falen mëkatet dhe ka për t'i futur në

Xhenet, kurse leximi i saj pëlqehet të bëhet në namaz, pas namazit, para gjumit, etj.

Enesi r.a. transmeton se një njeri i ka thënë të Dërguarit të Allahut s.a.v.s. që e do këtë sure, ndërsa i Dërguari a.s. i ka thënë: "Nëse e do, (ajo) do të shtie në Xhenet."

Imam Buhariu shënon: "Dashuria ndaj saj supozon hyrjen në Xhenet." Ebu Hurejre tregon se ka qenë me të Dërguarin e Allahut s.a.v.s. kur e kishin dëgjuar një njeri duke e lexuar këtë sure, pastaj i ka thënë: "E ke obliguar." "Me çka e kam obliguar, o i Dërguari i Allahut?" "E ka për borxh të të fut në Xhenet", i tha i Dërguari i Allahut s.a.v.s. Në një transmetim tjetër thuhet se i Dërguari i Allahut s.a.v.s. kishte hyrë në mesxhid, gjersa një njeri kishte përfunduar namazin e tij duke thënë: "Të lutem Ty, si Allahu Një, që je mbështetje e gjithçkaje, nuk ke lindur kë, as që je i lindur, të m'i falësh mëkatet e mia; vërtet Ti je shumë falës dhe Mëshirues." Atëherë i Dërguari i Allahut s.a.v.s. tha tri herë: "Të falur e ka."

Tirmidhiu transmeton nga Enesi r.a. se ai i cili dëshiron të flejë në krevatin e tij, le të shtrihet në anën e djathtë dhe le ta lexojë njëqind herë suren El-Ihlas, kështu që Allahu i Madhërishëm do ta mbrojtë nga zjarri. Në transmetimin tjetër qëndron se Zoti i Madh do t'i thotë: "Robi im, hyr në Xhenet me anën e djathtë tënden!" Imam Ahmedi shënon që Pejgamberi a.s. ka thënë: "Kush e lexon KUL HUVALL-LLAHUN dhjetë herë, Allahu do t'i ngrejë atij pallat në Xhenet." Omeri r.a. kësaj i ka shtuar: "Nëse lexojmë më tepër, a do të kemi shpërblim më të madh?" I Dërguari i Allahut, s.a.v.s., ka thënë: "Nëse ju e shtoni (leximin), edhe Allahu do ta shtojë (shpërblimin)."

Imam Buhariu transmeton nga Aisha r.anha se Pejgamberi a.s. kur shtrihej në shtrat në mbrëmje i mbledhte shuplakat e duarve, frynte në to dhe lexonte: "Kul huval-llahun, Kul e'udhu birab-bil felek, Kul e'udhu birab-bin-nas dhe pastaj me to prekte trupin aq sa ishte e mundur, duke

filluar nga koka dhe fytyra. Këtë e bënte tri herë.”

Sipas transmetimeve të vërteta surja *El-Ihlas* ka vlerën e një të tretës (1/3) të Kur'anit. Imam Buhariu transmeton nga Ebu Seid El-Hudriu se një njeri e kishte dëgjuar një tjetër se si e lexonte suren *El-Ihlas* dhe atë duke e përsëritur, dhe që pas namazi të sabahut kishte shkuar te Pejgamberi a.s. dhe ia kishte rrëfyer rastin. Atëherë i Dërguari i Allahut s.a.v.s. i është drejtuar: “Pasha Atë, në dorën e të Cilit gjendet jeta ime, ajo është e barabartë me një të tretën e Kur'anit.”

Në një transmetim tjetër qëndron se Pejgamberi a.s. u ka thënë shokëve të tij: “A s’është ndonjëri prej jush në gjendje që brenda natës ta lexojë një të tretën (1/3) e Kur'anit?” Pasi që kjo është dukur e rëndë, thanë: “E cili, pra, është në gjendje, o i Dërguari i Allahut? Kurse i Dërguari i Allahut s.a.v.s. u përgjigj: “*Kul huvall-llahu ehad* është një e treta e Kur'anit.”

Sipas M. Abduhusë, kjo do të thotë se ai i cili saktë do ta kuptojë domethënien e saj dhe kush do ta kuptojë qartë gjithë atë në çka ajo na udhëzon, do t'i jetë e qartë gjithë ajo që në Kur'an flitet mbi *tevhidin* dhe *tenzihun*. [6]

ZOTI ËSHTË NJË – KUL HUVAL-LLAHU EHAD

Ai është Krijuesi i qiejve dhe i Tokës edhe i vetë juve; Ai është Një dhe s'ka tjetër shok. Zoti është Ai që i mbështeten të gjithë, i Cili gjithsecilit i është strehim, prej të Cilit të gjithë varen, ndërsa Ai është i pavarur prej çdo gjeje.

الله الصمد - është mbështetje e çdokujt, d.m.th. është i Vetmi që meriton t'i kthehemi për t'i kërkuar ndihmë dhe i Vetmi të Cilit i drejtohen lutjet. Çdo nevojë dhe ndihmë, që janë të nevojshme për njeriun, ndërsa i kalojnë mundësitë e tij, ka mundësi dhe lejohet t'i kthehet dhe t'i kërkojë ndihmë vetëm Allahut të Madhërishëm, pa pasur nevojë për ndonjë ndërmjetësues. Fjala “*Es-Samed*” nënkupton edhe atë se vetëm Zoti ka të drejtë të vendos parime të përgjithshme, dispozita shariatike, ndërsa për punë dhe veprimtari - njerëzit.

لَمْ يَلِدْ - nuk ka lindur askënd, sepse nuk i takon asnjë lloji, e për të lindur duhet të kesh bashkëshorte, gjë që kjo nuk i ngjan Madhërisë së Zotit, i cili në një ajet kur'anor shprehet: *أَنى يكون له ولد ولم يكن له صاحبة*. “E si do të ketë Ai fëmijë, kur nuk pati bashkëshorte?!”

لَمْ يُولَدْ - nuk është i lindur, sepse e gjithë ajo që lind ndryshon dhe ka trup. Ai është i amshueshëm, asgjë nuk i ka paraprirë ekzistencës së Tij, Ai nuk është trup dhe asgjëje nuk i ngjason.

M. Abduhu këto ajete të sures *El-Ihlas* i komenton kështu: “لَمْ يَلِدْ”, “nuk ka lindur askënd”, për të Madhërishmin thuhet se është larg nga ajo që Ai mund të lind dikë, dhe me këtë bie poshtë pohimi i shtrembëruar i politeistëve, të krishterëve dhe të tjerëve, të cilët thonë se Zoti ka djalë dhe vajzë. Të kesh fëmijë, e të mos lindësh është e pamundur, ndërsa lindja mund të jetë vetëm te qeniet e gjalla, të cilat kanë atribut trupore, ndërsa Zoti nuk është i tillë. “لَمْ يُولَدْ”, “as që është

i lindur”, nuk qëndron pohimi se Zoti ka djalë, i cili më pas është bërë Zot, dhe se duhet të adhurohet si edhe Zoti i vërtetë, dhe atij t'i drejtohet si Zotit të vërtetë, ndërsa nëna e tij të trajtohet si nëna e Zotit. Fëmija, dhe gjithë ajo që lind, e ka të domosdoshme zanafillën dhe mbarimin e tij, dhe si pasojë e kësaj, pohimi i tyre se ai fëmijë është bërë i amshueshëm bashkë me babanë e tij nuk mund të arsyetohet dhe të kuptohet. Prandaj, kush dëshiron të besojë në Njëshmërinë e Zotit, le të largohet nga ato pohime dhe le të thotë: “Ai është Zoti Një dhe i Vetmi; Ai është Allahu i vetëm, që çdonjëri duhet t'i drejtohet, nuk ka lindur kë, as që është i lindur dhe Atij askush nuk i është i barabartë.”

Ideja e Njëshmërisë së Zotit është parim fundamental i Islamit dhe motiv kryesor i Kur'anit. Ajo ka një moral përfundimtar shumë të rëndësishëm: Zoti, si Krijues i vetëm, është Gjykatësi i Lartë. Njerëzit bartin përgjegjësi për veprat e tyre, ndërsa Zoti e verifikon jetën e tyre (99, 6-8). Nga kjo, nuk ka të privilegjuar, porse të gjithë njerëzit janë të barabartë para vullnetit dhe caktimit Absolut (5, 20).

Njëshmëria e Zotit është rruga e moralit njerëzor. Besimi në Zot nuk është vetëm se të thuash (...“*të cilët me gjuhët e tyre thanë: ‘Ne besojmë’, ndërsa zemrat e tyre ende nuk kanë besuar*” (5, 44); atë duhet ta përcjellin veprat e vlefshme, ndërsa çdonjëri është i obliguar aq sa edhe ka mundësi (7,42; 10,4). Motivi i vërtetë i vlerave të tyre është dorëzimi i plotë ndaj Allahut të Madhërishëm (2, 131).

Përktheu nga boshnjakishtja:
Mehas Alija

1) Përkthimi i Kur'anit fjalë për fjalë është i pamundur. Dhe, si rrjedhojë e kësaj, si në të gjitha përkthimet e Kur'anit në përgjithësi, dhe në shqip në veçanti, mund të hasim në përkthime të ndryshme të fjalëve kur'anore. Edhe te surja *Ihlas* ndryshojnë përkthimet e emrit të kësaj sure. P.sh. Sherif Ahmeti e përkthen si “...*kaptina e pastërtisë, e të kulluarit, e sinqeritetit*...”; Përkthyesit e Kur'anit “*Shpjegimi i kuptimeve të Kur'anit të Lartë në gjuhën shqipe*”, e kanë përkthyer si “...*Pastërtia e Besimit, ose et-Teuhid-Njësia e Besimit*” Ndërsa, në mungesë të përkthimeve të tjera të Kur'anit, sikur të atij të Akad. Feti Mehdiut, Hasan Hanahit, Selim Muçës, i kishim preferuar lexuesit që ai vetë t'ju kthehet, mundësisht, atyre për të parë se si këta e kanë përkthyer suren *El-Ihlas* në përgjithësi, por edhe emrin e saj në veçanti. (M.A.)

2) Shih përkthimet shqip. Sh. Ahmeti mendon se është zbritur në Mekë....

3) Zjarputistët ose adhuresit e zjarrit.

4) Politeistët – ata që besojnë në shumë zota.

5) Ithtarët e Librit (Hebrenjtë, të krishterët)

6) El-Tenzih - zhveshja e Allahut prej çdo papërsosmërie dhe mangësie.

* (Novi Muallim, revistë për edukim dhe arsimim, viti II, nr. 6, Sarajevë, 2001)

Akti dhe arti i lutjes

Gjatë lutjes ose pendimit, lutësit zakonisht ofrohen me gjunjzim ose përulje, ndërsa perënditë mund të lavdërohen ose të falënderohen duke qëndruar me duart shtrirë. Qëndrimi i fundit fton hyjninë të hyjë në zemër. Pozita e duarve është gjithashtu e rëndësishme. Në shumë kultura njerëzit thjesht luten duke i mbajtur duart bashkë ose të mbërthyer

JANE HOPE

Shumica prej nesh e ndërlihdin lutjen me qetësinë dhe reflektimin e qetë në një vend larg hutisë dhe zhurmës së jetës së përditshme. Si komunikim personal ose lutje ndaj Zotit, lutja parimisht kuptohet si përfshirje e shpirtit. Megjithatë, në shumicën e traditave shpirtërore, lutja besohet të jetë më e fuqishme kur në vete ngërthen lëvizjet e përsëritshme fizike dhe fjalët.

Përgatitja për lutje shpesh përfshin ndonjë formë pastrimi me ujë. Lutësit Shinto i pastrojnë duart dhe e shpëlajnë gojën para kumbimit të kambanës ose duartrokasit për të tërhequr vëmendjen e Zotit. Pjesëtarët në traditat e Amerikës Veriore krihen me "bar - të ëmbël" në ceremoninë e pastrimit të quajtur "smudging".

Karakteristika e qëndrimit të trupit të lutësit – përkulja, gjunjzimi, rënia me fytyrë në tokë – janë gjeste të nënshtrimit modest. Gjatë hyrjes në kishë ose afrimit pranë altarit, katolikët gjunjëzohen, duke prekur me njërin gju tokën për të pranuar prezencën e Trupit dhe të Gjakut të Krishtit. Ata gjithashtu bëjnë shenjën e kryqit si gjest nderimi. Gjatë vizitës së tempulli, hindusët bëjnë sexhde në lutjet jashtë falores së brendshme, ku mund të hyjnë vetëm priftërinjtë.

Lutjet më të organizuara kanë një nga pesë format standarde: lutje, adhurim, lavdërim, pendim ose falënderim. Gjatë lutjes ose pendimit, lutësit zakonisht ofrohen me gjunjzim ose përulje, ndërsa perënditë mund të lavdërohen ose të falënderohen duke qëndruar me duart shtrirë. Qëndrimi i fundit fton hyjninë të hyjë në zemër. Pozita e duarve është gjithashtu e rëndësishme. Në shumë kultura njerëzit thjesht luten

duke i mbajtur duart bashkë ose të mbërthyer. Gjatë ritualeve dhe valëzimeve hinduse dhe budiste pjesëmarrësit përdorin mudras-in, ose gjestet e dorës për të përcjellë qindra koncepte ose parime të ndryshme.

Dhuratat ose sakrificat gjithashtu luajnë një rol të rëndësishëm në ritualin e lutësit dhe janë metoda për të nderuar ose kënaqur Zotin. Në vende ku mungesa e ushqimit është e zakonshme, ofrime të ushqimit shpesh mund të shihen në tempuj dhe shenjtoje. Në kultura ku për adhurim paraja konkurron me hyjninë, religjionet sugjerojnë që njeriu, vullnetarisht, duhet të japë një përqindje nga pasuria e vet për kishë, xhami, sinagogë ose tempull tjetër.

Edhe pse lutja private njihet nga çdo religion, lutja publike si pjesë e një grupi nga shumë tradita mendohet të jetë më e lartësuar. Shërbimet

religjioze çifute dhe të krishtere kombinjnë këngë, lexime dhe komplet lutje për të krijuar atmosferë specifike e ndonjëherë edhe të zjarrtë.

Namazi është një nga pesë shtyllat e besimit islam dhe është e obligueshme falja në xhami e namazit të së premtes. Gjatë ditëve të tjera të javës muslimanët mund ta falin vetë namazin - ritualin e lëvizjeve dhe fjalëve të dhëna në Kur'an, që realizohet pesë herë në ditë. Pjesa e parë e lutjes përfshin largimin me vetëdije nga shqetësimet e botës. Madhështia e Allahut pranohet duke qëndruar me vëmendje në këmbë, duke i ngritur duart në nivelin e supeve dhe duke shpallur Allahun si më të Lartësuarin. Pastaj, pasi të jenë kryqëzuar duart në nivelin e zemrës, lutësi kërkon mbrojtje nga djalli, duke lexuar. Disa lutje përfshijnë alternimin me harqe, pas së cilës kthehen drejt qytetit të shenjtë të Mekës, lutësit bëjnë sexhde me gjatësi të plotë, duke prekur tokën me duar, me ballë, me hundë, me gjunjë dhe me gishta të këmbës. Adhurimi përfundon me lutje për falje dhe akti i fundit është selami, në të cilin koha kthehet nga e majta në të djathtë për të përshëndetur adhuruesit e tjerë dhe melaqet që janë duke shikuar.

Kur'ani e thekson hapur se një program i tillë i lutjes është i menduar, pjesërisht, për të inkurajuar besimtarët që t'i binden Allahut pa kushte. Në të vërtetë, fjala islam do të thotë njohje aktive dhe bindje ndaj vullnetit të Allahut. Akti fizik i namazit ndihmon që të kanalizohen mendimet e lutësit drejt përuljes dhe falënderimit dhe të bashkojë besimtarët.

**Përktheu nga anglishtja:
Skender Mustafi**

AMBASSADOR OKÇAL IN FAREWELL MEETING

Turkey was and remains a great friend of IRCM

On 16.06.2010 in the presidency of Islamic Religious Community, Reis ul Ulema, H. Sulejman ef. Rexhepi received the Ambassador of the Republic of Turkey, Mr. Hakan Asllan Okçal, at the same time this was the farewell meeting for the ambassador.

Originally Reis ul Ulema of RICM, H. Sulejman ef. Rexhepi expressed his sincere thanks to Ambassador Okçal for his permanent commitment and contribution during the period while he was Ambassador of the Republic of Turkey in Macedonia. Reis ul Ulema expressed gratitude for the support from R. Turkey's government and its Presidency that they have been given to this institution. "For us, Turkey was and remains a great friend and unforgotten booster of our projects.

This was proved several times,

from which I dissociate the magnificent reception made by current Prime Minister Recep Tayyip Erdogan at the 7th meeting of Islamic Sura of Eurasian states, then for the respect given from the senior functionaries of the state every once in our trips to Turkey and visits made by the President of the Republic of Turkey Mr. Abdullah Gul, Minister of Foreign Affairs of Turkey, Ahmet Davudoglu and many eminent and distinguished figures in the past, etc.. The president of IRC again expressed gratitude for their contribution to the religious sphere respectively for the given support to IRC about rebuilding the mosque Burmalı, then for commemorating the Prilep and Bitola mosques.

On the other hand Turkish Ambassador – Okçal, also expressed appreciation for the cooperation he

had with the head of the Islamic Religious Community. His memories will always remain positive about the work that he made in this institution and for the positive energy that IRC testified in different times regarding the establishment and promotion of religious affairs, the revival of Islamic spiritual and cultural heritage, educational and scientific institutions, etc." He added that after his return to Turkey it will continue to help IRC and Muslims through engagement and implementation of projects related to the organization and development of religious life in Macedonia.

Top leaders of the Turkish state as Prime Minister, Erdogan and the President of State, Gul always been committed to the issue of Muslims in the Balkans" - added Okçal.

Hatme in Mosque Hadzi-Kjazim

On June 17, 2010 at Mosque Hajji Kjazim in Gazibaba neighborhood – Skopje was realized a ceremony of hatme. The religious ceremony was conducted for 26 students who learned the reading of Quran. During the hatmja ceremony, in the

mosque was a very solemn atmosphere, where the presence of many participants, made it richer, among whom were representatives from Muftini Skopje, headed by Mufti H. Ibrahim ef. Shabani, Head-imam of Skopje, Sabedin ef. Ahmeti, theolo-

gians, businessmen and congregation from across the city. Hatib of this mosque, Ahmed ef. Aslani, the occasional speech thanked all the participants for participation, expressing gratitude to those who have responded to his invitation.

REIS UL ULEMA OF BFI DE- PLOYED FIRST GENERA- TION OF GIRLS PARALLELS ISA BEY MEDRESE'S DIPLOMAS, SKOPJE

He graduated first genera- tion of women in madrasah

On 06.24.2010 in the premises of the Islamic Religious Community, Reis ul Ulema H. Sulejman ef. Rexhepi shared diplomas to the first-generation graduate female students of Medrese's Isa Bey parallels in Skopje. Originally the ceremony was opened by director of Isa Bey Medrese, Prof. Ibrahim Idrizi who welcomed the President of IRC and thanked him, the students and their parents for its presence. With particular emphasis on those responsible assessed the work of the parallel and the success achieved by students of first-generation. He added that among other things: students with better success as a reward for their success will be help to achieve registration without participation in the Faculty of Islamic Sciences in Skopje. "

Reis ul Ulema H. Sulejman ef. Rexhepi in his speech hailed the tireless work of the Director and staff of Isa Bey Medrese - the educational institution of the IRC. He thanked the students for their contributes during their education and supporting parents who have given their support for their daughters in school.

"This is the first generation of females that finished regular studies in Medrese Isa Bey in Skopje and are confident that the future will talk more about these graduates, but also for those who follow the way of education. With an rightful education this society will exceed all the problems and challenges faced, at the same time will be able to overcome all the negative social phenomena. We further say that 'the hand that rock of the cradle educates the nation'. We remain so convinced that these will be teachers of this society "- said Reis Ul Ulema among other things.

PRESS

Muftini of IRC Skopje today (Friday 25 June 2010) in the mosque "Isa Bey" in Skopje have been prevented to perform religious services - hutbe and Friday Prayer from Ramadan Ramadan, who days ago has been suspended from work due to occasional violations of the Constitution of the BFI and the rules and work from Muftini Skopje.

For his suspension from work he was reported in time from by Muftini Skopje and the day before (Thursday) he has accepted the same and has said it will respect the decision of the Skopje Muftini.

Despite what is said, a day before, today (Friday) he organized with armed men, using the force, have hampered the mufti of Skopje obey his duties - hutbe and Friday Prayer.

In order to escape a conflict with the larger size and collide with Islamic teaching, Skopje Mufti, em-

ployees in muftini and some of the believers demonstratively left mosque "Isa Bey"

This gesture of Ramadan Ramadan, is condemned by Myftini of IRC in Skopje as action of disruption and separation between the muslims.

As a result, Friday Prayer can not be legal without the blessing (decree) of IRC, none of the Jum'ah prayer in the mosque "Isa Bey" is legal and its against Islamic provisions.

For every action taken by the Skopje Muftini about the problem in the mosque "Isa Bey" in Skopje, you will be informed in time.

Any statement given in connection with persons outside Skopje Muftini will be only speculation that later will lead to separation of Muslims in the country, the learning that is being practiced by RR and persons who entered violently in "Isa Bey" Mosque.

IRC Muftini - SKOPJE

PROMOTION OF HUMANITARIAN ORGANIZATIONS "HILAL"

Always in memory of those who helped

Islamic Religious Community on 06/07/2010 inaugurated the establishment of the Humanitarian Organization "Hilal" with the sole purpose of developing, through its humanitarian activities in a manner and form as it has done so far. In this inauguration organized in Kapan Ann participated the President of IRC, Reis ul Ulema, H. Sulejman ef. Rexhepi, Secretary General of IRC, Afrim ef. Tahiri, all the muftis and their representatives across the country, Dean of the Faculty of Islamic Sciences, representatives of political parties, civil associations and representatives of electronic and print media. IRC except that holds commitment of religious and cultural life it made extraordinary activities in the sphere of humanity. Over 20 years HO "El Hilal" functions which since the early 90's and within the IRC has helped the crisis in Bosnia, Kosovo and the 2001 conflict in Macedonia, but it was stolen by violently by the current leader of the organization Behixhudin Shehap, from which it is required to return the same OH to the founders - IRC, but he has denied such a thing.

In his case H. Reis ul Ulema Sulejman ef. Rexhepi in front of the presents in this inauguration said: "The Islamic religion in its constitution as the main principle has placed himself on duty to prevent human suffering and softens anywhere, to protect life and health, ensure respect and dignity to human existence, the work for the promotion of health and social welfare of people, to encourage voluntary commitment and constant readiness to provide assistance as universal sense of solidarity and humanism.

Necessarily true Muslim must develop a sense of humanity to mankind, humanity, the love for others and good character trait. For this also Allah

ordered us with the words when he says: "Allah commands justice, charity, help the neighbor, while banning immorality, what is disgusting and violence" (En-Nahel, 1990)

Based on the message of Allah Almighty, IRC founded the Humanitarian Organization Hilal, where the most important segment of this organization will be the realization of socio-humanitarian activities. "Said Reis ul Ulema amongst others .

Since 1990, the Rijaset of IRC took the decision to establish Humanitarian Organization "EL Hilal", an organization which not only helped the poor and those in needy throughout its first decade but made headlines with its commitment to greater conflict in Bosnia and the Kosovo-Serbia conflict, especially during the wave of refugees in Macedonia, and thanks to her engagement structure managed to accommodate hundreds of thousands of Muslim brothers who fled Serb wild beast.

IRC-here along with El Hilal and founded the first magazine in Albanian in Macedonia Hilal, which was an open window of all the problems of the Islamic community in the country. At that time, IRC has given its contribution to the establishment of the University of Tetovo and building better temple of knowledge, and in the same time it has given many objects in use of this University, and funded the first student magazine "Studenti". One such treason which can not be forgiven from the persons named as its leader of the Humanitarian Organization El Hilal, being led by their personal wishes and power, personal benefit, and lies caused in misuse of humanitarian organization El Hilal, which under the auspices of the IRC helped so many of this society regardless of religion and ethnicity, to privatize and to distract from the IRC in general.

These violent people who stole EL HILAL violated the Islamic principles, even stepping on the order of the last prophet of God - Muhammad nor who wants to be compassionate to one another. "

The truth of the incident in Isa Beu mosque

During the Friday prayer in 25.06.2010, it came to one unpleasant situation, initiated from Ramadan Ramadanani who during that time, in the same mosque had the duty of hatib (lecturer), more precisely Qur'an interpreter only during the Friday prayers, until he was relieved from his duties from the Muftini of Islamic Religious Community in Skopje in 24.06.2010.

His nomination at his duty has an history because he was denominated there with the blessing of ex-president of IRC Arif Emini and with the proposal of ex Mufti of the Muftini Skopje, Zenun Berisha, in the times when IRC was in the clash with different radical and criminal groups.

Even the decision for the Ramadan Ramadanani to work as hatib, hatib-performers during the Friday prayers was as the result of an armed attack on facilities of IRC in 2003, which was executed and led by a commander called Baci, and also in that attack took direct participation Ramadan Ramadanani in person, who among others demanded of taking roles in the other mosques in Skopje.

The decisions under pressure were declared invalid in one of the Rijaset meetings of IRC because such a decisions were without basis, but the leadership of the IRCM of that time didn't realized and they continued with their illegal duties in the "Isa Beu" Mosque in Skopje.

IRC never was satisfied with the work of Ramadan Ramadanani as hatib and several times and different ways it was told to him for the distortions that he does during the interpretation of Islam.

Last year, this person appeared as the official spokesman of the so-called Council for building Burmali Mosque, allegedly formed by several non-governmental organizations.

The application for renewal of Burmali Mosque in Skopje is legiti-

mate competency of IRC in RM and this right is gained based on the Constitution of IRC and positive laws in country.

Ramadan Ramadanani with actions and projects of the so-called Council for rebuilding Burmali Mosque, fall in contradiction with the conception and steps which were taken from the institution IRC in general.

Several times, Skopje Muftini, and Mufti Ibrahim Shabani's warned him that his conduct contradicts most of the politics led by IRC and that his acts are against Constitution provisions.

But, against all warnings, he continued with his illegal work, even started to toughen his acts by disparagement institutions of IRC publicly, and in public started to offend supervisor of the institution by spreading lies and defamation for the way is IRC functioning.

Therefore, because of this, IRC Muftini Skopje decided to initiate disciplinary procedures against Ramadan Ramadanani and has to report to the Disciplinary Commission of the IRC, more precisely at the IRC Prosecutor, for the establishment of disciplinary procedure and brought decision that until this procedure is going one

until the disciplinary proceedings based on regulation of the Constitution and Rules for Staff employees in the IRC to be suspended until a final decision of the Disciplinary Committee.

Mufti Ibrahim Shabani on 06/24/2010 called Ramadan Ramadanani in person in the office of Muftini Skopje to interview him and announced his decision on disciplinary action and suspension decision which it was awarded to him the same day. In conversation with the Mufti he accepted to respect the decisions taken and the next day that is Friday the 06/25/2010 Ramadanani will not act as HATIB.

During the conversation he was informed that the next day - Friday,

Skopje Mufti Ibrahim Shabani will perform HATIB duties and this was put clear that IRC Muftini of Skopje will obey the duties of the religious ritual and he agreed with this decision.

In the evening of 6/24/2010 in a telephone conversation with the Head of Imams of the Muftini Skopje, Ramadanani mentioned that he had received threats not to leave the duty of HATIB in the mosque, but not suggested by whom is a threatened. The next day on Friday he continued his religious rituals, although he was informed that Mufti will obey the religious duties in the mosque for that day. suggested not to make such a dishonest act or ritual that Friday will bring the Islamic Community in Skopje Mufti who is also chaplain to his supervisor and that the consequences will be borne by the Ramadan Ramadan.

Ramadan Ramadanani again confirmed that he is hard core wahhaby, member of a group of Bekir Halimi, one of the most organized radical groups in the country, who uses different ways and planes to spread radical Islam in our country.

His group included and organized all radical groups that operate in Skopje under different platforms and associations such as: club elite, Islamic Youth Forum, the radical group that operates in and around Yahya Pasha Mosque, Bosniak radicals acting on Hatundzhik Mosque and who do not regularly perform religious rites in the Isa Bey Mosque, that day everyone gathered in the mosque while others believers were sent-directed in other mosques or at least not to enter inside the mosque. The mosque that day is was filled in with their radical structures. Our findings indicate that some of them were gunmen in order to cause armed conflict in the mosque. These groups were unfortunately supported by political activists or employees in state bodies and institutions most engaged and employed by the coalition partner DUI and President of the Municipality Chair and that we will confirm this in the text below.

The official representatives of the Islamic Community led by Mufti Ibrahim Shabani and the General Secretary of the IRC Afrim Tahiri with their associates right before the beginning of the religious ceremony somewhere at 12.45 entered in the mosque, which was half-empty while the court of the mosque was crowded with people who previously had not come to that mosque and in that time the per-

son Ramadan Ramadanani occupies the place where are being held religious lectures (kjursija) and begins to hold a lecture, which is an contrary act according to the Law on Church and Religious Communities and Religious Groups because he no longer has the status of a religious person because is suspended.

While the Mufti Ibrahim Shabani paid position before the minber where weekly pronounce it should be done, Ramadanani accompanied by his thugs pushes the Mufti Ibrahim Shabani and rising in the minber. After that Mufti leaves that and heads to the mihrab to obey the duty of prayer eventually when it came time. When mufti takes the microphone, Ramadan Ramadanani and some of his organized thugs physically attacked Mufti, in order to take with force the microphone from Mufti Ibrahim Shabani.

In the meantime he filled the mosque with radical structures and each official IRC person was surrounded by several people from criminals, wahhaby and other radicals. In such circumstances Mufti and other officials of the IRC to prevent possible bloodshed in the mosque decided to leave the mosque without the performance of prayer.

In the phase wile they where going out of the mosque, organized group of thugs attacked the IRC spokesman Abas Islami waving on his face, abdomen, back, while another group of thugs attack a former member of the Parliament and former Minister of Culture Mr. Eshref Aliu who is a regular visitor to the mosque.

Then 5-6 persons constantly waving to him with kicks and boxes, its strange how he manages to save a living head. So the same way the other members and representatives of the

Islamic Community were tortured, insulted at their exit from the mosque by organized wahhaby, radicals and criminals.

In all this strange situation, without knowledge and without requiring permission from the IRC, TV Alsat-M has set the camera in mahvil (internal balcony of mosque) in order to record events that were previously informed from Ramadan Ramadanani would be breathing in the mosque and that officials the IRC will be challenged and tortured in order to cause physical resistance and then blame the possible bloodshed attributed to the IRC. But their intention failed because officials of the IRC left the mosque without any physical resistance. That is the reason why TV Alsat-M concealed the recorded materials, with the intent to cooperate with criminals and that was based on the agreement between the Editor in Chief of the Alsat-M Muhammad Zeqiri and Ramadan Ramadanani.

The personas who engage against the ex minister Eshref Aliu are Isen Ahmeti nad Besnik Ejupi, who later received public appreciation from Ramadanani in the newspaper Koha e Re and those who he was proud of.

In IRC, we feel that these events in the mosque were organized of the most radical vahhaby Ramadan Ramadanani in cooperation with other radical Wahhaby structures, as well they had as strong support from employees in government institutions.

We request all competent authorities in the country especially and urgent to take action against these violent elements and we have to inform that Skopje Muftini has taken all the legal measures in the Court of Justice.

